

**T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS/BİTİRME PROJESİ**

**2023 İHRACAT STRATEJİSİNDE
TEK PENCERENİN ROLÜ**

Hamit GÜRBÜZ

İŞLETME ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. ERTUĞRUL RECEP ERBAY

ÇERKEZKÖY-2014

ÖZET

Cumhuriyetimizin 100. Yıldönümü olan 2023 yılında ihracatımızın 500 milyar dolara ulaşmasını hedefleyen "2023 Türkiye İhracat Stratejisi", ihracatımızın yapısında köklü değişiklikler öngören bir dönüşüm projesidir. Bu projenin hedeflerinden biri de, ihracatçılarımızın küresel alanda rekabetçiliğinin arttırılmasıdır.

Rekabet gücünün arttırılmasının yollarından biri maliyetlerin azaltılmasıdır. Bu çerçevede, ticaret ve taşımacılık ile uğraşan tarafların standart bilgi ve belgeleri tek bir giriş noktasından sunarak ihracat, ithalat ve transit ile ilgili tüm yasal gereklilikleri yerine getirmelerine ve ilgili tüm yanıtları yine aynı tek noktadan almalarına olanak sağlayan bir uygulama olan Tek Pencere, zaman ve kaynak tasarrufu sağlayarak rekabetçiliğin arttırılmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada, Tek Pencere'nin "2023 Türkiye İhracat Stratejisi'ndeki rolünü tespit etmek amacıyla, Tek Pencere Sisteminin etkileri, ihracat süreçleri ekseninde incelenmiş, bu sayede Tek Pencere ile rekabetçilik arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

"2023 Turkey Export Strategy", is a transformation project, which targets our export stores to reach \$ 500 billion on the 100th anniversary of the founding of the Republic of Turkey in 2023. Indeed, this strategy envisages fundamental changes in export structure. One of the objectives of this project is to increase the competitiveness of exporters in the global area.

Reducing trade transaction costs is a considerable way to increase competitiveness. Single Window, a facility that allows parties involved in trade and transport to lodge standardized information and documents with a single entry point to fulfill all import, export, and transit related regulatory requirements, contributes to increasing the competitiveness of firms by means of saving time and resources.

In this study, in order to assess the role of Single Window on "Export Strategy of Turkey 2023", the effects of Single Window are examined from the point of export processes. By this means it is aimed to reveal the relationship between Single Window and the competitiveness.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	
ABSTRACT.....	
İÇİNDEKİLER.....	
KISALTMALAR.....	
ŞEKİL LİSTESİ.....	
TABLO LİSTESİ.....	
GİRİŞ.....	
BİRİNCİ BÖLÜM.....	
TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASININ ÖNEMİ.....	
1.1 TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI.....	
1.1.1 Ticaretin Kolaylaştırılmasının Tanımı.....	
1.1.2 Ticaretin Kolaylaştırılmasının Amacı.....	
1.1.3 Ticaretin Kolaylaştırılmasının Unsurları.....	
1.1.4 Ticaretin Kolaylaştırılmasının Etkileri.....	
1.2 TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI AÇISINDAN DÜNYA TİCARETİNİN GÖRÜNÜMÜ.....	
1.2.1 Ticaretin Kolaylaştırılması Kapsamında Gelişmeler.....	
1.2.2 Ticaretin Kolaylaştırılması Bakımından Ekonomiler.....	
1.2.3 Ticaretin Kolaylaştırılması Bakımından Türkiye'nin Yeri.....	
İKİNCİ BÖLÜM.....	
TEK PENCERE.....	
2.1 TEK PENCERE'NİN TANIMI.....	
2.2 TEK PENCERE UYGULAMALARI.....	

2.2.1	Kullanılan Sisteme Göre Tek Pencere Uygulamaları	
2.2.1.1	Tek Otorite	
2.2.1.2	Tek Otomatik Sistem.....	
2.2.1.3	Otomatik Bilgi İşlem Sistemi	
2.2.2	Finansman Şekilleri Açısından Tek Pencere Uygulamaları	
2.2.2.1	Kamu Tarafından Finanse Edilen Tek Pencere Uygulamaları.....	
2.2.3	Kullanıcılar Açısından Tek Pencere Uygulamaları.....	
2.3	TEK PENCERE SİSTEMİ İLE SUNULAN HİZMETLER.....	
2.4	TEK PENCERE'NİN YARARLARI	
2.5	TEK PENCERE SİSTEMİNİN PLANLANMA VE UYGULANMASINDA İZLENECEK ADIMLAR.....	
2.6	TÜRKİYE'DE TEK PENCERE ÇALIŞMALARI	
2.6.1	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Bünyesindeki Çalışmalar ve Tek Pencere Sistemi Kurulmasını Destekleyen Uygulamalar	
2.6.1.1	Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi.....	
2.6.1.2	E-Belge Projesi.....	
2.6.1.3	Yeni Bilgisayarlaştırılmış Transit Sistemi (New Computerized Transit System- NCTS).....	
2.6.2	Türkiye'de Tek Pencere'yi Destekleyen Uygulamalar	
2.6.2.1	Dahilde İşleme Rejimi (DİR) Otomasyon Uygulaması	
2.6.2.2	Dış Ticaret Veri Sistemi (DTVS).....	
2.6.2.3	Şeker Kurumu Elektronik Veri İşleme Sistemi (EVIS)	
2.7	TEK PENCERE UYGULAMASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ve ÖNERİLER	
	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	
	2023 İHRACAT STRATEJİSİ ve TEK PENCERE	

3.1 TÜRKİYE'NİN İHRACAT PROFİLİ.....	
3.1.1 İhracat Performansı	
3.1.2 İhracatta Aranılan Belgeler	
3.1.3 İhracat İşlem Süreleri	
3.2 2023 TÜRKİYE İHRACAT STRATEJİSİ	
3.2.1 I.AŞAMA:	
3.2.2 II.AŞAMA:.....	
3.3 İHRACAT STRATEJİSİ ve TEK PENCERE	
SONUÇ	
KAYNAKÇA	

KISALTMALAR

- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- APEC:** Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği
- ASEAN:** Güneydoğu Asya Ulusları Birliği
- BİLGE:** Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri
- BTS:** Bilgi Toplumu Stratejisi
- DGÖ:** Dünya Gümrük Örgütü
- DİİB:** Dahilde İşleme İzin Belgesi
- DİR:** Dahilde İşleme Rejimi
- DTÖ:** Dünya Ticaret Örgütü
- DTVS:** Dış Ticaret Veri Sistemi
- EDI:** Elektronik Veri Değişim Sistemi
- ETI:** Ticaretin Etkinleştirilmesi Endeksi
- EVIS:** Şeker Kurumu Elektronik Veri İşleme Sistemi
- GÜVAS:** Gümrük Veri Ambarı Sistemi
- ICT:** Bilgi ve İletişim Teknolojileri
- ITC:** Uluslararası Ticaret Merkezi
- ITDS:** Uluslararası Ticaret Veri Sistemi
- KDEP:** Kısa Dönem Eylem Planı
- KOBİ:** Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
- NCTS:** Yeni Bilgisayarlaştırılmış Transit Sistemi
- OECD:** Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
- UNCTAD:** Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

UNECE: Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu

UNESCAP: Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu

USAID: ABD Uluslararası Gelişim Ajansı

WEF: Dünya Ekonomik Forumu

YOİKK: Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Ticaretin Kolaylaştırılmasının Kurumsal Altyapısı

Şekil 2: Tek Pencere Sistemi İçerisinde Örnek İş Akışı

Şekil 3: Tek Otorite Modelinde İş Akışı

Şekil 4: Tek Otomatik Sistem (Tümleşik) Modelinde İş Akışı

Şekil 5: Tek Otomatik Sistem (Arayüzlü) Modelinde İş Akışı

Şekil 6: Tek Otomatik Sistem (Arayüzlü ve Tümleşik Karması) Modelinde İş Akışı

Şekil 7: Otomatik Bilgi İşlem Sistemi Modelinde İş Akışı

Şekil 8: 2007-2010 yılları arasındaki Dünya ve Türkiye Mal İhracatının Değişimi

Şekil 9: İhracat Stratejisinde Yer Alan Dünya Ticareti Öngörülleri

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1:**2009-2010 döneminde Ticareti Kolaylaştırma Kapsamında Gelişmeler
- Tablo 2:**Ticareti Kolaylaştırma Kapsamındaki Bazı Uygulamaların Dağılımı
- Tablo 3:**Bölge Ekonomilerine Göre Dış Ticaret İşlemleri
- Tablo 4:**Doğu Avrupa & Orta Asya ve Üst-Orta Sınıf Ekonomilerinde Yer Alan Ülkelerin Ticaret İşlemleri
- Tablo 5:**Ticaretin Etkinleştirilmesi Endeksi'ne Göre Türkiye'nin Yeri
- Tablo 6:**Alt başlıklarda Ticaretin Etkinleştirilmesi Endeksi'ne Göre Türkiye'nin Yeri
- Tablo 7:**Kore Tek Penceresi Kapsamındaki Kurumlar ve Belgeler
- Tablo 8:**Japonya Tek Penceresi Kapsamındaki İşlemler
- Tablo 9:**Singapur'da Tek Pencere Uygulamasının Getirileri
- Tablo 10:**2008-2009 yılları arasında Türkiye İhracatının Sektörel Dağılımı
- Tablo 11:**Türkiye 2010 yılı İhracat İşlemlerine İlişkin Gümrük İşlem Süreleri
- Tablo 12:**Türkiye'de İhracat Gerçekleşme Zamanı
- Tablo 13:**TİM Yönetimi tarafından kabul edilen Referans Senaryo
- Tablo 14:**SWOT analizi sonuçları
- Tablo 15:**Türkiye İhracat Strateji Haritası ve Performans Programı'nda yer alan Stratejik Hedefler
- Tablo 16:**İhracat Stratejisinde Yer Alan Türkiye İhracatının Sektörel Öngörülleri
- Tablo 17:**Tek Pencere ile İlgili İhracat Stratejisinde Yer Alan Hedefler.

GİRİŞ

21.yy uluslararası ticaretine bakıldığında, dünya ticaret hacminin sürekli arttığı, ticareti yapılan ürünlerin çeşitlendiği, arz zincirlerinin farklı ülkelerde gerçekleşen süreçleri kapsayacak şekilde yaygınlaştığı, teknolojik gelişmelerin yoğunlaştığı, rekabetçiliğin küresel boyuta taşındığı, ülkeler arası entegrasyonların arttığı bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası ticaretin bu çok boyutlu yapısı, eşyanın uluslararası hareketini de hızlandırma ihtiyacını doğurmuş; bunun sonucunda ticaretin kolaylaştırılması kapsamındaki çalışmalar ön plana çıkmıştır.

Ticaretin kolaylaştırılması kapsamındaki çalışmaların amacını, devlet tarafından etkin ve etkili bir denetim sağlanırken iş dünyası için ticaret işlem maliyetlerinin azaltılması ve uluslararası ticaretin karmaşık yapıdan arındırılması oluşturmaktadır. Böylelikle eşyanın uluslararası hareketinin; zamanında, sorunsuz ve en az maliyet ile gerçekleştirilebilmesi sağlanmaktadır.

Ticaret erbabının tüm ithalat, ihracat ve taşımacılıkla ilgili düzenleyici gereksinimleri karşılamak üzere standart bilgi ve belgeleri tek bir giriş noktasına sunmasını sağlayan Tek Pencere Sistemi ise dış ticaret işlem maliyetlerini azaltarak zaman ve kaynak tasarrufu sağlayan bir uygulama olarak ticaretin kolaylaştırılması çalışmalarında önemli yere sahiptir.

Tek Pencere, kaynakların etkin ve etkili dağılımı ile birlikte dış ticaret süreçlerinin şeffaf, öngörülebilir olmasını sağlayarak yatırım ortamını olumlu etkilemekte, dış ticaret işlemlerini hızlandırması ile ticaret erbabının gecikmelerden kaynaklanan maliyetini azaltmaktadır. Bu çerçevede, Tek Pencere firmaların, ürünlerini alıcıya daha hızlı ve daha az maliyetle ulaştırmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, Tek Pencere maliyet kanalıyla uluslararası ortamda rekabet eden firmaların rekabet gücünü etkilemektedir.

Tek Pencere'nin dış ticaret süreçleri aracılığıyla dış ticaretin yapısı ile ilgili

olan rekabetçilik üzerine dolaylı etkisi, özellikle ekonomik büyümesi ihracata dayalı ülkelerde daha büyük önem taşımaktadır. Zira ihracata dayalı bir büyüme ekonomisinde sürdürülebilir ihracat artışı ile birlikte ürünlerin yeni pazarlara sunulması ve ayrıca mevcut pazarlarda payın artırılması da gerekmektedir. Bu da, firmaların rekabetçiliğini arttıracak düzenlemeleri ve uygulamaları zorunlu kılmaktadır.

Tek Pencere ile ihracat arasındaki bu ilişkiyi ortaya koymak ve Türkiye'de kurulacak bir Tek Pencere Sisteminin getirilerini, ihracatımız üzerindeki etkileri boyutunda değerlendirebilmek amacıyla bu çalışmada Tek Pencere'nin "2023 Türkiye İhracat Stratejisi"ndeki rolü incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, Tek Pencere Sisteminin getirilerinden maliyetlerin azaltılması, kaynakların etkin dağılımı gibi hususlara genel çerçeveden bakabilmek amacıyla ticaretin kolaylaştırılması kapsamında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu çerçevede, ticaretin kolaylaştırılması alanında yapılan çalışmaların amacı, unsurları, etkileri, dünya ticaretinde ticaretin kolaylaştırılması kapsamındaki gelişmeler, çeşitli ülkelerin bu alandaki çalışmaları ve söz konusu uygulamalar ile ülkelerin dünya ticaretinde nasıl konumlandığı araştırılmıştır.

İkinci bölümde ise Tek Pencere kavramı tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda mevcut durumda Tek Pencere Sistemini kullanan ülkelerde uygulamanın farklılaştığı alanlar üzerinden sistemin yapısı, sunulan hizmetler, kullanıcıların profilleri ve sistemin getirileri incelenmiştir. Ayrıca, Türkiye'de Tek Pencere'ye altyapı oluşturan eylem planları ile uygulamalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, Tek Pencere Sisteminin ihracatımız üzerindeki etkilerini irdelemek amacıyla ihracat performansımızı belirleyen unsurlar ve ihracat süreçlerimiz incelenmiştir. Türkiye'deki ihracat süreçlerinin ardından, 2023 Türkiye İhracat Stratejisindeki hedefler belirtilerek, bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde Tek Pencere'nin rolü üzerine değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASININ ÖNEMİ

1.1 TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI

1.1.1 Ticaretin Kolaylaştırılmasının Tanımı

Uluslararası ticaret kurallarının ve düzenlemelerinin etkin bir şekilde uygulanmasına ilişkin bir kavram olan ticaretin kolaylaştırılması, genel anlamda ticaret süreçlerinin, işlemlerinin ve ilgili bilgi akışının basitleştirilmesi, standartlaştırılması ve uyumlaştırılmasıdır. Ticaretin kolaylaştırılması, tarife dışı engellerin bertaraf edilmesi yoluyla ticaret işlem maliyetlerinin ve ticaret işlem sürelerinin azaltılmasını sağlayan etkin bir araç olarak görülmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), ticaretin kolaylaştırılmasını uluslararası ticarete eşyaların hareketi için gerekli verilerin toplanması, sunulması, işlenmesi, iletilmesi formalitelerini ve faaliyetlerini kapsayan uluslararası ticaret prosedürlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması olarak tanımlamaktadır.¹ Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD) tarafından yapılan tanımlamaya göre ise, ticaretin kolaylaştırılması ticaret akışını sorunsuz hale getirmek ve kolaylaştırmak için atılacak tüm adımları kapsamakta olup ürün testi gibi her çeşit tarife dışı engeli içermektedir.²

1.1.2 Ticaretin Kolaylaştırılmasının Amacı

Uluslararası ticarete eşya; insan ve çevre güvenliği, kaçakçılığın önlenmesi, silah ve uyuşturucu maddelerin denetiminin sağlanması gibi nedenlerle birçok

¹ S. Sevinç Ünsal, Ticaretin Kolaylaştırılması Bağlamında Tek Pencere Uygulaması, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2007, s. 2

² The Costs and Benefits of Trade Facilitation, OECD Policy Brief October 2005, <http://www.oecd.org>, s.2

formalite ve prosedüre tabi tutulmaktadır. Ülkeye veya eşyaya göre değişebilen formalite ve prosedürleri içeren ticaret sürecinin etkinliği, ticaret ile ilgili tüm kesimleri maliyet kanalıyla etkilemektedir.

İş dünyası için ticaret işleminin süresi, uluslararası ticarete rekabetçiliklerini etkileyen önemli bir unsurdur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, ithalat ve ihracat işlemleri sırasında eşyanın gümrükten çekilme süresi yurtiçi firmaların uluslararası rekabetçiliklerini etkileyebilmektedir. Örneğin, bekleme süreleri ve limanlardaki süreçlerin verimsizliği, Hindistan'da giyim sektöründe yer alan firmaların, Şangay'daki rakiplerine karşı % 37 maliyet dezavantajına sahip olmasına sebep olmaktadır.³ Uluslararası ticarete bekleme sürelerinin uzaması ve süreçlerin öngörülebilir olmaması, iş fırsatlarının kaçırılmasına yol açtığı gibi yatırımlar için de olumsuz bir ortam oluşturmaktadır.

Devlet açısından etkin olmayan ticaret süreçleri, yolsuzluğu artırarak gelir kaybına yol açmakta, ticaret istatistiklerinin doğru tutulamaması sonucunda ticaret politikalarının uygulanışında zorluk yaratmakta, kaçakçılığın önüne geçilmesinde engel oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, ticaretin kolaylaştırılması çalışmalarının temel amacını, devlet tarafından etkin ve etkili bir denetim sağlanırken iş dünyası için ticaret işlem maliyetlerinin azaltılması ve uluslararası ticaretin karmaşık yapıdan arındırılması oluşturmaktadır. Böylelikle eşyanın uluslararası hareketi; zamanında, sorunsuz ve en az maliyet ile gerçekleştirilebilecektir.

1.1.3 Ticaretin Kolaylaştırılmasının Unsurları

Uluslararası ticarete, farklı ekonomik gruplara ait birçok temsilci yer almaktadır. Bu nedenle, ticaret ile ilgili süreçler; üreticiler, tüketiciler, ihracatçılar, ithalatçılar, taşıma komisyoncuları, nakliyeciler, bankalar, sigorta şirketleri, taşıma operatörleri, gümrük idareleri, sağlık otoriteleri, liman otoriteleri, lisans kurumları gibi değişik birçok kesimi etkilemektedir. Uluslararası ticaret işlemlerinde yer alan katılımcıların çeşitliliği, ticaretin kolaylaştırılması çalışmalarının da kapsamını genişletmektedir.

³ The Costs and Benefits of Trade Facilitation, OECD Policy Brief, <http://www.oecd.org>, October 2005, s.3

Ticaretin kolaylaştırılması çalışmaları, devlet politikaları ve denetimlerinden iş etkinliğine, taşımacılık, bilgi ve iletişim teknolojileri (ICT), lojistik hizmetlerinden finans sektörüne kadar birçok değişik alana yayılabilmektedir.

Ticaretin kolaylaştırılması çalışmaları iki boyutta inceleyebilir:⁴

Ticareti kolaylaştırmanın fiziki altyapısı: Taşımacılık altyapısını, taşımacılık ile ilgili maliyetleri, lojistik hizmetlerinin gelişimini ve fiziki arz zincirini içermektedir.

Ticareti kolaylaştırmanın kurumsal altyapısı: Ticaretin kolaylaştırılması stratejisini ve çalışma programını, yasal düzenlemeleri, ticaret ile ilgili kurumlara verilmesi gereken belgeleri, gümrükten eşyanın çekilmesini ve denetimini ve ticaretin finansmanını içermekte olup ICT ve otomasyon uygulamaları, insan kaynakları yapısı ve kurumlararası iletişim ise kurumsal altyapıyı destekleyen unsurlardır.

Şekil 1: Ticaretin kolaylaştırılmasının kurumsal altyapısı

Kaynak: TradeFacilitation in SelectedLandlockedCountries in Asia, TradeandInvestmentDivision, UNESCAP, <http://www.unescap.org>, 2006, ,s.24

⁴ TradeFacilitation in SelectedLandlockedCountries in Asia, TradeandInvestmentDivision,UNESCAP, <http://www.unescap.org>, 2006, s.21.

TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI

Ticaretin kolaylaştırılmasının amacına ulaşması için sağlam bir fiziki altyapının düzgün işleyen kurumsal altyapı ile desteklenmesi zorunludur.

1.1.4 Ticaretin Kolaylaştırılmasının Etkileri

Ticaretin kolaylaştırılması, ticaret işlemlerinin maliyetlerinin azaltılması, ihracatta rekabetçiliğin artırılması, daha iyi lojistik hizmetlerine erişim, gelir elde edilmesi ve denetimlerin etkinliğinin artırılması bakımından reel getirileri olan bir yatırım olarak nitelendirilebilir.⁵ Bu bağlamda, ticaretin kolaylaştırılmasının ülke ekonomilerine sağlayacağı faydayı niceliksel olarak inceleyen araştırmalar yapılmıştır.

Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)'nin yaptığı bir çalışmada, ticaret işlem maliyetlerinin % 5 oranında azaltılmasının APEC'in gayri safi yurtiçi hasılasını % 0,9 oranında arttırdığı, bunun yaklaşık 154 milyar dolar artışa eş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁶ Benzer şekilde OECD tarafından yürütülen bir çalışmaya göre, ticaret işlem maliyetlerinin % 1 oranında düşürülmesi sonucunda küresel ölçekte yıllık yaklaşık 40 milyar dolarlık kazanç sağlanmıştır. Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (UNESCAP) tarafından gerçekleştirilen Uyarlanmış Çekim Modeli kullanılarak yürütülen zaman maliyeti/uzaklık çalışmasında ise, ortalama olarak eşyanın bir gün gecikmesinin ticareti % 1 oranında azalttığı bulunmuştur.⁷

Ticaretin kolaylaştırılmasının etkilerinin, fiziki ve kurumsal altyapılardaki unsurlar ekseninde incelendiği çalışmalar da mevcuttur. Limanların etkinliği, gümrükler, düzenlemelerin şeffaflığı ve bilgi teknolojilerini kapsayan alanlarda reform yapılmasının incelendiği bir çalışmada, bu alanlarda reform yapılması

⁵ APEC, APEC Economies: Realizing the benefits of trade facilitation, a report prepared for the APEC Ministerial Meeting; APEC, Mexico, 2002, s.3

⁶ Trade Facilitation in Selected Landlocked Countries in Asia, Trade and Investment Division, UNESCAP, <http://www.unescap.org>, 2006, s.24

⁷ S. SEVİNÇ ÜNSAL, Ticaretin Kolaylaştırılması Bağlamında Tek Pencere Uygulaması, Uzmanlık Tezi, 2007, s. 126

sonucunda 377 milyar dolarlık kazanç elde edileceği tahmin edilmiş, bu tutarın dünya ticaret hacminin % 9,7 oranında artması anlamına geldiği bulunmuştur. Çalışmada, toplam kazancın % 41 'lik kısmının (154 milyar dolar) bölümünün bilgi teknolojileri ve altyapı hizmetlerinden, % 28'lik bölümünün (107 milyar dolar) limanların etkinliği, % 22'lik bölümünün (83 milyar dolar) düzenleyici işlemlerin uyumu ve % 9'luk bölümünün (33 milyar dolar) gümrük çevrelerinin modernize edilmesinden ortaya çıkacağı tahmin edilmiştir.⁸

Ticaretin kolaylaştırılması kapsamında fiziki altyapı, ICT, sınır ve ulaşım etkinliği, iş ve yasal ortam unsurlarının ihracat performansı üzerine etkilerini inceleyen diğer bir çalışmada da, fiziki altyapının kalitesindeki gelişmenin ihracat performansını en çok etkileyen faktör olduğu, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisinin ise yüksek gelirli ülkelerde daha fazla olduğu bulunmuştur.⁹

1.2 TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI AÇISINDAN DÜNYA TİCARETİNİN GÖRÜNÜMÜ

Dünya ticaret hacminde 2009 yılında yaşanan % 10,7 oranındaki daralmanın ardından, 2010 yılında ekonomik aktivitedeki büyümeye paralel olarak % 12,8 oranında artış kaydedilmiştir. Hem ticaret hem üretim geliştirmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere oranla daha hızlı büyümüştür. İhracat gelişmiş ülkelerde % 12,3 artış kaydederken bu oran geliştirmekte olan ülkelerde % 13,6 oranında gerçekleşmiştir. İthalat ise gelişmiş ülkelerde ise % 11,7 oranında artmış, geliştirmekte olan ülkelerde ise % 14,9 oranında artış kaydedilmiştir.¹⁰

2009 yılında dünya ticaret hacminin önemli ölçüde daralmasına neden olan faktörler, 2010 yılındaki hızlı toparlanmaya da yardımcı olmuşlardır. Bu faktörler arasında, küresel arz zincirlerinin yaygınlaşması ve ticaretin ürün kompozisyonunun

⁸ A.Portugal-Perez, J. S. Wilson, ExportPerformanceandTradeFacilitation Reform, PolicyResearchWorkingPaper, WorldBank, Washington, D.C.,2010, s. 13

⁹ Doing Business 2011: Making a www.doingbusiness.org. Kasım 2010, s.66

¹⁰IMF, World Economic Outlook, September 2011.

gelişmesi yer almaktadır.¹¹ Ticaret hacmindeki artış ve ticareti yapılan ürünlerdeki çeşitlilik, etkin olmayan sınır işlemlerinin devlet, iş dünyası kısaca ekonominin tümü üzerinde yarattığı negatif etkiyi daha da belirgin hale getirmiştir. Ticaretin kolaylaştırılmasının yararlarının daha belirgin hale geldiği bu süreçte, dünyanın birçok yerinde uluslararası ticarete rekabetçiliği arttırmak adına ICT altyapısından gümrük idarelerinin modernizasyonuna, riske dayalı denetim sistemlerinden sınır ötesi anlaşmalara uzanan birçok alanda reformlar yapılmaktadır.

1.2.1 Ticaretin Kolaylaştırılması Kapsamında Gelişmeler

Dünya Bankası ve Uluslararası Finans Kuruluşu'nun ortak çalışmasıyla yayımlanan İş Yapabilme (Doing Business) Raporu'nda, ithalat ve ihracat işlemleri için gerekli belgeler, maliyetler ve işlem süresine ilişkin bilgiler mevcut olup ülkeler ticaret işlemlerini gerçekleştirme performanslarına göre değerlendirilmektedir. Denizyolu ile gelen eşya için veriler sunulan raporda yer alan ticari göstergeler, gümrüklerde ve diğer düzenleyici kurumlarda ve limanda belge zorunlulukları veyapılması gereken işlemler gibi yasal yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu bilgiler, taşıma komisyoncularından, armatörlerden, gümrük müşavirlerinden, liman memurlarından ve bankalardan temin edilmiştir.

2009-2010 döneminde ticaretin kolaylaştırılması kapsamındaki gelişmelere bakıldığında, ticareti kolaylaştırma göstergelerine göre en iyi performans sergileyen ülke Peru olmuştur; riske dayalı denetim sistemlerinin geliştirilmesi ve yeni webtabanlı elektronik veri değişim sisteminin kurulması bu gelişmede rol oynamıştır.¹²

Sahra altı Afrika ülkeleri başta olmak üzere Orta Doğu, Kuzey Afrika, Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde de elektronik veri değişimi sistemlerinin uygulamaya konması ve geliştirilmesi, gümrük idarelerinin modernizasyonu ve liman etkinliği gibi ticareti kolaylaştırma unsurlarında yaşanan gelişmeler sonucunda ticaret işlemleri daha kısa zamanda ve daha az maliyet ile gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

¹¹WTO, World Trade Report, 2011.

¹² Doing Business 2011: Making a DifferenceforEntrepreneurs, WorldBank, www.doingbusiness.org, Kasım 2010, s.64

Güney Afrika Gümrük Birliği'ne üye ülkeler arasında ortak transit belgesinin kullanılması, 2004 yılından beri devam etmekte olan Güneydoğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN) üye ülkelerini kapsayacak tek pencere sistemi çalışmaları, Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti ve Peru gibi Latin Amerika ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki serbest ticaret anlaşmaları pazarlıkları ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik diğer gelişmelerdir.

Tablo 1'de 2009-2010 döneminde çeşitli ülkelerde ticaretin kolaylaştırılması kapsamında gerçekleştirilen gelişmelere yer verilmiştir. Ticaretin kolaylaştırılması çalışmalarının, daha çok bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını gerektiren elektronik veri değişim sistemlerinin kurulması ve tek pencere sistemi gibi uygulamalardan sınır ötesi anlaşmaların yürürlüğe girmesine kadar birçok değişik alana yayılabildiği görülebilmektedir.

Ticareti kolaylaştırma kapsamındaki uygulamaların dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Elektronik veri değişim sistemi için araştırma yapılan 159 ekonomiden, 26'sında uygulama tamamlanmış olup diğer ekonomilerde kısmi uygulama mevcuttur. 150 ekonomi arasından 49 ekonomide tek pencere sistemi mevcut olup bunların 20'sinde ise tek pencere sistemi tüm devlet kurumlarını kapsayacak şekilde uygulanmaktadır.

Tablo 1: 2009-2010 döneminde ticareti kolaylaştırma kapsamında gelişmeler

İçerik	Örnek Ekonomiler	Gelişmeler
Elektronik veri değişim sisteminin kurulması veya geliştirilmesi	Litvanya, Letonya, Nikaragua, Pakistan, Peru, Filipinler, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri, Zambiya	AB yükümlülüklerine uyum amacıyla Letonya ve Litvanya elektronik beyan sistemlerini geliştirmişlerdir.
Gümrük idarelerinin gelişimi	Ermenistan, Mısır Arap Cumhuriyeti, Etiyopya, Fiji, Grenada, Mali, Peru, Batı Bankası ve Gaza	Dünya Bankası Teknik Yardım Projesi kapsamında, Grenada'daki ticaret kesimi gümrük idarelerinin modernizasyonundan faydalanmaktadır.
Limanlardaki süreçlerin iyileştirilmesi	Angola, Bahreyn, Kenya, Nikaragua, Pakistan, Suudi Arabistan	İki limanın tamamlanması ve yeni ekipmanlar sayesinde Angola'daki Luanda Limanına konteynırlar daha çabuk hareket edebiliyor.
Riske dayalı denetimlerin geliştirilmesi	Ermenistan, Guyana, Kazakistan, Karadağ, Ruanda, İspanya	Yeni ekipmanların kullanılması ile gelişen risk profili Ermenistan'da sınır denetimlerinin süresini kısaltmıştır.
Tek Pencere kurulması ve geliştirilmesi	Endonezya, İsrail, Madagaskar	2010 yılında Endonezya'nın belli bağlı deniz limanlarında elektronik ulusal tek pencere sistemi faaliyete geçmiştir.
Sınır koordinasyonu anlaşmalarının yürürlüğe girmesi	Ruanda, Zambiya	Zambiya ve Zimbabve sınırında gümrükten eşya çekilme sürecinde kurumlar arasında daha iyi koordinasyon sağlanarak bekleme süresi kısaltılmıştır.

Tablo 2: Ticareti kolaylaştırma kapsamındaki bazı uygulamaların dağılımı

UYGULAMA	EKONOMİLER	ÖRNEKLER
Elektronik veri değişim sisteminin kullanılması	130	Belize,Şili, Estonya, Pakistan, Türkiye
Riske dayalı sistemlerin kullanılması	97	Morocco, Nijerya, Palau, Vietnam
Tek Pencere Sistemi	49	Kolombiya, Gana, Kore, Singapur, İsveç, Finlandiya, Japonya

1.2.2 Ticaretin Kolaylaştırılması Bakımından Ekonomiler

Ticareti kolaylaştırma kapsamında tek pencere sisteminin kurulması, riske dayalı denetimlerin geliştirilmesi, beyannamelerin elektronik olarak verilmesi, gümrük idarelerinin modernizasyonu gibi birçok reform sonucunda ticaret işlemlerinde aranılan belge sayılarında ve ticaret işlem sürelerinde düşüş gözlenmiştir. Ticaret işlemi göstergelerine bakıldığında, özellikle OECD ülkelerinde ihracat ve ithalat işlemleri için aranılan belge sayısının diğer bölgelere göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca, Asya ve Afrika ülkelerinde ithalat ve ihracat işlemleri OECD ülkelerine nazaran iki kat daha uzun sürede gerçekleşmektedir.

Tablo 3: Bölge ekonomilerine göre ticaret işlemleri

Ekonomi	İhracat için gereken belge sayısı	İhracat gerçekleştirme zamanı (gün)	İthalat için gereken belge sayısı	İthalat gerçekleştirme zamanı (gün)
Doğu Asya & Pasifik	6,5	21,9	7	23
Doğu Avrupa & Orta Asya	6,9	27	7,8	28,8
Latin Amerika & Karayipler	6,4	17,8	6,9	19,6
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	6,3	19,7	7,6	23,6
OECD yüksek gelir	4,4	10,5	4,8	10,7
Güney Asya	7,8	32,1	8,9	32,5
Sahra Altı Afrika	7,7	31,5	8,5	37,1

Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/trading-across-borders>

Tablo 3'te seçili bölge ekonomilerinin ihracat ve ithalat işlemleri için gereken belge sayısı ve işlem süreleri gösterilmiştir. Söz konusu işlem süreleri, belgelerin hazırlanması, eşyanın serbest bırakılması ve teknik kontroller, eşyanın liman/terminallerde yüklenmesi, ülke içinde yapılan taşımacılık ve yükleme için gerekli süreleri de kapsamaktadır.

Türkiye'nin de içinde yer aldığı Doğu Avrupa & Orta Asya bölge ekonomisinde, ihracat için gerekli belge sayısı 7 ve ihracatı gerçekleştirme süresi 27 gündür. İthalata bakıldığında ise belge sayısının 8'e, gerçekleşme süresinin 29 güne ulaştığı görülmektedir. OECD ülkelerinde ihracat ve ithalat için gerekli belge sayısı sırasıyla 4 ve 5 iken, Güney Asya ve Sahra altı Afrika ülkelerinde belge sayıları sırasıyla 8 ve 9'dur. İşlem sürelerinde ise OECD ülkelerinin ticaret işlemlerini gerçekleştirmedeki performansı daha net görülebilmektedir. OECD ülkelerinde ihracat gerçekleştirme süresi ortalama 10 gün iken bu süre ithalat için 11 gündür. OECD ülkelerinin başarısının nedenleri arasında, gümrükten eşyanın çekilmesi süresini azaltmaya yönelik fiziki denetimlerin en aza indirgenerek riske dayalı uygulamaların hayata geçirilmesi ve ticaret ile ilgili kesimin gümrük idareleri ve diğer kurumlarla veri değişimini elektronik olarak yapması sayılabilir.

Tablo 4: Doğu Avrupa & Orta Asya ve Üst-Orta Sınıf Ekonomilerinde yer alan ülkelerin ticaret işlemleri

	Sıralaması	İhracat için gereken belge sayısı	İhracat gerçekleştirme zamanı (gün)	İhracat maliyeti (\$)	İthalat için gereken belge sayısı	İthalat gerçekleştirme zamanı (gün)	İthalat işlemi maliyeti (\$)
Azerbaycan	170	8	38	2905	10	42	3405
Bulgaristan	91	5	21	1551	6	17	1666
Gürcistan	54	4	10	1595	4	13	1715
Romanya	72	5	12	1485	6	13	1495
Rusya	160	8	36	1850	10	36	1800
Türkiye	80	7	14	990	8	15	1063

Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/trading-across-borders>

Tablo 4, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Doğu Avrupa & Orta Asya ve Üst-Orta Sınıf Ekonomilerinde yer alan bazı ülkelerin ithalat ve ihracat işlemlerine

ilişkin veriler sunmaktadır. Türkiye, içinde yer aldığı bölge ekonomilerine kıyasla iyi bir performans sergilemektedir. Doğu Avrupa & Orta Asya bölgesinde ithalat veya ihracat işlemleri için aranılan belge sayısı Türkiye ile aynı olmasına rağmen ticaret işlemlerini gerçekleştirme süresi ihracat için bölge ortalaması 27 gün iken Türkiye'de 14 gün, ithalat için ise bölge ortalaması 28,8 gün iken Türkiye'de 15 gündür. Ekonomik ve coğrafik olarak benzer özelliklere sahip diğer ülkelere bakıldığında, ithalat ve ihracat işlemlerinin Türkiye'ye kıyasla Gürcistan ve Romanya'da daha kısa sürede tamamlandığı, Rusya ve Azerbaycan'da ise oldukça uzun sürdüğü görülmektedir.

1.2.3 Ticaretin Kolaylaştırılması Bakımından Türkiye'nin Yeri

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yayımlanan Ticareti Etkinleştirme Raporu (Global Enabling Trade Report)'nda, eşyanın sınır ötesine hareketini kolaylaştıran kurumlar, politikalar ve hizmetler kapsamında ekonomileri değerlendiren ticaretin etkinleştirilmesi endeksi (ETI) yer almaktadır. ETI 2009 verileri baz alınarak yapılan ekonometrik testler, söz konusu endeksin ticaret performansı ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Çalışmalar, ihracat yapan bir ülkenin ETI puanındaki % 1'lik artışın ihracatta % 1,7 oranında artışa, ithalat yapan bir ülke için ETI puanındaki % 1'lik artışın ise ithalatta % 2,3 oranındaki artışa eşdeğer olduğunu göstermiştir.

ETI göstergelerine göre, ticaretin kolaylaştırılması 4 alt başlıkta irdelenmektedir:

Pazara Erişim Endeksi: Ülkenin politika altyapısının, yurtdışından eşya girişine ne kadar açık olduğunu ve ihracatçılar için yurtdışı pazarlara erişimini ne kadar kolaylaştırdığını ölçer.

Sınır Yönetimi Endeksi: Sınır yönetiminin eşyanın giriş ve çıkışına ne kadar kolaylık sağladığını ölçer.

Ulaştırma ve İletişim Altyapısı Endeksi: Ülkelerin yurt içinde ve sınır ötesinde eşyanın hareketini kolaylaştırmak için gerekli ulaşım ve iletişim altyapısını göz önünde bulundurur.

İş Ortamı Endeksi: Düzenleyici ve güvenlik ortamını kapsayacak şekilde idarenin kalitesini ölçer.

Alt başlıklar da toplam dokuz bölümde incelenmiştir: Yurtiçi ve yurtdışı pazara erişim, gümrük idarelerinin etkinliği, ithalat ve ihracat işlemlerinin etkinliği, sınır yönetiminin şeffaflığı, ulaşım altyapısının varlığı ve kalitesi, ulaşım hizmetlerinin varlığı ve kalitesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin varlığı ve kullanımı, düzenleyici çevre ve fiziksel güvenlik.

Ülkelerin performansları, WEF anketine verilen cevapların yanı sıra Dünya Bankası'nın Lojistik Performans Endeksi'nde yer alan verilerden elde edilen anket sonuçları ile Dünya Bankası, DTÖ, Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) gibi çeşitli kaynaklardan elde edilen verilere göre hesaplanmıştır. Derecelendirme 1-7 arasında aralığında yapılmıştır.

Tablo 5: Ticaretin Etkinleştirilmesi Endeksine Göre Türkiye'nin Yeri

Ticaretin Etkinleştirilmesi Endeksi (ETI)		Pazara Erişim		Sınır yönetimi				Ulaştırma ve iletişim altyapısı		İş Ortamı	
	ETI 2009	Sıralama	Puan	Sıralama	Puan	Sıralama	Puan	Sıralama	Puan	Sıralama	Puan
Türkiye	48	62	4,1	47	4,4	61	4,1	57	3,9	87	3,9

Kaynak: The Global Enabling Trade Report 2010

Tablo 5, 2010 yılında ticaretin etkinleştirilmesi endeksine göre Türkiye'nin ortalama olarak ve alt başlıklarda dünya ekonomileri içindeki sıralamasını göstermektedir. 2009 yılında Türkiye 121 ülke arasında 48 inci sırada yer alırken, 2010 yılında 125 ülke arasında 62 inci olmuştur. Sıralamadaki düşüşte, diğer ülkelerdeki gelişmeler etkili olmuştur.

Sınır yönetimi ile ulaştırma ve iletişim altyapısı başlıkları, ticaretin kolaylaştırılmasının önemli unsurlarını kapsamaktadır. Singapur'un 6,56 puan ile lider olduğu sınır yönetimi alanında Türkiye 4,1 ile 61 inci sırada yer almıştır. Sıralamada, Singapur'u İsveç, Danimarka, Hollanda, Yeni Zelanda izlemiştir.

Ulaştırma ve iletişim altyapısı bakımından Almanya 5,65 puan ile ilk sırada yer alırken Türkiye 3,9 ile 57 nci olmuştur.

Tablo 6: Alt Başlıklarda Ticaretin Etkinleştirilmesi Endeksine Göre Türkiye'nin Yeri

Ticaretin Etkinleştirilmesi Endeksi	Sıralama	Değer	En İyi Performans Sergileyen Ülke	Değer
Gümrük idarelerinin etkinliği	69	3,95	Singapur	6,69
Gümrük işlemlerinin etkinliği (1-7/en iyi)	93	3,4	Singapur	6,4
Gümrük Hizmetleri Endeksi (0-12/en iyi)	55	7,5	Değişik ekonomiler	12
İthalat/ihracat işlemlerinin etkinliği	52	4,83	Singapur	6,45
Eşyanın teslim edilme işleminin etkinliği (1-5/en iyi)	45	2,8	Lüksemburg	4
İthalat gerçekleşme zamanı (gün olarak)	44	15	Singapur	3
İthalat doküman sayısı (adet olarak)	73	8	Fransa	2
İthalatın maliyeti, konteyner başına(\$ olarak)	47	1.063	Singapur	439
İhracat gerçekleşme zamanı (gün olarak)	40	14	Değişik ekonomiler	5
İhracatta doküman sayısı (adet olarak)	73	7	Fransa	2
İhracatın maliyeti, konteyner başına(\$ olarak)	50	990	Malezya	450
Sınır yönetiminin Şeffaflığı	62	3,53	Yeni Zellanda	6,67
İthalat/ihracatta düzensiz ödemeler (1-7/en iyi)	78	3,4	Yeni Zellanda	6,7
Yolsuzluk Algı Endeksi (0-10/en iyi)	49	4,4	Yeni Zellanda	9,4
Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Varlığı	53	3,5	İsveç	6,08
Devletin Online Hizmetleri Endeksi(0-1/en iyi)	59	0,3	Kore Cumhuriyeti	1,0

Kaynak: The Global Enabling Trade Report 2010

ETI 2010 verilerine göre, ihracat ve ithalat işlemlerinde aranılan belge sayısı, ithalat ve ihracatta ödemeler ve devletin online hizmetleri konularında Türkiye'nin ilk 50 ülke arasında yer almadığı görülmekte olup bu alanlarda gelişme gösterilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, ticaretin kolaylaştırılması çalışmaları, özellikle de bu çalışmanın konusu olan tek pencere sisteminin uygulamaya geçirilmesi büyük önem arz etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TEK PENCERE

Dünya ekonomilerinin entegrasyonu sonucunda, bilgi akışını kolaylaştırmak devletler ve iş dünyasına baskı oluşturan bir zorunluluk haline gelmiştir. Etkili bilgi sistemleri ve süreçleri eşya hareketini hızlandırmakta, maliyetleri azaltmakta, iş etkinliğini geliştirmekte ve sonuç olarak ülkelerin ekonomik performansını arttırmaktadır.

Bilginin resmi kuruluşlara teslim edilmesindeki etkinlik, sınır ötesi işlemlerde bulunan firmalar ve kuruluşların rekabet gücünde önemli rol oynamaktadır. Uluslararası ticaret içerisinde yer alan kesim ithalat, ihracat ve transit işlemlerine ilişkin gerekli yükümlülükleri için devlet kuruluşlarına düzenli olarak birçok veri ve döküman hazırlamak ve sunmak zorundadır. Bu süreçte, ticaret erbabı gümrük idaresine ek olarak sağlıktan güvenliğe, gıda denetiminden ithal lisanslarına, kalite ve standart denetiminden telif haklarına kadar birçok alanda sorumlu kurum tarafından istenen belgeleri temin etmek ve süreçleri takip etmek durumundadır. Bu durum; aşırı kırtasiyeciliğe, her seferinde baştan başlayan iş akışlarına, artan uyum maliyetlerine ve ilgili tüm kurumlara ayrı ayrı gidilmesi sebebiyle büyük zaman ve emek kaybına yol açmaktadır.¹³ Ticaret işlemlerine ilişkin bilgilerin ve dokümantasyonun genellikle farklı biçimlerde, her biri kendine has sistemi (otomatik veya manuel) olan birçok farklı kuruluşa teslim edilmesi neticesinde iş dünyasına ve devlete maliyet yüklenmekte olup bu durum uluslararası ticaretin gelişmesinde ciddi bir engel oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, uluslararası ticaret erbabının çeşitli yerlerde bulunan birçok kamu kurumuna ayrı ayrı gitmelerine gerek kalmadan yasal belgeleri tek bir noktadan ibraz edebilmelerine olanak tanıyan Tek Pencere Sistemi, ticaretin kolaylaştırılması kapsamında değerlendirildiğinde maliyetleri azaltarak uluslararası ticarete firmaların rekabetçiliğini artıran önemli uygulamalardan biridir.

¹³Evren YENİ, Tek Pencere (SingleWindow), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) ve Merkezi Gümrükleme (CentralizedClearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler, Uzmanlık Tezi, 2009, s.

2.1 TEK PENCERE'NİN TANIMI

Ticarete ilişkin bilgilerin ve belgelerin tek bir noktaya sadece bir kere teslim edilmesini sağlayan Tek Pencere ortamı, devlet ile ticari kesim arasında bilgi akışını kolaylaştırarak ve çabuklaştırarak kamu sisteminde ilgili verinin etkin bir şekilde paylaşılmasını ve harmonize edilmesini sağlamaktadır. Tek Pencere, ticareti kolaylaştırma kapsamında tarife dışı ticaret engellerini azaltma ve ticaret ile ilgili tüm kesimlerin anında yararlarından faydalanacağı pratik bir uygulama olarak ortaya çıkmaktadır.

Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ) tarafından yapılan tanımlamada, Tek Pencere ithalat, ihracat ve transit ile ilgili düzenlemeler çerçevesinde gerekli yükümlülüklerin, ticaret ve taşımacılıkla iştigal eden taraflarca standart hale getirilmiş veri ve belgelerin tek bir veri giriş noktasından girilmesi suretiyle¹⁴ tamamlanmasına izin veren bir kolaylık olarak belirtilmiştir. Bu tanımlama ile Tek Pencere ticareti kolaylaştırmanın bir ölçütü olarak ortaya konmuştur.

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE), Tek Pencere'yi ticaret ile ilgilenen kesimin ithalat veya ihracata ilişkin tüm gerekli yükümlülüklerini yerine getirmek için bilgileri tek bir kuruluşa sunmasına olanak tanıyan sistem olarak tanımlamıştır. Pratikte, tek pencere ortamında uluslararası işlemlerin gümrükleme ve belgelendirilmesine ilişkin tüm dokümanların ve verinin teslim edilmesi için tek giriş noktası (fiziksel ya da elektronik) sağlanmakta ve bu giriş noktası, ilgili tarafları bilgilendiren ve/veya birleşik kontrolleri yürüten tek bir kuruluş tarafından¹⁵ yönetilmektedir.

Avrupa Birliği (AB) Modernize Gümrük Kodu'nda ise Tek Pencere ekonomik operatörlerin bilgiyi bir kez sunması ile işlemlerin basitleştirilmesi yararına olacaktır. Topluluk gümrük bölgesine giren veya Topluluk gümrük bölgesinden çıkan eşyaların tam olarak kontrolünün sağlanması, polis, sınır güvenliği, veterinerlik, çevre gibi

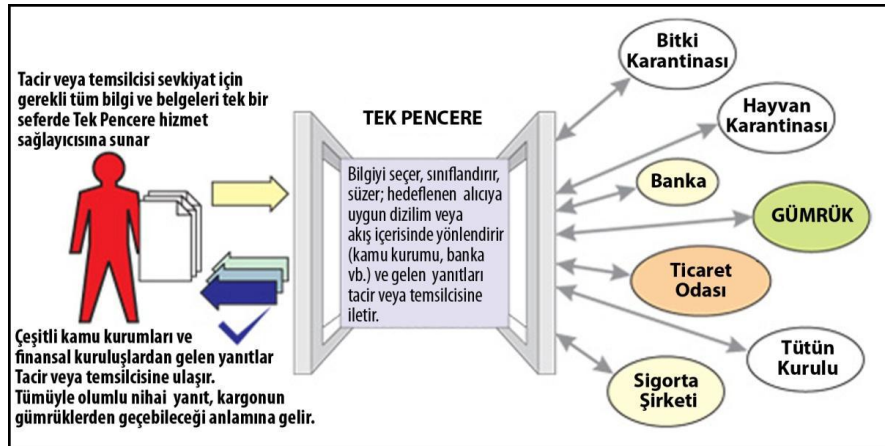
¹⁴ TheSingleWindowConcept, The World CustomsOrganization'sPerspective, www.wcoomdg.org

¹⁵ Case Studies on Implementing a SingleWindow, United Nations CentreforTradeFacilitationand Electronic Business (UN/CEFACT), 2006, s. 1

eşya kontrollerine dahil olan diğer idareler ile gümrük idaresi arasında konu ile ilgili verilerin korunması hükümlerini de dikkate alarak ekonomik operatörler tarafından sağlanan bilgilerin paylaşılması olarak tanımlanmaktadır.¹⁶

AB Elektronik Gümrük Kararı'nda "Tek Pencere", ekonomik operatörlere ithalat ve ihracat için gerekli gümrük dışı bir mevzuata dayalı olarak istenilen bilgiler de dahil olmak üzere tüm bilgilerin sunulmasına imkan tanıyan, bilgilerin ekonomik operatörler ve gümrük idareleri arasında, gümrük idareleri ve Komisyon arasında, gümrük idareleri ve diğer idareler arasında kesintisiz akımını sağlayan bir sistem olarak yer almıştır.¹⁷

Şekil 2: Tek Pencere Sistemi İçerisinde Örnek İş Akışı

Kaynak: SingleWindowSystem, http://en.wikipedia.org/wiki/Single_Window_System

Kavramsal olarak Tek Pencere sistemi, manuel ya da elektronik olarak veri ve belgelerin tek bir giriş noktadan sunulmasını içermektedir. Bu çerçevede, bilgi ve iletişim teknolojilerinin varlığı ve gelişmişliği Tek Pencere'yi destekleyici niteliktedir.

¹⁶ S. Sevinç Ünsal, Ticaretin Kolaylaştırılması Bağlamında Tek Pencere Uygulaması, Uzmanlık Tezi, 2007, s. 36

¹⁷ SingleWindow at Community Level, WorkingDocument: TAXUD/1241/2005-Rev.5, Brussels, 2006

2.2 TEK PENCERE UYGULAMALARI

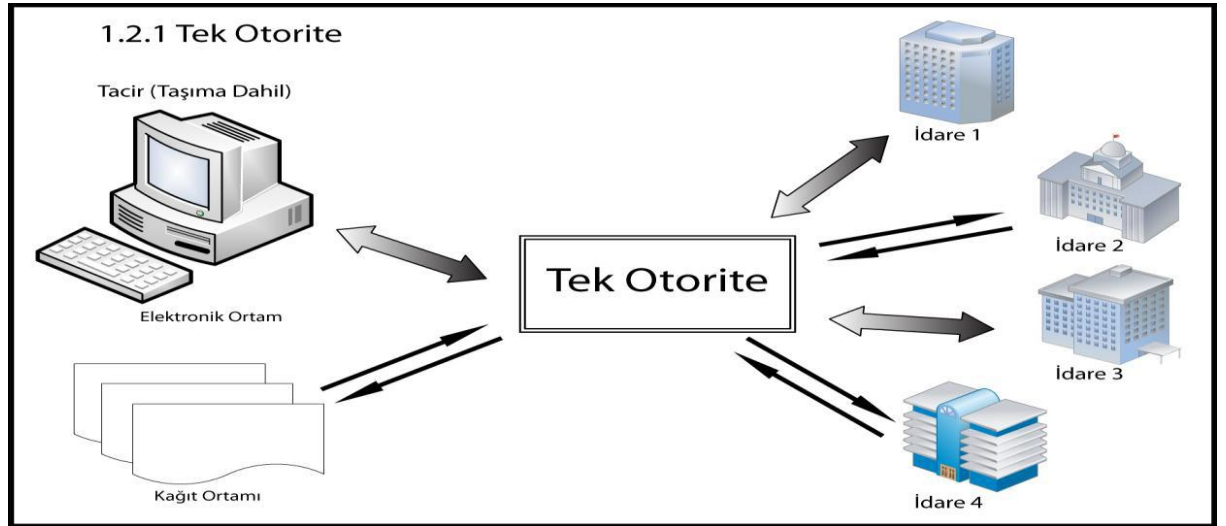
2.2.1 Kullanılan Sisteme Göre Tek Pencere Uygulamaları

İş ve ticaret uygulamalarının birçoğu ülkelerde ortak olmasına rağmen her ülkenin kendine özgü şart ve gereklilikleri vardır. Bu durum Tek Pencere sisteminin kurulmasında birçok değişik yaklaşımın benimsenmesine sebep olmuştur. Bu yaklaşımlar içerisinde üç temel yaklaşım öne çıkmıştır.

2.2.1.1 Tek Otorite

İsveç Tek Penceresi'nin örnek teşkil ettiği uygulamada, tek bir otorite bilgiyi kağıt ortamında veya elektronik ortamda alır, ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarına dağıtır ve denetimleri koordine eder. İsveç Tek Penceresi'nde Gümrük İdaresi, Ulusal Vergi İdaresi'nin ithalde alınan katma değer vergisini tahsil etme, İsveç İstatistik Kurumu'nun ticaret istatistiklerini tutma, İsveç Tarım Kurulu ve Ulusal Ticaret Kurulu'nun ithalat lisanslarını verme görevlerini bu birimler adına yerine getirir.

Şekil 3: Tek Otorite Modelinde İş Akışı

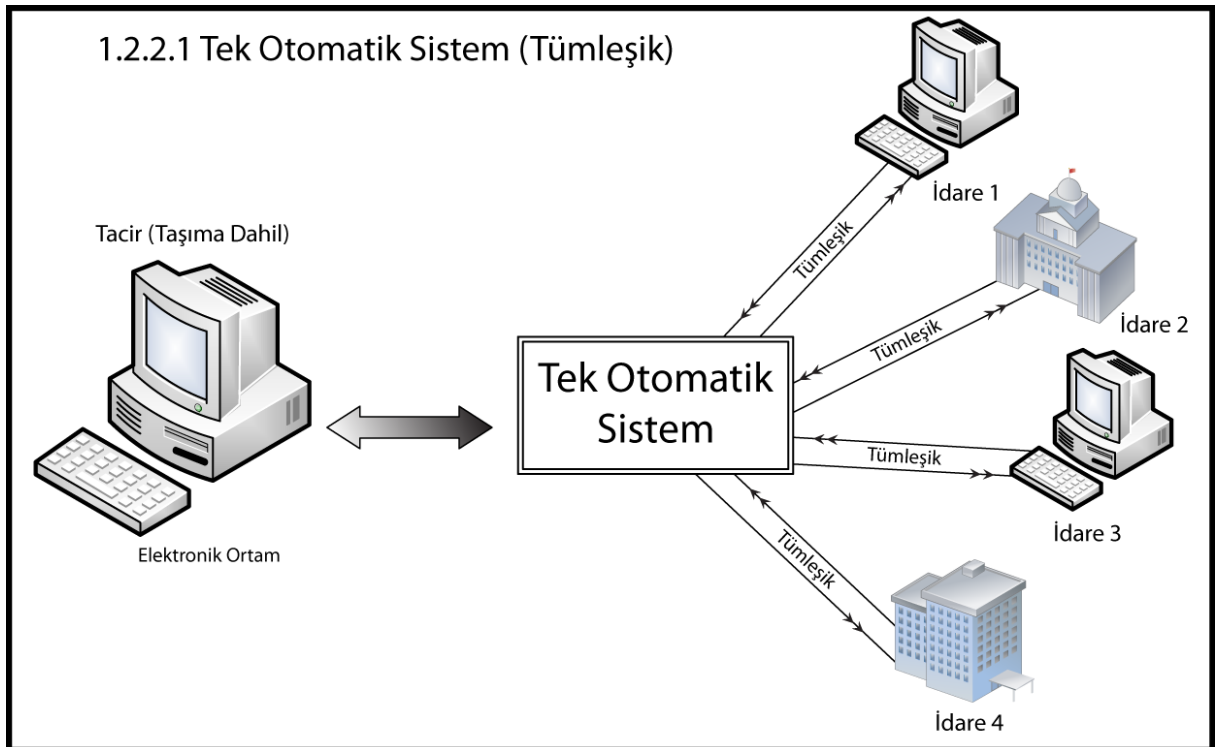
Kaynak: Recommendation and Guidelines on establishing a Single Window, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), Recommendation No. 33, New York and Geneva, 2005, s. 8

2.2.1.2 Tek Otomatik Sistem

Kamu veya özel sektör tarafından yürütülebilen uygulamada, Tek Bir Otomatik Sistem sınır ötesi ticaret ile ilgili verinin elektronik olarak toplanması, kullanılması, dağıtımı ve saklanması işlemlerini birleştirir. Örneğin, ABD'de, tacirler standart veriyi sadece bir kere sunar. Sunulan bu veriler sistem tarafından işlenerek söz konusu ticari faaliyetle ilgili birimlere dağıtılır. Tek Otomatik Sistem modelinin farklı uygulanış şekilleri mevcuttur:

- Tek Otomatik Sistem (Tümleşik): İşlemler Tek Pencere'nin merkezi bilişim sistemlerinde bütünleştirilir, veriler sistem üzerinde işlenir ve eylemler, kurumların sisteme tanıttıkları kural ve gereksinimleri çerçevesinde Tek Pencere tarafından yürütülür. Bu sistemde, veriler ticari faaliyetle ilgili birimlere işlenmek için gönderilmez.

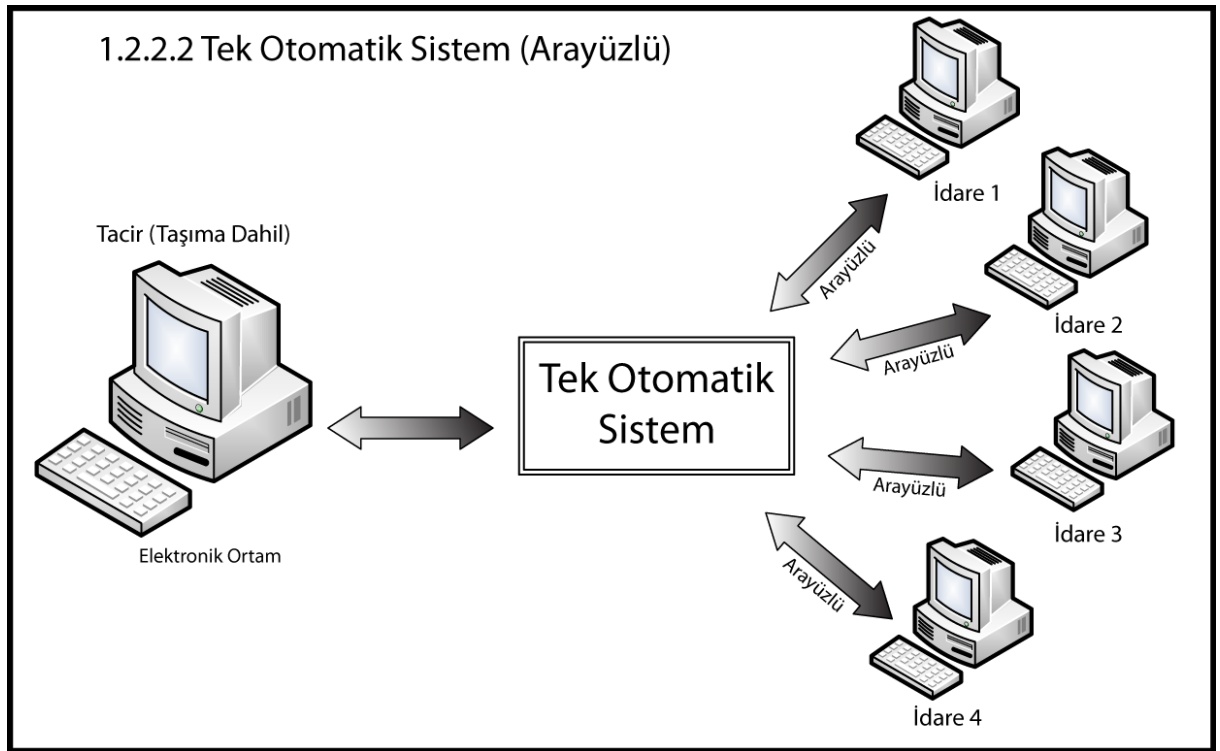
Şekil 4: Tek Otomatik Sistem (Tümleşik) Modelinde İş Akışı

Kaynak: Recommendation and Guidelines on establishing a Single Window, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), Recommendation No. 33, New York and Geneva, 2005, s. 8

- b. Tek Otomatik Sistem (Arayüzlü): Merkezi olmayan yapıya sahip sistemde ticaretle ilgili kurumların bilgi işlem sistemleri ile iki yönlü ara bağlantı sağlayacak bir arayüz mevcuttur. Veri, işlenmesi için ilgili birime gönderilir. Sonuç ve yapılacak eylem, gerekli değerlendirmeyi yapan yetkili kurum tarafından belirlenir ve Tek Pencere merkezi bilgi işlem birimine iletilir.

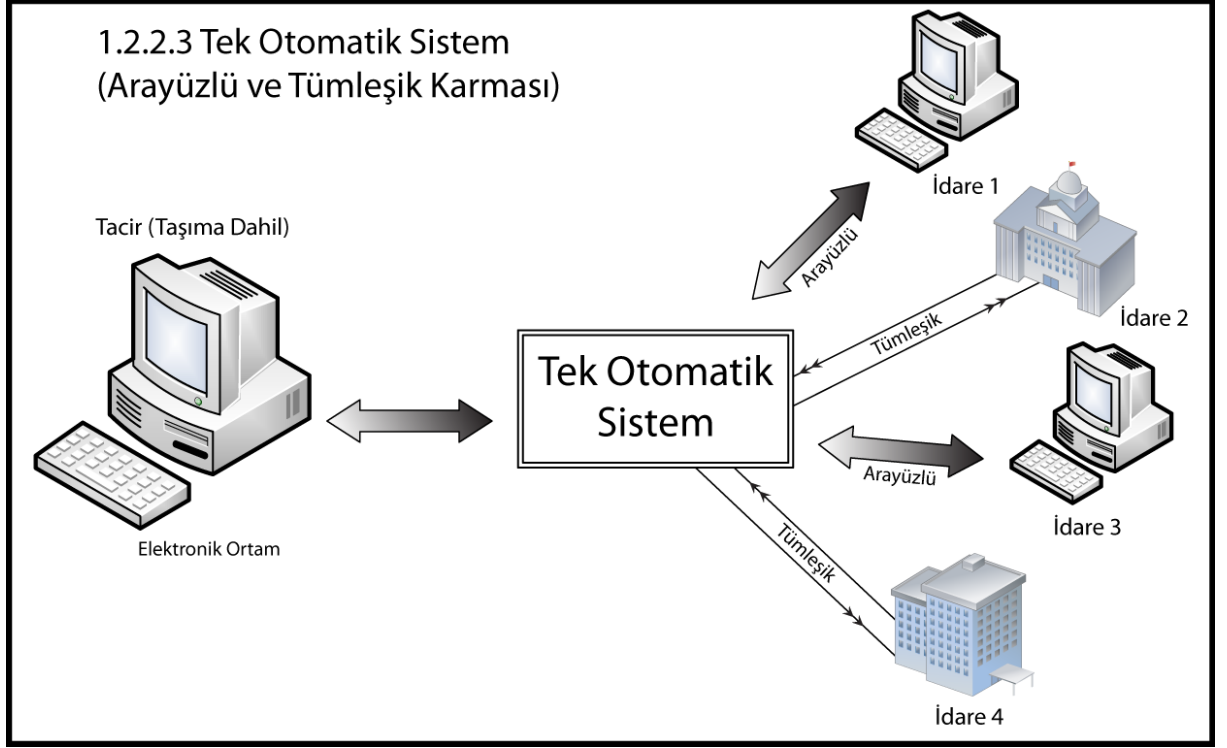
Şekil 5: Tek Otomatik Sistem (Arayüzlü) Modelinde İş Akışı

Kaynak: Recommendation and Guidelines on establishing a Single Window, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), Recommendation No. 33, New York and Geneva, 2005, s. 9

- c. Tek Otomatik Sistem (Arayüzlü ve Tümüleşik Karması): Arayüzlü ve tümleşik tek otomatik seçeneklerinin bir arada bulunduğu sistemde, sistemi olmayan kurumların yetki alanındaki işlemleri kendi bünyesinde yürütüp sonuçlandırırken, çalışan bir sistemi olan kurumlara verileri işlenmesi için gönderir ve bu kurumlar sonuç ile yapılacak eylemi Tek Pencere merkezi bilgi işlem birimine iletir.

Şekil 6: Tek Otomatik Sistem (Arayüzlü ve Tümüleşik Karması) Modelinde İş Akışı

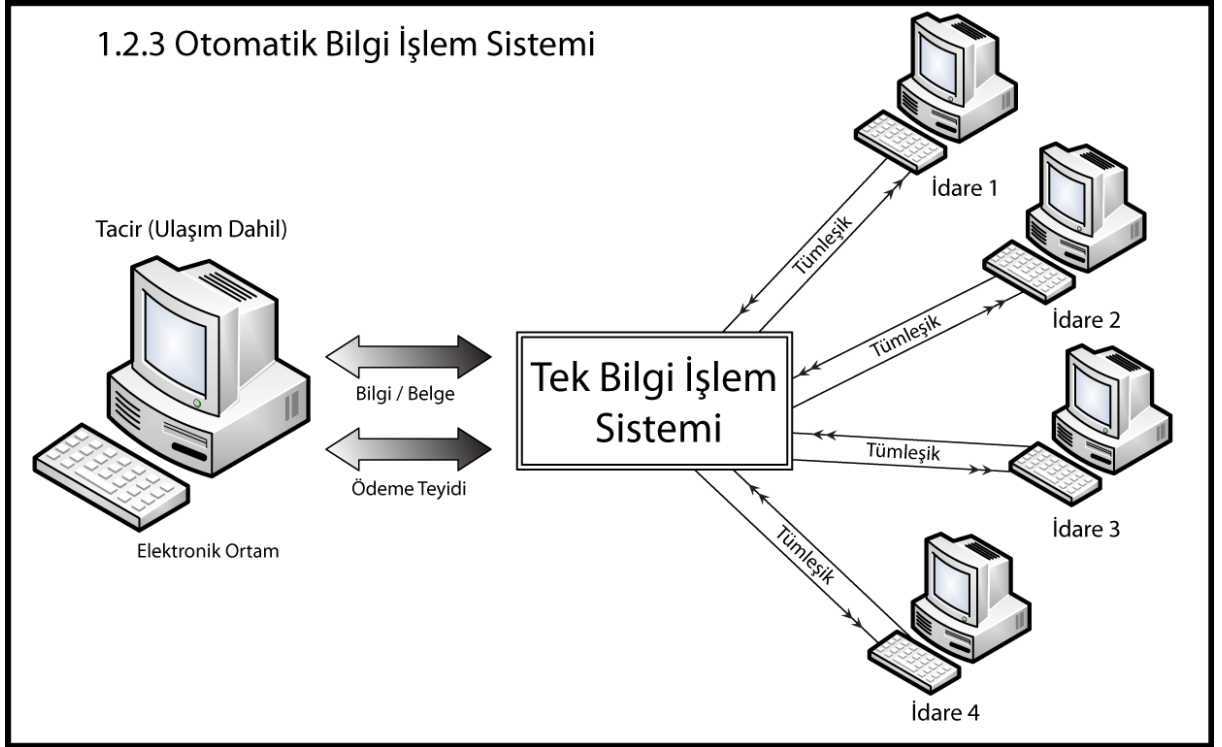

Kaynak: Recommendation and Guidelines on establishing a Single Window, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), Recommendation No. 33, New York and Geneva, 2005, s. 9

2.2.1.3 Otomatik Bilgi İşlem Sistemi

Singapur'da ve Maritus'da uygulamaları görülen sistemde, tacir elektronik beyannameyi çeşitli idarelere değerlendirilmesi ve onaylanması için tek bir başvuruda sunabilir. Verilen onaylar da elektronik olarak kamu kurumlarından tacirin bilgisayarına iletilir. Otomatik bilgi işlem sisteminin Singapur'daki uygulamasında, ücretler ve vergiler otomatik olarak hesaplanıp tacirin banka hesabından düşülür. İlgili tüm işlemler için önceden tanımlanmış ve geçerliliği kabul edilmiş belirli tanımlamalardan oluşan bir ana veri setinin kullanılması sistemin kuruluşunda yarar sağlayacaktır.

Şekil 7: Otomatik Bilgi İşlem Sistemi Modelinde İş Akışı

Kaynak: Recommendation and Guidelines on establishing a Single Window, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), Recommendation No. 33, New York and Geneva, 2005, s. 9

2.2.2 Finansman Şekilleri Açısından Tek Pencere Uygulamaları 2.2.2.1

Kamu Tarafından Finanse Edilen Tek Pencere Uygulamaları

Finlandiya, İsveç, Kore Cumhuriyeti, ABD ve Makedonya'da tek pencere sistemi kamu sektörü tarafından finanse edilmektedir.

Finlandiya: Finlandiya'da tek pencere süreci 1991 yılında başlamıştır ancak ilk elektronik sistemin kurulması 1993-1994 yıllarında gerçekleştirilmiştir. İlk sistem merkezi bir veritabanına dayanmaktaydı ancak herhangi bir Tek Pencere arayüzüne sahip olmayışı sistemin esnek olmamasına ve sistemde yapılan değişikliklerin maliyetinin yüksek olmasına sebep olmaktadır. Sisteme MS Windows tabanlı bir arayüz eklenmesi uygulaması da başarısız olunca, 1992 yılında sistemin kurulması görevi kamu mülkiyetindeki yazılım şirketi VTTK'ya verilmiştir. Bu deneyim, kullanışsız, esnek olmayan ve maliyeti oldukça yüksek bir sistem tasarımı ile

sonuçlanmıştır. 1998 yılında mevcut sistemin 2000 yılına uyumlu olmadığına anlaşılmaması, yeni bir başlangıç yapılmasını teşvik etmiştir. 2000 yılında eski merkezi işlem birimi tabanlı sistemin yerine PortNet sistemi hizmete girmiştir. 2007 yılında PortNet2 sisteminin geliştirilmesiyle Finlandiya Denizcilik İdaresi ve Gümrük İdaresi tarafından finanse edilmeye başlanan sistem, Uluslararası Denizcilik Örgütü Uluslararası Gemi ve Liman güvenliği kodu bağlamında (ISPS Code) ve artan güvenlik kaygıları nedeniyle devlet tarafından işletilmektedir.¹⁸

Amerika Birleşik Devletleri: ABD'nde tek pencere çalışmaları, Geleceğin Otomatikleştirilmiş Ticari Ortamı Takımı (Future Automated Commercial Environment Team - FACET) tarafından hazırlanan rapor doğrultusunda, 1996 yılında ABD Uluslararası Ticaret Veri Sistemi (International Trade Data System -ITDS)'nin kurulmasıyla başlamıştır. 2006'da yürürlüğe giren SAFE Liman Yasası ise federal kurumların uluslararası ticaret ile ilgili onay veya belgelendirme rolü üstlenerek ITDS'ye katılmalarını zorunlu kılarak tek pencere çalışmalarını desteklemiştir.

Gümrükler ve Sınır Güvenliği İdaresi (CBP) kendisine ait Otomatikleştirilmiş Ticari Sistem'i (Automated Commercial System - ACS) yeniden tasarlamakta olup yeni Otomatikleştirilmiş Ticari Ortam'ı (Automated Commercial Environment -ACE) geliştirmektedir. ITDS, CBP ve Tek Pencere katılımcıları için aşamalı bir uygulama olan ACE'nin bir parçası olarak kabul edilmekte olup ACE için tahsis edilmiş kaynaklardan finanse edilmektedir.¹⁹

İsveç: İsveç Tek Pencere'nin kurulmasına yönelik girişimler, İsveç Gümrük İdaresi'nin ihracat süreci için "Gümrük Bilgi Sistemi" ni geliştirmesi ve istatistikleri elektronik olarak İsveç İstatistik Birimi'ne göndermesi ile başlamıştır. Başta ihracat olmak üzere transit ve en son ithalatın dahil edilmesiyle farklı gümrük prosedürleri farklı zamanlarda sisteme tanıtılarak uygulama geliştirilmiştir. Gelirlerin toplanması, basitleştirilmiş prosedürler ve gümrük tarifesi gibi destekleyici sistemler de aşamalı

¹⁸SingleWindowCases, Finland, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), 2009, <http://www.unece.org>

¹⁹SingleWindowCases, Finland, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), 2009, <http://www.unece.org>

bir şekilde sisteme tanıtılmıştır. İlk sistem ihracat için 1988 yılında geliştirilmeye başlanmış olup 1989 yılı sonunda uygulamaya geçilmiştir. Başlangıçta tek pencere sisteminin finansmanı, İsveç Hükümetinin ayırdığı fonlardan karşılanmıştır. Yeni hizmetlerin tasarlanması ve uygulanması ile finansman, her hizmet için ayrılan²⁰ bütçeden karşılanmaktadır.

Kore Cumhuriyeti: 1992 yılından itibaren Güney Kore Gümrük İdaresi, gümrükleme işlemlerinin elektronik bir veri değişim sistemi çerçevesinde yürütülebilmesine yönelik çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu çalışmaların sonucunda, 1998 yılında Güney Kore Gümrük İdaresi gümrük işlemleri ile ilgili bütün başvuruların ve beyanların elektronik olarak yapılabilmesini sağlayan elektronik sistemleri oluşturmuştur. Elektronik beyan sistemi ile eş zamanlı olarak Tek Pencere Sistemi (TPS) çalışmaları yürütülmüştür. Güney Kore'de Tek Pencere Sistemi 4 aşamada kurulmuştur. Bütün kamu kuruluşları arasında aynı anda sistemin kurulması uzun zaman alacağından aşamalı bir geçiş yapılmıştır. 2003-2004 yılları arasındaki ilk aşamada gümrük ve karantina ofisi arasında ortak bir kanal oluşturulmuştur. İkinci aşama olarak 2005 yılında 8 kamu kurumu sisteme dahil edilmiştir. 2006 yılında 4 kurum ve son aşamada 2 kurum sisteme dahil hale gelmiştir. Tek Pencere sunucu sistemleri hükümet bütçesi ile kurulmuş ve Kore Gümrük İdaresi'nin ödenekleri ile finanse edilmiş olup, kuruluma ilişkin olarak²¹ herhangi bir ücret toplanmamıştır.

Makedonya: Tek Pencere sistemine ilişkin proje Mart 2007 yılında başlamış, uygulamaya geçiş 2008 Kasım ayı itibariyle gerçekleştirilmiştir. Proje sürecinde, dış ticaret işlemlerine katılan her bir devlet kurumu tarafından ticaret işlemlerine ilişkin gerekli veriler ve süreçler üzerinde çalışmalar yapılmış, değişik kurumlar tarafından toplanan veriler standart hale getirilmiş ve DGÖ veri modeli çerçevesinde uyumlaştırılmıştır. Yazılımın geliştirilmesi ABD Uluslararası Gelişim Ajansı (USAID), gerekli donanımın satın alınması Makedonya Hükümeti tarafından finanse

²⁰SingleWindowCases, Finland, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), 2009, <http://www.unece.org>

²¹SingleWindowCases, Finland, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), 2009, <http://www.unece.org>

edilmiştir.²²

Özel Sektör Tarafından Finanse Edilen Tek Pencere Uygulamaları

Guatemala ve Almanya gibi ülkelerde tek pencere sisteminin finansmanı özel sektör tarafından yapılmaktadır.

Almanya: Hamburg limanındaki bilgi akışını hızlandırmak için ihtiyaç duyulan tek pencere sisteminin kuruluşu, 1982 yılına dayanmaktadır. Sistem, üç şirketin %33 hisselerle ortak olduğu DAKOSY AG tarafından finanse²³edilmektedir.

Guatemala: Guatemala'da ihracat süreçlerinin kontrolü ve kolaylaştırılması amacıyla 1986 yılında kurulan tek pencere sistemi, başlangıçta Gümrükler Genel İdaresi ve Ekonomi Bakanlığı'nın kontrolü altında iken 1998 yılından itibaren Guatemala Geleneksel Olmayan Ürünler İhracatçılar Birliği (AGEXPRONT) kontrolüne geçmiştir. İki aşamada kurulan tek pencere uygulamasının birinci aşamasında belgelerin birleştirilmesi, ihracat süreçlerinin taranması ve tek pencere uygulamasında yer alacak kurumların fiziki yerleri tespit edilmiştir. İkinci aşamada, ihracat süreçlerini kolaylaştırmak için manuel yürütülen işlem süreçleri elektronik ortama aktarılmıştır. Guatemala hükümeti sistemin finansmanını özel sektör ortaklarına bırakmıştır.²⁴

Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Tarafından Finanse Edilen Tek Pencere Uygulamaları

Gana, Japonya, Malezya, Marituz, Senegal ve Singapur'da tek pencere sisteminin finansmanı kamu ve özel sektör ortaklığı ile yapılmaktadır.

Singapur: Singapur Hükümeti, 1980'lerin ortalarında Singapur'un ticaret merkezi statüsünü güçlendirmek ve dış ticareti geliştirmek amacıyla ticari onaylarını yasal çerçevesini içeren süreçleri modernize etmeye karar vermiştir. Dünyanın ilk ulusal elektronik ticaret belge sistemi kabul edilen Singapur TradeNet Sistemi, kavram olarak 1986 yılında tasarlanmıştır. Tasarım ve geliştirme

²² Single Window Cases, The former Yugoslav Republic of Macedonia, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), 2010, <http://www.unece.org>

²³ Single Window Cases, Finland, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), 2009, <http://www.unece.org>

²⁴ Single Window Cases, Finland, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), 2009, <http://www.unece.org>

süreçlerinde, çeşitli idarelerin mevcut bilgi ve belge süreçleri ile işlem süreçleri analiz edilmiş, belgelenmiş ve basitleştirilmiştir. Otomasyon, tüm yetkili idarelerin ticari belgeleme gerekliliklerini karşılayacak tek bir form kavramı üzerine kurulmuştur. CrimsonLogicPteLtd (eski adı ile SNS PteLtd), özel bir şirket olarak TradeNet sistemini yürürlüğe koymak ve yürütmek üzere kurulmuştur. Planlama ve geliştirme evreleri 1987 ve 1988 yılları boyunca süren TradeNet Sistemi, 1 Ocak 1989 tarihi itibarıyla hizmete girmiştir.

Denetime ve gümrük vergisine tabi olmayan eşyanın ithalat ve ihracat izinlerinin elektronik olarak işlenmesi ile başlayan sistem uygulaması, aşamalı olarak denetime ve gümrük vergisine tabi eşyaya ilişkin izinler, tahsilatların otomatik olarak banka hesaplarından düşülmesi ve Menşe Şahadetnamelerinin uygulamaya dahil edilmesiyle genişletilmiştir.²⁵

Singapur Gümrük İdaresi, 2007 yılında TradeXchange 'in yürürlüğe konulması, geliştirilmesi ve TradeNet'i revize etmek için kamu-özel sektör ortaklığı modelini benimsemiştir. Özel sektörden açık ihale yöntemiyle TradeXchange ve TradeNet sistemlerini sürdürmek, yönetmek ve geliştirmek için CrimsonLogicPteLtd. firması seçilmiştir.

Japonya: Tek pencere uygulamasının başlangıcını, 2001 yılında ortaya konan, mevcut Japon Otomatik Gümrükleme Sistemi'ni (NipponAutomated Cargo ClearanceSystem - NACCS) ve ticaret ile ilgili mevcut diğer bilgisayarlı sistemlerini, tüm bilgi ve belgelerin tek bir işlem ile sunulabildiği kapsamlı bir bilgisayar sistemi çatısında birleştirmeyi amaçlayan, uluslararası lojistik alanında bir reform niteliğindeki Shiokawa girişimi oluşturmaktadır. Tek Pencere Sisteminin kurulmasında ilk adım, ticarete konu eşya ile ilgili tüm süreçlerin (fiziki kontrol, numune alma vb.) tek bir terminalde tamamlandığı fakat her süreç için bilgi ve belgelerin ayrı olarak farklı idarelerin sistemlerine sunulmaktadır. Deniz ve hava taşımacılığı alanlarındaki gümrük işlemlerini yürüten NACCS sisteminin gıda karantina süreçlerini yürüten Gıda Otomatikleştirilmiş İthalat Bildirimi ve Denetimi

²⁵TradeXchange, ticaret ve lojistik ile ilgilenen kesim için gerekli ticari ve düzenleyici bilgilerin paylaşımını kolaylaştıran, güvenilir ve bağımsız bir IT platformudur. TradeXchange'in çekirdek uygulaması olan TradeNet, kullanıcılara daha kolaylaştırılmış ve basitleştirilmiş bir ticari beyan sistemi ve katma değeri yüksek hizmetler sağlamak için revize edilmiştir.

Ağı (FoodAutomatedImport Notification andInspection Network System - FAINS) ile ara bağlantısının sağlanması ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra sisteme hayvan karantina süreçlerini yürüten Hayvan Karantinası Denetimi Süreçleri Otomatikleştirilmiş Sistemi (AnimalQuarantineInspectionProcedureAutomatedSystem - ANIPAS), bitki karantina süreçlerini yürüten Bitki Karantinası Ağı (PlantQuarantine Network - PQ-Network) ve ithalat ve ihracat lisansları konusunda yetkili Japonya Elektronik Açık Ağ Ticaret Kontrol Sistemi (Japan Electronic Open Network TradecontrolSystem - JETRAS) dahil edilerek kapsam geliştirilmiştir.

1999'da, liman giriş/çıkış işlemleri de NACCS kapsamına alınmış ve aynı yıl Liman Elektronik Veri Değişim Sistemi (Port Electronic Data InterchangeSystem -Port EDI) devlet kurumları ve liman idarelerinin kullanımı için kurulmuştur. 2003'te, Japon Hükümeti liman giriş/çıkış süreçleri için farklı bir kolaylaştırma süreci duyurmuştur. NACCS, Port EDI ve Mürettebat İniş İzni Destek Sistemi (CrewLandingPermitSupportSystem) arasında bağlantı sağlanmış ve NACCS ile Port EDI, limanlarla ilgili işlemlerde merkez sistemler haline gelmişlerdir. Kullanıcıların, NACCS veya Port EDI üzerinden bilgi ve belgelerini sunabildiği ve daha sonra sunulan bu verilerin ilgili diğer idarelerin sistemlerine yönlendirildiği bir yapı oluşmuştur.²⁶ Ekim 2008' te Port EDI, NACCS sistemi ile birleştirilmiştir.

NACCS, hükümetin tek hissedar olduğu, özel işletme olan NipponAutomated Cargo and port ConsolidatedSystem, Inc. tarafından işletilmekte ve yönetilmektedir.

2.2.3 Kullanıcılar Açısından Tek Pencere Uygulamaları

Kullanıcılar açısından Tek Pencere Uygulamaları, söz konusu sistemin kullanımının zorunlu veya gönüllü olmasına, kullanımın ücretli olup olmasına göre değişebilmektedir. Tek Pencere sisteminin kullanımı Finlandiya, Gana, Maritus, Guetamala ve Senegal gibi ülkelerde zorunlu iken Almanya, Kore Cumhuriyeti, Japonya, Malezya, İsveç ve ABD'nde gönüllülük esasına dayanmaktadır. Tek pencere hizmetlerinden alınan ücretler de ülkelere göre değişmektedir. Finlandiya,

²⁶Evren YENİ, Tek Pencere (SingleWindow), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) ve Merkezi Gümrükleme (CentralizedClearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler, Uzmanlık Tezi, 2009, s. 69

İsveç, Kore ve Amerika Birleşik Devletleri'nde hizmetler ücretsiz iken Guetamala, Almanya, Gana, Japonya, Malezya, Mairitus, Senegal ve Singapur gibi ülkelerde değişik ücretlendirme şekilleri mevcuttur.

Finlandiya: Finlandiya'da kullanıcılar daha önceden belirlenen kullanıcı adı ve parola ile sisteme giriş yapmaktadırlar. PortNet'e bilgi girişi, İnternet tarayıcısı kullanılarak veya XML dosya aktarımı ile sağlanmaktadır. Erişim, kullanıcı yönetimi sistemi tarafından kullanıcı profillerine göre sınırlanmıştır. Gemi sefer tarifeleri, hiçbir sınırlamaya tabi olmadan herkesin kullanımına açıktır. Kişi ve kuruluşlar sadece kendi verilerine, liman idareleri sadece kendi limanları ile ilgili verilere ulaşabilirken yetkili kamu kurumları tüm bilgiye ulaşabilmektedir. Sınır GüvenlikTeşkilatı, salt okunur bir şekilde sisteme erişebilmektedir.²⁷

Finlandiya'ya yılda yaklaşık olarak 70.000 gemi çağrısı gelmekte ve sistem bunlardan gelen bildirimlerin % 99'undan fazlasını işlemektedir. PortNet'e kayıtlı 1500 kullanıcı bulunmakta olup kullanıcı sayısı günlük olarak 1000'e ulaşabilmektedir. Başlangıç aşamasında tek pencere kullanımı, isteğe bağlı olup koyulacak herhangi bir ücretin kullanım oranını olumsuz etkileyeceği düşünüldüğünden, kullanıcılardan herhangi bir ücret talep edilmemekteydi. Mevcut durumda kullanım zorunlu olmakla beraber, bilginin resmi amaçlar için toplanırkenbunun için ücret ödenmesinin uygunsuz ve adaletsiz olacağı değerlendirildiğindenücret politikası değiştirilmemiştir.²⁸

İsveç: Kullanıcı profili, ithalatçılar, ihracatçılar ve gümrük müşavirlerinden oluşmaktadır. Kullanıcılar gerekli bilgiyi İsveç Gümrük İdaresi'ne sunmakta olup lisans gibi özel bir prosedür için gerekli bilgiler ilgili kamu kurumuna iletilmektedir. Veri kullanıcının tercihine göre EDIFACT veya XML kullanılarak elektronik olarak sunulmaktadır. Manuel ortamda sunulan veri, gümrük memuru tarafından İsveç Bilgi

²⁷Evren YENİ, Tek Pencere (SingleWindow), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) ve Merkezi Gümrükleme (CentralizedClearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler, Uzmanlık Tezi, 2009, s. 42

²⁸SingleWindowCases, Finland, United Nations CentreforTradeFacilitationand Electronic Business (UN/CEFACT),<http://www.unece.org>

Sistemi'ne girilmektedir.

İsveç Tek Penceresi'nde bir yılda gümrük beyannamelerinin % 94'ü elektronik yolla sunulmakta olup İsveç Gümrük Bilgi Sistemi günde 100.000'den fazla elektronik mesaja cevap verebilmektedir. Tek pencere hizmetlerinden yararlanan şirket sayısı yaklaşık olarak 12.000, vatandaş sayısı ise 7.000 civarındadır. Tek pencere kullanımı ücretsiz olmasına rağmen, kullanıcılar EDIFACT kullanarak elektronik olarak gümrük beyannamelerini vermelerini sağlayan hizmetler gibi daha gelişmiş hizmetler için ödeme yapmak zorunda kalmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri: Veriler, Gümrükler ve Sınır Güvenliği İdaresi'ne sunulmakta ve bu idare bünyesinde saklanmaktadır. 2009 yılının Mayıs Ayı içerisinde, 479.510 e-manifesto sisteme sunulmuş ve 689.789 kamyonun işlemleri ACE üzerinde tamamlanmıştır. Mayıs 2009 itibariyle ACE'de 16.559 adet kullanıcı hesabı bulunmaktadır. Bunların 1859 adedi ithalatçılara, 1013 adedi gümrük müşavirlerine ve 13.687 adedi taşıyıcı şirketlere aittir. Resmi kurumlardan toplam 550 kullanıcının da sisteme erişimi vardır. ACE/ITDS finansmanı için kullanıcılardan ücret alınmamaktadır.

Singapur: TradeNet'ten, ticaret erbabı (Tacırlar, Taşıma Aracıları, Gümrük Müşavirleri), Denetim Kurumları (Bakanlıklar, üst kurullar vb.) ve Singapur Gümrük İdaresi olmak üzere üç ana kullanıcı grubu yararlanmaktadır. Ticaret ve taşımacılık ile uğraşanlar, tüm bildirimlerini herhangi bir TradeNet Ön Uç yazılımı (Front-End Software) üzerinden gönderebilmektedir. Verinin sunulması ile birlikte ön uç yazılım sistemleri, dış ticaret bildirimlerini yetkili idarelerce değerlendirilmek üzere TradeNet elektronik Tek Pencereye göndermiş olurlar. TradeNet'in izin başvurusu değerlendirme alt-modülü, belirli izin başvuruları değerlendirilirken izlenecek iş akışına otomatik olarak karar veren ve bunları yetkili idarelere değerlendirilmek üzere yönlendiren bir Akıllı Yönlendirme Aracı içermektedir.

Singapur Tek Penceresi, günde 30.000 izin başvurusunun TradeNet sistemine işlenmesiyle yılda 9 milyon işlem hacmine ulaşmaktadır. 2800 şirket ve 8000'den fazla kullanıcı TradeNet sisteminden yararlanmaktadır. Aylık kullanıcı hesabı ücreti, hesap başına yaklaşık 13,85 ABD Doları, kullanım ücreti ise işlem başına yaklaşık 1,99 ABD Doları'dır. Anılan ücretler doğrudan bildirimde bulunanların banka

hesabından düşülmektedir.

Kore: Kullanıcıları, ithalatçı/ihracatçı firmalar, gümrük müşavirleri, taşıyıcılar, havayolu ve denizyolu şirketleri ve diğer tüm ticaret ve taşımacılık süreçlerinde yer alan kesimden oluşmaktadır. Beyan sahibi <http://portal.customs.go.kr> linkini kullanarak Tek Pencere Sisteminden oturum açmakta ve hem ithalat beyannamesini hem de onay için gereken belgeleri bu pencereden ibraz etmektedir. Sistem, beyan sahibi tarafından gönderilen dokümanları otomatik olarak ilgili kamu kurumlarına iletmekte, iletilen belgeler söz konusu kurumlar tarafından değerlendirilerek sonuçlar tekrar Tek Pencere Sistemi'ne aktarılmaktadır. Sonuca göre, Kore Gümrük İdaresi ithalat işlemlerini tamamlamaktadır.

Kore'de tek pencere kapsamında Aralık 2009 itibariyle günde 3000 ithalat/ihracat başvurusu yapılmaktadır. İthalat başvurularının yaklaşık %80 ini tek pencere sisteminden yapılanlar oluşturmaktadır. Başvuru sistem üzerinden yapılmadığı durumlarda dahi diğer ilgili kamu kurumlarının başvuru sonuçlarının tamamı sistem üzerinden kullanılmaktadır. Bu sistem, 23 ilgili kuruluş ve yaklaşık 16000 işletme tarafından kullanılmaktadır. Kore Tek Pencere'sinde kullanıcılardan herhangi bir ücret alınmamaktadır.

Japonya: Tek Pencere'nin ana kullanıcıları, ithalat/ihracat işlemleri için gümrük müşavirleri, liman işlemleri için ise taşımacı temsilcileridir. Ekonomi, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Tarım, Orman ve Balıkçılık Bakanlığı, Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Tarım, Altyapı, Ulaştırma ve Turizm Bakanlığı Tek Pencere sistemine dahildir. Gümrük idaresi, NACCS sisteminin kullanımı için sabit bir ücret ödemektedir. Özel sektörden kullanıcılar ise NACCS'yi kullanırken ithalat beyannamesi, ihracat beyannamesi, liman girişi ve manifesto gibi süreçler için işlem başına belirli bir ücret ödemektedirler.

2009 yılı itibariyle kullanıcı sayısı 2050'ye ulaşan Almanya'da, tek pencere kullanımında işlem başına ücret alınmaktadır. 2007 yılında 8491 ihracatçının kayıtlı olduğu Guetamala'da ise tek pencere kullanımından işlem başına ve aylık olarak ücret alınmaktadır.

2.3 TEK PENCERE SİSTEMİ İLE SUNULAN HİZMETLER

Tasarım ve içeriğine bağlı olarak Tek Pencere birçok değişik hizmet ve kolaylık sunmaktadır. Ülke uygulamalarına bakıldığında tek pencere sisteminin sunduğu hizmetlerin çeşitliliği ortaya çıkmaktadır.

İsveç: "Gümrük Bilgi Sistemi" olarak bilinen İsveç Tek Pencere Sistemi, stratejik ürünler için gerekli lisanslar ile ithalat/ihracat lisans başvurularının ve gümrük beyannamelerinin elektronik olarak verilmesine olanak sağlar. Ulusal Ticaret Kurulu, İsveç Tarım İdaresi, Ulusal Stratejik Ürün Soruşturma Birimi ile lider kuruluş İsveç Gümrük İdaresi'nin koordinasyonunda lisans başvurusunda bulunan kullanıcılar tek pencere hizmetlerinden yararlanmaktadır. Tek pencere sisteminin sağladığı diğer hizmetler aşağıda sıralanmıştır.

- Gümrük beyannamelerinden elde edilen dış ticaret istatistikleri İsveç Gümrük İdaresi'nden İsveç İstatistik Birimi'ne elektronik olarak iletilmektedir.
- İthalatta alınan katma değer vergisi İsveç Gümrük İdaresi'ne ödendikten sonra ödendi bilgisi Ulusal Vergi Birimi'ne aktarılmaktadır.
- İsveç Gümrük İdaresi ile Ulusal Borç Ofisi ve Avrupa Komisyonu arasında ödenen gümrük vergilerinin teslimi otomatik olarak yapılmaktadır.
- Döviz kurlarındaki, tarife kodlarındaki ve ithalattaki vergi oranlarındaki değişiklikler otomatik olarak sistemde güncellenebilmektedir.
- Ticaret ile ilgili düzenlemeleri içeren sistemde, ticaret erbabına güncel değişiklikler internet veya kısa mesaj servisi ile iletilmektedir.
- İnteraktif eğitim kurslarının da düzenlenebildiği sistem kapsamında, her ticaret erbabının kendi ihtiyaç ve isteklerini bulabileceği bütün bilgilere süreçler kapsayan kişisel sanal gümrük ofisi

dekurulabilmektedir.²⁹

Singapur: TradeNet sistemi kapsamında, ithalat (gümrük vergisine tabi eşya, mal ve hizmet vergisi, gümrük vergisine tabi olmayan eşya, antrepo, serbest ticaret bölgesi), ihracat (mal ve hizmet vergisi, gümrük vergisine tabi olmayan eşya) ve transit bildirimleri bulunmaktadır.

İthalatçılar, ihracatçılar ve taşıma araçlarının TradeNet sisteminden yararlandıkları diğer hizmetler arasında;

- Kullanıcı ve şirket kayıtları,
- Kullanıcıların Singapur Gümrük İdaresi ve denetim kurumlarına işlem görmesi için TradeNet üzerinden sundukları izin ve Menşe Şahadetnamesi başvurularının kabul edilmesi ve otomatik olarak yönlendirilmesi.
- İleti yapılarında dizilim denetimi.
- Başvurulardaki ürün kodları ve Harmonize Sistem Kodları gibi verilerin kod tablolarından kontrolü.
- Singapur Gümrük İdaresi ve denetim kurumlarının kural ve kıstaslarına dayalı otomatik izin süreci.
- İzin başvurularına yardımcı dokümanların eklenmesi.
- İzin başvurularında değişiklik yapılması, iptal işlemleri ve izne ilişkin geri ödeme başvurusunun yapılması.
- İzin başvurularının onaylı bir nüshasının yazdırılabilmesi ve izin bilgilerine ulaşılabilmesi.
- İzin başvurularının statüsünün takip edilebilmesi ile liman kodu ve ülke kodu gibi tabloların indirilebilmesi için web servisleri tabanlı sorgulama imkanları.
- Resmi ödemeler (vergi, resim, harç vb.) ve işlem ücretlerinin otomatik olarak faturalandırılması ve doğrudan banka hesaplarından düşülmesi.
- 7 gün 24 saat Çağrı Merkezi desteği.

²⁹ S. Sevinç Ünsal, Ticaretin Kolaylaştırılması Bağlamında Tek Pencere Uygulaması, Uzmanlık Tezi, Ankara, s. 57

Singapur Gümrük İdaresi ve denetim kurumları için TradeNet altında sunulan başlıca hizmetler ise şunlardır:

- Belirli tipteki izin başvurularının askıya alınması, onaylanması ve reddedilmesi için manuel olarak müdahale edebilme imkanı sağlayan otomatik ve çevrimiçi işlem
- İzin ve menşe şahadetnamesi başvurularının download edilmesi ve çevrimiçi sorgulama imkanı
- Singapur Gümrük İdaresi ve denetim kurumlarına ait kod tablolarının çevrimiçi olarak güncellenebilmesi (Ürün, tacir, lisans, kuruluş vb. kodları)
- Dosya transferi ve raporlama işlevlerinin sağlanabilmesi amacıyla denetim kurumlarının kontrol ettiği izin başvurularının veritabanlarının aktarımını teminen denetim kurumlarının iç sistemleriyle ara bağlantının sağlanması
- Anlık ve periyodik istatistik raporları

Guatemala: İhracatçı kodları, ihracat kayıtları ve kontrol belgeleri (DEPREX), Menşe Şahadetnameleri, Tekstil kontrol belgesi (EXTEX), Bitki ve Hayvan Sağlığı Sertifikaları, CITES antNon-CITES Sertifikası, Ulusal Ormancılık Enstitüsü Sertifikası, Orta Amerika Tek Pencere Formu sistem kapsamındadır. Sistemin sağladığı hizmetler arasında;

İstatistikler

İhracat belgeleri

Seminerler ve gelişmiş eğitim kursları

İşlemleri kolaylaştırmak için elektronik sistemlerin sürekli gelişimi Çağrı merkezi aracılığıyla ihracatçılara kişisel yardım Gümrük işlemlerini içeren basılı dokümanların yayımlanması İhracatçılar web sitesi aracılığıyla gerekli bilgiye ulaşması İhracat işlemleri için online ödeme

Guatemala ve diğer ülkeler arasındaki ihracat anlaşmalarına ilişkin denetimler yer almaktadır.

Finlandiya: Genellikle gemi acentesi veya terminal işletmecisi olan tek pencere kullanıcıları aşağıdaki bildirimleri verebilir ve bilgileri elde edebilirler:

Limana giriş bildirimi, gemi kimliği, tahmini varış süresi, varış limanı, kalkış limanı ve varsa uğranılan limanlar, detaylı tehlikeli kargo bildirimi, kargo bildirimi (başlangıçta istatistiki seviyede olmakla beraber zamanla gümrük idaresi tarafından kabul edilen bir genel kargo beyanı halini almıştır).Yolcu listesi, kumanya listesi,Limandan ayrılış bildirimi (ilk maddeye benzer olmakla birlikte daha az kapsamlı),Limana uğrandığında, tüm ziyaret boyunca geçerli olan için tek bir ortak gümrük referans numarası,Seyir kanalı ücreti ödemesi ve bu ücretten muafiyet kararları,Yerel bir gemi atık yönetimi şirketi ile anlaşılan gemiler için tanınan muafiyetler listesi,Uluslararası Gemi ve Liman Tesisleri Güvenlik Kodu bildirimi (Uluslararası Denizcilik Örgütü tarafından önceden belirlenen güvenlik bildirimi),Konteynerler ile ilgili terminal bildirimi,Daha önce Finlandiya'yı ziyaret eden gemiler hakkında bilgileri içerecek şekilde gemi veritabanı,Uluslararası Denizcilik Tehlikeli Mallar kuralları veritabanınıninkısıtlı bir sürümü,Birleşmiş Milletler Ticaret ve Ulaşım Konumları Kodu (UN/LOCODE) veritabanı,Sistemi kullanan tüm tarafların kimlik ve iletişim bilgileri,Limanların kimlik ve iletişim bilgileri,Römorkör, su, elektrik, telefon gibi liman hizmetleri siparişi, elde olan bilgiler ile otomatik olarak üretilen, Uluslararası Denizcilik Örgütü Uluslararası Deniz Trafiğinin Kolaylaştırılması Anlaşması tarafından öngörülen 6 adet form.

Kore: Kore Tek Pencere 'si kapsamında yer alan belgeler ve ilgili kuruluşlar, Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Kore Tek Penceresi Kapsamındaki Kurumlar ve Belgeler

Kuruluş	Belge/Başvuru	İthalat/İhracat
Kore Gıda ve İlaç İdaresi	Gıda ürünleri beyanı	İthalat
	Ham maddeler ithal/ihrac onay başvurusu	İthalat/İhracat
	Kontrol altındaki kimyasallar ithal/ihrac beyanı	İthalat
	Narkotik ithal/ihrac onay başvurusu	İthalat/İhracat
Balıkçılık Ürünleri Kalite Denetleme Servisi	Gıda ürünleri ithal beyanı	İthalat
	Balıkçılık ürünleri İth./İhr.karantina başvurusu	İthalat/İhracat
Ulusal Bitki Karantina Servisi	Bitki kontrol başvurusu	İthalat/İhracat
Veterinerlik Araştırma ve Karantina Servisi	Hayvancılık ürünleri ithal beyanı	İthalat
	Hayvancılık ürünleri ve ihrac edilen hayvanlar için karantina başvurusu	İthalat/İhracat
	Karantina ürünleri transfer başvurusu	İthalat
Kore Eczacılık Endüstrisi Birliği	Eczacılık ürünleri standart gümrük beyan formu	İthalat
	İnsan dokusu standart gümrük beyan formu	İthalat
Tıbbi Cihazlar Endüstrisi Birliği	Tıbbi cihazlar için standart gümrük beyan formu	İthalat
Dişçilik Endüstrisi Birliği	Standart gümrük beyan formu	İthalat
Hayvan Sağlık Ürünleri Birliği	Standart gümrük beyan formu	İthalat
Çevre ve Emtia Test Enstitüsü Oyuncak Endüstrisi Kooperatifi Kore Test ve Araştırma Enstitüsü Kore Test Laboratuvarı FITI Test ve Araştırma Enstitüsü Ölçüm ve Petrokimya Test ve Araştırma Ens. Tekstil Test ve Araştırma Enstitüsü	Endüstriyel ürün model belgesi	İthalat
Çevresel Yönetim Birliği	İthal/İhrac atık beyan formu	İthalat/İhracat
Radyo Araştırma Ajansı	Elektronik cihaz belgeleme başvurusu	İthalat
Kore Tohum Birliği Mikroorganizmalar Kültür Merkezi Kore Bitkisel İlaçlar Birliği Tarım Teknolojilerini Ticaretleştirme ve Transferi Kuruluşu Kore Orman Servisi	Tohum ithali onay başvurusu	İthalat

Kaynak: SingleWindowCases, Republic of Korea, United Nations

CentreforTradeFacilitationand Electronic Business (UN/CEFACT), <http://www.unece.org>

Japonya: Tek Pencere hizmetlerine dahil olan işlemler ve ilgili kuruluşlar Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Japonya'da Tek Penceresi Kapsamındaki İşlemler

Kuruluş		İşlemler	
İTHALAT/İHRACAT SÜREÇLERİNE İLİŞKİN EĞİLEMLER			
Gümrük İdaresi	İthalat ile ilgili işlemler	İthalat beyannamesi	
Hayvan karantina istasyonu		İthal hayvan incelemesi için başvuru	
Bitki karantina istasyonu		İthal bitki incelemesi için başvuru	
Karantina istasyonu		Gıdalar için ithalat bildirim	
Ekonomi, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı		İthalat onayı (uygunluk)	
Gümrük İdaresi	İhracat ile ilgili işlemler	İhracat beyannamesi	
Hayvan karantina istasyonu		İhraç hayvan incelemesi için başvuru	
Ekonomi, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı		İhracat onayı (uygunluk)	
LİMANLAR İLE İLGİLİ İŞLEMLER			
Karantina İstasyonu, Göçmen Bürosu		Varış bildirim	
Gümrük İdaresi, Liman İdaresi, Liman İşletmecisi, Karantina İstasyonu, Göçmen Bürosu	Varış ile ilgili	Deniz aracı giriş beyanı	
Karantina İstasyonu		Denizcilik Sağlık Beyanı	
Liman İdaresi, Liman İşletmecisi, Göçmen Bürosu		Deniz aracı ayrılık beyanı	
Liman İdaresi, Liman İşletmecisi		Deniz aracı geliş beyanı	
Gümrük İdaresi, Karantina İstasyonu, Göçmen Bürosu		Mürettebat manifestosu	
Gümrük İdaresi, Karantina İstasyonu, Göçmen Bürosu		Yolcu manifestosu	

Kaynak: Evren YENİ, Tek Pencere (SingleWindow), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) ve Merkezi Gümrükleme (CentralizedClearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler, s. 70

2.4 TEK PENCERE'NİN YARARLARI

Ticaret ile ilgili işlemlere ilişkin gerekli bilginin elde edilmesi ve paylaşılması sürecini basitleştiren ve kolaylaştıran bir sistem olan "Tek Pencere", idari denetimlerin daha etkin yapılmasını, kaynakların etkin ve etkili dağılımını sağlayarak idareler ve ticaret erbabı için maliyetleri azaltmaktadır.

Tek Pencerenin devlet için getirileri;

- Kaynakların daha etkili ve etkin dağılımı,
- Hatasız (ve çoğunlukla artmış) vergi kazancı,
- Tacirlerin sisteme uyumunun artması,
- Güvenliğin arttırılması,
- Dürüstlük ve şeffaflığın arttırılması olarak sıralanabilir.

Devlet açısından değerlendirildiğinde gerekli bilginin tek bir noktaya sunulması esasına dayanan Tek Pencere sisteminin kurulması ile söz konusu bilginin hızlı ve kesin bir şekilde doğrulanması sağlanacak; böylelikle, ticaret erbabı ile ilgili resmi kurumlar arasında aktif bir koordinasyon kurulabilecektir. Bu şekilde, Tek Pencere sistemi mevcut kamu sistemleri ve süreçlerinin daha koordineli hale gelmesini sağlamanın yanı sıra devletin iş dünyası ile daha açık ve kolay bir ilişki kurmasına da yardımcı olacaktır.

Diğer taraftan, ticari verinin sistematik bir şekilde toplanması, risk yönetimi tekniklerinin gelişmesini, bu şekilde ticari süreçlerin daha verimli ve güvenli bir hale gelmesini sağlayacaktır. Tarife oranlarının ve diğer yasal gerekliliklerin sistemde güncellenmesini sağlayacak bir Tek Pencere ise, istem dışı hataların sayısını azaltacak ve ticaret erbabının yeni düzenlemelere uyumunu arttıracaktır. Gerekli bilgi ve ticari belgelerin toplanması ve eşgüdümü ise, beşeri ve mali kaynakların kullanımını azaltacak ve bu kaynakların daha önemli alanlara yönlendirilmesine imkan sağlayacaktır.

Tek Pencerenin ticaret erbabı için getirileri;

- Gecikmelerden kaynaklanan maliyetlerin azaltılması
- İşlemlerin hızlı tamamlanması ve eşyanın seri bir şekilde serbest bırakılması
- Öngörülebilir başvuru ve kuralların açıklanması
- Kaynakların daha etkili ve etkin kullanımı
- Yüksek saydamlık olarak sıralanabilir.

Tek pencere sisteminin ticaret erbabına sağladığı en büyük yarar, ithalat, ihracat ve transit işlemlerine ilişkin kamu kurumlarına verilecek gerekli tüm bilgi ve belgenin tek bir noktadan verilmesine olanak sağlamasıdır. Bu şekilde, işlemlerin hızla tamamlanması ve eşyanın seri bir şekilde serbest bırakılması ile arz zincirinin hızlanması sağlanacaktır.

Tek pencere sistemi, ticaret erbabı için gecikmelerden kaynaklanan maliyetlerini azaltacağı gibi ticaret düzenlemelerine, kurallarına ilişkin güncellenmiş bilgiye erişim sayesinde ticaret işlemlerinin idari maliyetleri azalacak ve ticaret erbabının uyum süreci kolaylaşacaktır. Tek pencere sistemi ayrıca işlemlerde saydamlığı artırarak rüşvet ve yolsuzluğu engellemede etkin bir rol oynayacaktır.

Tek Pencere Sisteminin yararları, uygulamanın mevcut olduğu ülkelerde sistemin getirileri göz önünde bulundurulduğunda daha açık ortaya çıkacaktır. Tek Pencere Sisteminin uygulanmasında en fazla deneyime sahip ülke olan Singapur'da, 4 saat ile 2 gün süresinde gerçekleştirilen onay işlemi TradeNet'in uygulanmasından sonra 10 dakikaya düşmüş, gerekli belge nüshası da 35 adetten tek adede inmiştir.

Tablo 9: Singapur'da Tek Pencere Sisteminin Getirileri

İşlem	Önceki Manuel Süreç	TradeNet
Onay sürecinde geçen süre	4 saatten 2 güne kadar	En çok 10 dakika
Ücretler	6 ila 13 ABD Doları	2,10 ABD Doları
Belge Nüshası	35 adede kadar	Tek belge nüshası

Kaynak: SingleWindowCases, Singapore, United Nations CentreforTradeFacilitationand Electronic Business (UN/CEFACT), <http://www.unece.org>

Kore Tek Penceresi'nin hayata geçirilmesi ile taşımacılık ve ticaret süreçlerinde önemli ölçüde maliyet ve zaman tasarrufu sağlanmıştır. İştirakçi kamu

kuruluşları ve Kore Gümrük İdaresi arasında süreç sonuçlarına ilişkin elektronik dokümanların EDI yerine Internet üzerinden iletilmesi, EDI iletim ücretlerinde yaklaşık olarak yıllık 260 bin doların üzerinde maliyet azalışı sağlamıştır. Ayrıca, tek pencere ile Gümrük İdaresi, ticaret erbabının aktif bir şekilde paylaştığı bilgileri kullanarak daha etkin bir risk yönetimi uygulayabilmektedir.

İsveç Tek Penceresi ile aynı bilginin farklı kamu kurumlarına sunulmaması neticesinde zaman ve kaynak tasarrufu sağlandığı saptanmıştır. Örneğin, bireysel operatörlerin ön gerekliliklerine bağlı olarak uyum maliyetleri tahmini olarak % 20 ile % 50 arasında azalmıştır. Verinin elektronik olarak paylaşılması, daha kaliteli, hataya daha az yer veren akıcı ve sorunsuz süreçleri beraberinde getirmiştir. Tek Pencere uygulaması ile İsveç Gümrük İdaresi'nin ihracat fonlarının geri ödenmesinde belge kontrolü için harcadığı zaman % 50 oranında, İsveç Tarım Kurulu'nun işlem süreleri ise % 40 oranında azalmıştır.

Yukarıda yer verilen uygulamadaki tek pencere sistemlerine bakıldığında, sistemin ticaret erbabı ve idareler için sağladığı faydalar arasında ticaret işlem maliyetlerinin azalmasının ön plana çıktığı söylenebilir.

2.5 TEK PENCERE SİSTEMİNİN PLANLANMA VE UYGULANMASINDA İZLENECEK ADIMLAR

Tek Pencere Sisteminin kurulması ve uygulanması, bir ülkenin mevcut kurumsal, finansal, yasal ve sosyal sistemlerinde değişim gerektiren, devlet ile iş dünyası arasındaki ilişkiyi yeniden şekillendiren zorlu bir süreçtir. Ticarete taraf olan tüm kesimleri kapsayan tek pencerenin başarıya ulaşması için başlangıç aşamasından itibaren sistematik bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Tek pencere uygulamasının planlanması ve kurulmasında izlenecek aşamalar, UNECE tarafından yayınlanan Rec.33 belgesinde yer almıştır.³⁰

³⁰ Recommendation and Guidelines on establishing a Single Window, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), Recommendation No. 33, New York and Geneva, 2005, Annex B, s. 23

- Tek Pencere İçin Başlangıç Anlayışının Oluşturulması
- Tek Pencere'nin Uygulanabilirliğinin İncelenmesi İçin Başlangıç Kararının Verilmesi
- Fizibilite Çalışmasına Başlanması
- Fizibilite Çalışması Raporunun Değerlendirilmesi
- Uygulama (Pilot, Aşamalı ve/veya Tam Uygulama)

Tek Pencere Sisteminin planlama ve uygulanmasında ilk aşama, Tek Pencere ile ilgili lider kamu kurumu veya özel kuruluş tarafından yürütülebilecek ön araştırmalara dayalı bir kavram ve bilgilendirme belgesinin hazırlanmasıdır. Söz konusu belge, tek pencere sisteminin potansiyel getirilerini ve genel hedefleri açıklayan, uygulamanın teknik boyutundan çok genel bir bakışla kapsamını irdeleyen bir niteliğe sahip olmalıdır. Bu aşamadaki amaç, tek pencerenin uygulanabilirliğine yönelik daha detaylı çalışmalar yapılması için genel bir kabul ortamı sağlamaktır. Bu aşamada, Tek Pencere'nin uygulanması konusunda bir görüş birliği aramak hedeflenmemektedir.

Kavram Belgesinin hazırlanmasının ardından, ticaret ile ilgili tüm kuruluşların üst düzey temsilcileri ve kamu kurumları arasında, Tek Pencere Sisteminin kavram belgesi temelinde tartışılması amacıyla bir toplantı organize edilir. Toplantının amacı, proje kavramı üzerinde bir uzlaşma sağlamak ve detaylı ihtiyaçlar ile teknolojik değerlendirme konularını içeren bir fizibilite çalışmasının yapılmasıdır. Katılımcıların kurulması planlanan sistemi anlamaları ve uygulama hakkında olumlu eğilime sahip olmalarını teminin toplantı öncesinde "perde arkası" lobi faaliyeti ve proje tanıtım çalışmaları önem arz etmektedir. Fizibilite çalışmasının yürütülmesine ilişkin karar verilmesi halinde, toplantı sırasında Tek Pencere'nin uygulanması ve kullanılmasıyla doğrudan ilgili kilit kuruluşların üst düzey temsilcilerinden oluşan bir Proje Yönetim Grubu kurulmalıdır. Proje Yönetim Grubu, projeye ödenek tahsis etme gücüne sahip, kaynak ayırma kararları verebilecek ve mensubu oldukları kuruluşların projeye katılımını temin edebilecek kişilerden oluşmalıdır. Proje Yönetim Grubunun yanı sıra, projenin organizasyon ve uygulama çalışmalarını yürütecek kilit kuruluşların teknik ve idari temsilcilerinden

oluşan bir "Görev Gücü" oluşturulmalıdır. Proje Yönetim Grubu ve Görev Gücü için ayrı ayrı "Hedefler, Sorumluluklar ve Görev Tanımları" belgeleri hazırlanmalı ve toplantıda bu belgeler üzerinde uzlaşılmalıdır.

Üçüncü aşama, Tek Pencere sisteminin geliştirilmesinde anahtar rol oynayacak fizibilite çalışmasının yapılmasıdır. Söz konusu çalışma, Tek Pencerenin potansiyel içeriğini, talebin düzeyini ve tipini, uygulama için olası senaryoları, pilot uygulamanın yapısını, finansal, insan kaynakları ve teknik açıdan gereken kaynakları, olası riskleri ve getirileri, bir zaman çizelgesi ve yönetim ve uygulama stratejisi belirlemelidir. Bu çalışmanın, geniş bir potansiyel katılımcı ve kullanıcı çevresinden bilgi toplayacak anketler aracılığıyla ve kamu kesimi ile ticaret dünyasındaki aktörlerle doğrudan yüz yüze görüşme yoluyla yapılması kuvvetle önerilmektedir. Fizibilite çalışmasının amacı, karar vericilere seçenekler sunmak ve bu seçeneklerin her bir kamu otoritesi üzerindeki etkilerini gösterebilmektir. Çalışmada, ülke için uygun olan seçeneğe, uygulamanın ne şekilde gerçekleştirileceğine, aşamalı uygulama olması halinde olası adımlara, ilk pilot uygulamanın kapsamına, gelir toplama potansiyeline (vergiler, harçlar, ücretler vb.), anahtar proje çıktılarının saptanmasına ve projenin geliştirilmesi ile uygulanması için tasarı bir zaman çizelgesine ilişkin önerilerde bulunulmalıdır. Fizibilite çalışmasının yürütülmesinde, bizzat Görev Gücü yer alabileceği gibi dışarıdan danışmanlardan da yararlanılabilir.

Fizibilite çalışmasının sonuçları, Görev Gücü tarafından değerlendirilmeli, onaylanmalı ve Proje Yönetim Grubu'nun değerlendirmesine sunulmalıdır. Görev Gücü ve Proje Yönetim Grubu tarafından kabul edilen Tek Pencere seçeneği ve uygulama modeli örneği, kamu kesimi ve ticaret dünyası ile paylaşılmalıdır. Çalışmada önemli noktaların atlanmadığından emin olmak ve önerilen Tek Pencere seçeneğinin kullanıcı kitlesi tarafından benimsenip benimsenmediğini anlamak için Tek Pencere'nin kurulması hakkında ulusal bir sempozyum düzenlenmesi ve araştırma sonuçları ve tercih edilen uygulama modeli hakkında bilgi sunulması, nihai uygulama kararlarının verilmesinden önce büyük önem taşımaktadır.

Son aşama, projenin uygulanmasıdır. Uygulama (pilot, aşamalı veya tam)

sürecinde açık bir proje yönetim yaklaşımı benimsenmelidir. Proje Yönetim Grubu ve Görev Gücü tarafından resmi olarak üzerinde mutabık kalınan Proje Yönetim Planı, Görev Gücüne ve Proje Yönetim Grubuna projenin planlama, yürütme, izleme, değerlendirme ve uygulanmasını düzenleme aşamalarında yardımcı olmak üzere açıkça tanımlanmış birbiriyle ilişkili görev setleri ve etkinlik kilometre taşları içermelidir. Proje Yönetim Planı şu unsurları içermelidir :³¹

- Projenin kapsamı, amaç ve hedeflerini içeren açık bir anlatım;
- Anahtar proje çıktıları, teslimat sorumluluğu, zaman çerçevesi ve projenin tamamlanması için kilometre taşları;
- Kimin projenin başında olduğuna ilişkin açık bir görüş birliği (proje yöneticisi) ve bu yöneticinin yetki seviyesi dahil olmak üzere, farklı katılımcıların rol ve sorumlulukları için tanımlar;
- Hangi bilginin, hangi gruplarla, hangi biçim ve sıklıkla iletişime konu olacağı dahil, uygulamanın başından sonuna kadar proje ile ilgili taraflar ve potansiyel kullanıcılarla düzenli iletişim için açık bir strateji;
- Gerekli mali kaynaklar ve personelin başlangıçtan itibaren projeye tahsis edilmesinin hayati önemi göz önünde bulundurulduğunda; mali ve beşeri kaynakları içerecek şekilde hazırlanmış, açık ve üzerinde uzlaşmış bir bütçe;
- Projenin risklerinin açık bir şekilde anlatımı (bütçede kesinti, yasal reformların yapılmasında gecikme vb.) ve bu riskleri yönetebilmek için üzerinde uzlaşmış bir tepki planı ve yüksek seviyeli riskler için acil durum planları;
- Projenin başarısının ölçülmesinde kullanılacak üzerinde uzlaşmış kriterler;
- Proje sürecinin devam ederken izlenmesini ve uygulamada gerek duyulabilecek değişikliklerin yapılabilmesini sağlamak için üzerinde uzlaşmış bir proje değerlendirme ve geri besleme mekanizması.

³¹Evren YENİ, Tek Pencere (SingleWindow), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) ve Merkezi Gümrükleme (CentralizedClearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler, Uzmanlık Tezi, 2009, s. 20

2.6 TÜRKİYE'DE TEK PENCERE ÇALIŞMALARI³²

Türkiye'de tek pencere sistemine ilişkin fiilen yürütülen bir çalışma mevcut olmamakla birlikte sistemin amacını destekler nitelikteki, dış ticaret işlemlerinde e-belge uygulamalarının yaygınlaştırılması, dış ticarete kullanılan bilgi ve belgelerin elektronik ortamda paylaşılması gibi hususlar farklı eylem planlarına konu olmuştur.³³

e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı: 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin amaçları, kurumsal yapısı ve uygulama esasları belirlenmiştir. e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin başlıca hedefi; vatandaşlara daha kaliteli ve hızlı kamu hizmeti sunabilmek amacıyla; katılımcı, şeffaf, etkin ve basit iş süreçlerine sahip olmayı ilke edinmiş bir devlet yapısı oluşturacak koşulların hazırlanmasıdır. e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin yürütülmesi için 8 çalışma grubu oluşturulmuş, e-Ticaret Çalışma Grubunun koordinasyonundan sorumlu kuruluş olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı belirlenmiştir. Çalışma grubu koordinatörleriyle yapılan çalışmalar neticesinde, 4 Aralık 2003 tarih ve 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı (KDEP) uygulamaya konmuştur.

KDEP'te yer alan, Gümrük Müsteşarlığı'nın sorumlu kuruluş olarak belirlendiği 25 no'lu "Dış ticarete e-belge uygulamalarının yaygınlaştırılması" ve 72 no'lu "Dış ticarete kullanılan bilgi ve belgelerin elektronik ortamda paylaşılması" eylemleri tek pencere uygulamasını destekleyen projeler olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar neticesinde, 25 nolu eylem için öncül eylem olan 72 nolu eylemin sonuçlarına göre çalışmaların başlatılması uygun bulunmuştur. 72 nolu eylem kapsamında, dış ticarete e-Belge Uygulama Grubu tarafından dış ticarete rol alan kurumlarca düzenlenen tüm belgelerin incelenmesine ilişkin çalışma prensibi ve

³² 08/06/2011 tarihli ve 27958 sayılı Resmi Gazete (Mükerrer)'de yayımlanan Kanun Hükmünde Kararnameler ile Bakanlıkların isimleri değişmiştir. Bu bölümde yer verilen eylem planları söz konusu düzenlemeden önce yürürlüğe girdiğinden, kurum ve kuruluş isimleri eylem planlarında yer aldığı şekli ile verilmiştir.

³³ 04/12/2003 tarihli ve 25306 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile yürürlüğe konmuştur.

standartları belirlenmiş, dış ticaret işlemlerinde kullanılan belgeler tespit edilerek bir envanter çıkarılmıştır. Dış ticarete kullanılan bilgi ve belgelerin elektronik ortamda paylaşılmasına yönelik, Gemlik Gümrük Müdürlüğü'nde Bursa Serbest Bölgesi'nde hayata geçirilecek pilot proje için Türkiye İhracatçılar Meclisi (TIM) ile e-Belge Uygulama Grubu ve Gümrük Müsteşarlığı arasında Ağustos 2004'te protokol imzalanmıştır. KDEP Sonuç Raporunda, pilot projenin başarıya ulaşması ile 2005 yılı içerisinde projenin yaygınlaştırma aşamasına geçilmesi öngörülmüştür.

E-DTr 2005 Eylem Planı :³⁴KDEP'in uygulamasının tamamlanmasından sonra, çalışma gruplarının katılımı ile orta vadeli Bilgi Toplumu Stratejisinin hazırlanmasına kadar uygulanmak üzere bir yıl süreli 2005 Eylem Planı hazırlanmış ve uygulanmıştır. "Dış ticarete kullanılan bilgi ve belgelerin elektronik ortamda paylaşılması" projesi söz konusu Eylem Planı'nda 47 no'lu eylem olarak yer almıştır. Gümrük Müsteşarlığı'nın sorumlu kuruluş olarak belirlendiği eylem için, Bursa Serbest Bölgesi e-belge örnek uygulama projesinin sonuçlarına bağlı olarak e-Belge'nin yaygınlaştırılması amacıyla çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Yürütülen çalışmalar sonucunda, örnek uygulamada Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri'ne ait belgeler elektronik ortama aktarılmıştır. Pilot projenin hayata geçirilmesinde paydaş kurum ve kuruluşların bilgi teknolojileri alt yapılarının yetersiz olması nedeniyle uygulamada sorun yaşanması, projenin gerçek anlamı ile hayata geçirilmesi için dış ticarete rol alan tüm kurumların gerek altyapı gerekse e-belge kapsamında hazırlıklarını tamamlaması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Bilgi Toplumu Stratejisi (BTS) ve Eki Eylem Planı:³⁵ 2005 Eylem Planının uygulanması sonrasında 2005-2006 yıllarında Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. Söz konusu eylem planının da, dış ticaret işlemlerinde kullanılan bilgi ve belgelerin kurumlar arasında elektronik ortamda

³⁴01/04/2005 tarihli ve 25578 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2005/05 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı'nda yer almıştır.

³⁵28/07/2006 tarihli ve 26242 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2006/38 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı'nda yer almıştır.

paylaşılması ve tüm işlemlerin iş süreçlerinde taraf olan kurumlarca standart dışı ticaret belgeleri kullanılarak elektronik olarak gerçekleştirilmesi "Dış Ticarete e-Belge Kullanımı" başlıklı 17 nolu eylemde yer almıştır. Sorumlu kuruluş olarak Gümrük Müsteşarlığı, ilgili kuruluşlar olarak ise Maliye Bakanlığı (Gelir İdaresi Başkanlığı), Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, Türk Standartları Enstitüsü, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Türkiye İhracatçılar Meclisi belirlenmiştir. Söz konusu eylemin performans ölçütleri, kamu kurum ve kuruluşlarının dış ticarete konu eşya üzerindeki denetimlerine ilişkin iş akışlarının belirlenmesi ve mevcut izin belgelerinin elektronik ortama taşınmasıdır.

Çalışmaların hedefi, yetkili idarelerin, dış ticaret işlemleri sırasında düzenlenen belgeleri XML standardında bilgi olarak kabul edecek, bu bilgiyi kendi veri tabanına yazacak ve bu bilginin işlenmiş halini XML olarak depolayıp kullanacak ve ilgili kurum ve kuruluşların erişimine açacak bir yazılım ve donanım altyapısını kurmasıdır.³⁶ Çalışmalar neticesinde, daha önce gerçekleştirilen örnek uygulamanın yaygınlaştırılması kapsamında, Dış Ticaret Müsteşarlığı Dahildeİşlemeİzin Belgesi ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Garanti Belgesi'nin entegrasyonu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Mart 2010'da yayınlanan BTS V. Değerlendirme Raporunda, gerek mülga Gümrük Yönetmeliği'nin 112'nci maddesinde yapılan değişiklikler, gerekse mer'i Gümrük Yönetmeliğinin 181'inci maddesinde öngörülen yeni uygulamalarnedeniyle, kamu kurum ve kuruluşlarının dış ticarete konu eşya üzerindeki denetimlerine ilişkin iş akışlarını yeniden belirlemeleri gerektiği, bu reorganizasyonun, sadece mevcut izin belgelerinin elektronik ortamda nasıl düzenleneceğine ilişkin olmayıp, izin prosedürlerinin tamamen baştan tasarlanmasını gerektirmesi nedeniyle, elektronik belge uygulamalarına ilişkin çalışmaların ancak ilgili kurumların çalışmalarının tamamlanması ile başlayabileceği belirtilmiştir.

Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) Eylem

³⁶Evren YENİ, Tek Pencere (SingleWindow), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) ve Merkezi Gümrükleme (CentralizedClearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler, Uzmanlık Tezi, 2009, s. 122

Planları:³⁷ 11Aralık 2001 tarihli Bakanlar Kurulu Prensipl Kararı ile kabul edilen 'Türkiye'de Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı çerçevesinde oluşturulan Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK), Türkiye'de yatırımlarla ilgili mevzuatı iyileştirmek, yatırım ortamını geliştirecek politikalar üzerinde çalışarak bunlar hakkında önerilerde bulunmak ve yatırımcıların karşılaştığı idari engellerden kaynaklanan sorunlar karşısında çözümler üretmek amaçlarını gütmektedir.

20 Ocak 2009 tarihinde kamuoyuna duyurulan YOİKK Teknik Komite 3. Eylem Planı'nın Dış Ticaret Ve Gümrükler Teknik Komitesine ilişkin bölümünde "Dış Ticaret İşlemlerinde Elektronik Tek Pencere Uygulamasına Geçilmesi" başlıklı 9 no'lu eylemi için sorumlu kuruluş olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı belirlenmiştir. Söz konusu eyleme ilişkin yapılacak faaliyetin niteliği mevzuat düzenlemesi olarak belirtilmiş, konuya ilişkin Kanun değişikliğinin 07.07.2009 tarihli ve 27281 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile yapılmış olduğu, anılan Kanundaki hükümleri içeren yeni bir Gümrük Yönetmeliği'nin 07.10.2009 tarih ve 27369 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği ve eylemin tamamlandığı belirtilmiştir. Söz konusu mevzuat düzenlemeleri, gümrük işlemlerinin tümüyle e-beyanname ile elektronik ortamda yapılmasına yönelik değişiklikler içermektedir.

2010 yılı YOİKK Teknik Komiteler 4. Eylem Planı'nın Dış Ticaret Ve Gümrükler Teknik Komitesine ilişkin bölümünde, "Gümrük İşlemlerinin tümüyle e-beyannameyle elektronik ortamda yapılması" başlıklı 1 no'lu eylemi için sorumlu kuruluş olarak Gümrük Müsteşarlığı belirlenmiştir. Söz konusu eylem ile ilgili olarak, ihracatın kağıtsız ortamda e-imza uygulaması ile düzenlenmesine yönelik çalışmaların tamamlandığı, beyanname eki belgelerin elektronik ortama aktarılması için gerekli çalışmaların başlatıldığı belirtilmiştir. Beyanname eki belgelerin elektronik ortama aktarılmasını kapsayan kağıtsız beyanname uygulaması, mevcut durumda 7 gümrük idaresinde uygulanmakta olup söz konusu uygulama ileriki bölümlerde incelenecektir.

³⁷ <http://www.voikk.gov.tr/voikk/277>

YOİKK Teknik Komiteler Eylem Planının beşincisi 15. YOİKK Toplantısında ele alınarak 5 Mart 2011 tarihinde nihai hale getirilmiştir. Dış Ticaret Ve Gümrükler Teknik Komitesi Eylem Planı'nda yer alan "Dış Ticaret işlemlerinde zaman ve maliyet arttırıcı unsurların kaldırılması amacıyla mevzuatın taranarak gözden geçirilmesi, beyanname ekinde yer alan belgelerin sayısının azaltılması ve uygulamanın etkin yürütülmesini sağlayacak tedbirlerin alınması" başlıklı 1 no'lu eylem ile dış ticaret işlemlerinde kontrollerin mümkün olduğunca gümrük yükümlülüğünün sona ermesinden sonra risk analizi esaslı olarak daha etkin bir biçimde yapılabilmesi ile hem tek pencere uygulamasının hayata geçirilmesi için önemli bir adım atılması hem de ürün güvenliği sistemiyle ilgili işlemlerin tümüyle elektronik ortamda yapılmasının sağlanması; böylece, dış ticaret işlem maliyetlerinin azaltılması amaçlanmıştır. Sorumlu kurum olarak Ekonomi Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı belirlenmiştir.

Diğer taraftan sayılan eylem planlarının dışında 61. Hükümet programında da, bütün gümrük idarelerinde gümrük işlemlerinin kağıtsız ve insansız bir ortamda uygulanır hale getirileceği, gümrük işlemlerinde "tek pencere" uygulamasına geçileceği ifade edilmiştir.

2.6.1 Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Bünyesindeki Çalışmalar ve Tek Pencere Sistemi Kurulmasını Destekleyen Uygulamalar

2.6.1.1 Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi

Artan ticaret hacmi karşısında eşyanın hızlı taşınma ve dağıtım zorunluluğu nedeniyle işlemlerin hızlı gerçekleştirilmesi ihtiyacı, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanan modern bir gümrük idaresini zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda, 1996 yılında Dünya Bankası tarafından finanse edilen "Kamu Mali Yönetimi" Projesinin bir alt projesi olarak "Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi" başlatılmıştır.

Gümrük idarelerinin Modernizasyonu Projesi kapsamında Haziran 1998'de Atatürk Havalimanı Gümrük Müdürlüğünde BILGE (Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri) sistemi uygulaması ile gümrük işlemleri bilgisayar ortamında yapılmaya

başlanılmıştır. BILGE, eşyanın gümrük sahasına girişinden çıkışına kadar tüm gümrük işlemlerinin eş zamanlı olarak bilgisayar ortamında yürütülmesine ilişkin bir yazılımdır. Gümrük işlemlerine ilişkin BILGE adlı yazılıma kendi bürolarından erişmek isteyen firmalar için EDI sistemi kullanılmaya başlanmıştır. Bu şekilde, yükümlüler gümrük beyannamelerini Gümrük İdaresi'nde bulunan veri giriş salonlarındaki bilgisayarlardan elektronik ortamda düzenleyebildikleri gibi, EDI (Elektronik Data Interchange) aracılığıyla kendi bürolarından veya internet üzerinden de giriş yapabilmektedirler. EDI kullanımı ile gümrük idaresi ile gümrük partnerleri (ithalatçı/ihracatçı şirketler, gümrük müşavirleri), bankalar, diğer kamu kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla elektronik olarak veri alışverişi sağlanmıştır. Ancak EDI sisteminin teknolojisinin eskimesi, bakım masrafları ve EDI sisteminde elektronik imza kullanılmaması gibi nedenlerle elektronik imza ile kullanılabilen "Webservis" altyapısı hazırlanmış ve Haziran 2008 itibari ile pilot olarak uygulamaya geçilmiştir. Elektronik imza konularını da içeren Gümrük kanunundaki değişikliklerin yasallaşması ile birlikte Elektronik İmzalı Webservis altyapısı otomasyon dahilindeki tüm gümrük idarelerinde uygulamaya açılmıştır.

AB teknik yardımı kapsamında geliştirilen AB projeleri ile mevcut Modernizasyon Projesi alt yapısını geliştirmeyi ve aynı zamanda AB Müktesebatının bir parçası olarak yazılımları BILGE-WEB yazılımına entegre etmeyi amaçlayan Gümrük Modernizasyonu Projesi II (2006-2010)'de, sistem yönetiminin basitleştirilmesi, bakım maliyetlerinin azaltılması, sistem ve insan kaynaklarının daha verimli bir şekilde kullanılması, merkezileştirilmiş kontrolle servis kalitesinin artırılması ve bilişim alt yapısının geliştirilmesi amacıyla mevcut BILGE sisteminin istemci/sunucu mimarisine dayalı dağıtılmış ortamdaki, web tabanlı mimariye dayalı merkezileştirilmiş ortama geçiş hedeflenmiştir.

Modern gümrük idaresi kurma çalışmaları neticesinde tüm gümrük idarelerinde otomasyona geçilmiş olup, merkezi BILGE yaygınlaştırma çalışmaları da devam etmektedir. Ayrıca, Türkiye'ye giriş-çıkış yapan yolcu taşıtları ile TIR taşıtlarının da takibine yönelik Taşıt Takip ve TIR Transit Takip Sistemleri de BILGE ile entegre durumdadır. Türkiye genelinde tüm gümrük idarelerinde operasyonel olarak girilen ithalat, ihracat, transit ve kaçakçılık olaylarına ilişkin

bilgileri Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde merkezde oluşturulan bir veri tabanında toplanmaktadır. Bilginin hızlı ve sağlıklı iletilmesini sağlayan bir sistem olan Gümrük Veri Ambarı Sistemi (GÜVAS) ile BILGE çatısı altında yer alan tamamlanmış bilgilerden toplu sorgulama yapılabilmekte, dış ticaret süreçlerine ilişkin istatistiki bilgiler elde edilebilmektedir.

Özet beyan ve gümrük beyannamesi tescil ve onay işlemleri, beyannamede muayene hattının belirlenmesi, muhasebe işlemleri gibi gümrük prosedürlerinin elektronik ortama aktarılmasını sağlayan BILGE yazılımı, tek pencere çalışmalarında önemli bir adımdır.

Diğer taraftan gümrük işlemlerinin tamamen elektronik ortamda yapılması, Gümrük Yönetmeliği'nin 114. Maddesi uyarınca beyannameye eklenecek belgelerin de elektronik ortama aktarılması ile mümkün olacaktır. GÜVAS'ta yapılan incelemeler neticesinde, 2009 ve 2010 yıllarında tescil edilmiş gümrük beyannameleri ekinde toplam 330 belgenin beyan edildiği, bunlardan 21'inin gümrük idaresince düzenlenen belge olup kalan 309 belgenin gümrük idaresi dışındaki kamu kurumları ile diğer kuruluşlar tarafından düzenlenen belgeler olduğu tespit edilmiştir. Mevcut durumda kurumlar arası elektronik veri değişimi kısmen (Dahilde İşleme İzin Belgesi, Garanti Belgeleri, vs.) gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, Gümrük idaresi dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarının düzenledikleri belgeler, manuel ortamda sunulmaktadır.

2.6.1.2 E-Belge Projesi

E-Belge Projesi, ithalat ve ihracat işlemi yapan yükümlülerin gümrük işlemlerinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca istenen belgeleri Merkezi Gümrük Sistemine dijital ortamda göndermesini sağlamak üzere geliştirilen bir projedir.

Yükümlüler uygulama ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na dijital ortamda ve elektronik olarak imzalı belge gönderme işlemi yapabilmekte ve göndermiş oldukları belgeler üzerinde ilgili gümrük idaresi tarafından yapılan işlemler ve sonuçları hakkında bilgi alabilmektedirler. Belge gönderildikten sonra kullanıcı göndermiş

olduğu belgenin durumunu ana ekrandan kontrol edebilmekte, belge onaylanmadığı sürece ya da red edildiğinde güncelleme işlemi yapabilmektedir. Gümrük idaresi uygulama ile yükümlüler tarafından gönderilmiş olan dijital belgeleri görüntüleyerek, gerekli kontrollerin yapılmasının ardından söz konusu belgenin gönderiliş amacına göre gümrük iş akışını sürdürmektedir. Gümrük idaresi aynı zamanda yetkiler çerçevesinde sistem üzerinde denetimsel ya da istatistiki amaçlarla sorgular gerçekleştirebilmektedir.

Mevcut durumda, e-belge uygulaması Ankara TIR, Esenboğa, Ege Serbest Bölge, Trabzon, Karaköy Yolcu Salonu, Konya ve Manisa Gümrük Müdürlükleri olmak üzere 7 tane gümrük idaresinde devam etmekte olup bu gümrük idarelerinde ithalat ve ihracat işlemleri kağıtsız ortamda gerçekleşmektedir. Gümrük Yönetmeliği'nin 144. Maddesinde yapılması planlanan değişiklikler ile ilk aşamada mavi hatta giden ihracat beyannameleri olmak üzere kağıtsız beyanname yaygınlaştırma çalışmaları devam etmektedir.

Diğer taraftan, transit rejiminin özellik arz etmesi nedeniyle transit işlemlerinde kağıtsız beyanname sistemi farklı işlemektedir. Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün 2011/36 sayılı Genelgesi'nde; kağıtsız beyanname sistemine geçen gümrük idarelerinde BILGE Sistemi üzerinden elektronik ortamda düzenlenen transit rejimine ilişkin beyanname ve beyanname eki belgelerin asıl sorumlu tarafından e-imza ile imzalanacağı, elektronik ortamda imzalanan beyanname eki belgelerin yükümlüsünce taranarak gümrük idaresine e-belge sistemi üzerinden elektronik ortamda gönderileceği belirtilmiştir. Gümrük Beyannamesi Kullanma Talimatında transit işlemleri için kullanılması öngörülen beyanname nüshalarının yükümlü tarafından bilgisayar çıktıları alınarak, yine yükümlü tarafından bilgisayar çıktıları ıslak imza ile imzalanarak doğrudan muayene memuruna ibraz edileceği, muayene işlemlerinin tamamlanmasından sonraki aşamada uygulamanın aynı şekilde devam edeceği belirtilmiştir. Ayrıca, ihracat kredi taahhütlerinin takibi gibi durumlarda beyanname çıktısına ihtiyaç duyulması nedeniyle; Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nün 2011/4 sayılı Genelgesi'nde yükümlüler tarafından talep edilmesi halinde kapanmış ihracat beyannamesinin onaylı örneğinin verilmesi için gereken işlemler belirtilmiştir.

2.6.1.3 Yeni Bilgisayarlaştırılmış Transit Sistemi (New Computerized Transit System- NCTS)

NCTS, transit beyanının sunulmasından rejimin ibra edilmesine kadarki her aşamanın tek bir uygulama üzerinden elektronik ortamda gerçekleştirildiği, gerek gümrük idareleri arasındaki gerekse gümrük idareleri ile ticaret erbabı arasındaki iletişimin elektronik mesajlar ile sağlandığı ve ayrıca güvenilir ticaret erbabı için önemli basitleştirmelerin uygulandığı bir programdır.

NCTS, amacı transit eşyasının işlemlerinin hızlandırılması ve basitleştirilmesi, dolayısıyla ticaret erbabının zaman kaybetmesini önleyerek maliyetlerinin düşmesi olan Ortak Transit Rejimi'nin uygulama ayağıdır. Ortak Transit Yönetmeliği 24.08.2011 tarihli ve 28035 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup Ortak Transit Sözleşmesine taraf olabilmek için yürütülen çalışmalar devam etmektedir.

NCTS projesinde nihai aşamaya gelinmiş olup, 19-21 Eylül 2011 tarihlerinde Erenköy-Kapıkule Tır ve Kapıkule Gar Gümrük Müdürlüklerinde pilot uygulama yapılmıştır. NCTS uygulaması, halihazırda Edirne Başmüdürlüğüne bağlı Kapıkule Tır Gümrük Müdürlüğü, Kapıkule Gar Gümrük Müdürlüğü, Kapıkule Yolcu Salonu Gümrük Müdürlüğü, Hamzabeyli Gümrük Müdürlüğü, İpsala Gümrük Müdürlüğü, Pazarkule Gümrük Müdürlüğü, Dereköy Gümrük Müdürlüğü, Avrupa Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü, Uzunköprü Gümrük Müdürlüğü, Tekirdağ Gümrük Müdürlüğü ve Çorlu Havalimanı Gümrük Müdürlüğü'nde hayata geçirilmiştir.

NCTS uygulaması, Tek Pencere'nin prosedürlerin elektronik ortama aktarılması aşamasına örnek teşkil etmektedir.

2.6.2 Türkiye'de Tek Pencere'yi Destekleyen Uygulamalar

Tek Pencere'nin hayata geçirilmesi; beyannameye eklenecek belgelerin ve söz konusu belgeleri temin etmek için gerçekleştirilen işlemlerin elektronik ortama aktarılması ve kurumlararası elektronik veri değişiminin tamamen sağlanması ile mümkün olabilecektir. Çalışmanın bu kısmında, diğer kamu kurumlarının

düzenledikleri belgelere ilişkin süreçleri elektronik ortama taşıyan kimi uygulamalar ile kurumlararası elektronik veri değişiminin gerçekleştirildiği bazı uygulamalara yer verilecektir.

2.6.2.1 Dahilde İşleme Rejimi (DİR) Otomasyon Uygulaması

DIR Otomasyon Uygulaması, başvuru aşamasından kapatılma aşamasına kadar, Dahilde İşleme İzin Belgeleri (DIIB) ile ilgili işlemlerin elektronik ortamda, elektronik imza ile gerçekleştirilmesini sağlayan web tabanlı bir uygulamadır.

Uygulama ile Ekonomi Bakanlığı'nca düzenlenen Dahilde İşleme Rejimi kapsamındaki belgelere ilişkin tüm işlemler elektronik ortamda gerçekleştirilebilmektedir.

Türkiye Gümrük Bölgesi'nde (serbest bölgeler hariç) yerleşik firmaların dahilde işleme izin belgesi almak için elektronik ortamda Ekonomi Bakanlığı'na müracaat etmeleri gerekmektedir. Uygulama ile Dahilde İşleme Rejimi kapsamındaki başvurular online olarak elektronik ortamda hazırlanabilmekte ve yine elektronik ortamda anılan Bakanlığa iletilebilmektedir. İhracat/ithalat listeleri, hammadde sarfiyat tabloları vb. bilgileri içeren DIIB başvurularının Ekonomi Bakanlığı içindeki değerlendirme süreci de tamamen elektronik ortamda gerçekleştirilebilmektedir. Belge başvuru işlemlerinin yanı sıra her türlü revize müracaatı da yine uygulama kapsamındadır.

Ayrıca, gümrük beyannamesinin tescili sırasında yükümlü tarafından girilen bilgilerin DIIB ile uyumlu olup olmadığı Bakanlığımız ile Ekonomi Bakanlığı arasındaki elektronik veri değişimi sayesinde elektronik ortamda kontrol edilebilmektedir. Bu nedenle, DIR Otomasyon Uygulaması Tek Pencere sisteminin kurumlararası elektronik veri değişimi aşamasına örnek teşkil etmektedir.

2.6.2.2 Dış Ticaret Veri Sistemi (DTVS)

DTVS, güvenlik, kalite ve standartlara uygunluk açısından tüketiciyi ve üreticiyi korumak amacıyla gerçekleştirilen ithalat ve ihracat denetimlerinin risk

esaslı olarak yapılmasına imkân veren web tabanlı bir yazılımdır. DTVS'nin öncelikle ithalatta ürün güvenliği denetimine tabi tutulan kişisel koruyucu donanım, oyuncak, yapı malzemeleri, tıbbi cihaz, telsiz ve telekomünikasyon terminal ekipmanı, pil ve akümülatör gibi sanayi ürünleri ile ihracatta ve ithalatta kalite denetimine tabi tutulan tarım ürünlerini kapsamı öngörülmüştür. Ekonomi Bakanlığı tarafından yapılan mevzuat düzenlemeleri ile aşamalı olarak DTVS kapsamına alınacak ürün grupları belirlenmiştir.

Dış ticarete teknik düzenlemeler ve standardizasyon mevzuatı kapsamında gerçekleştirilen izin ve uygunluk işlemlerinin DTVS aracılığıyla yerine getirilmesini sağlamak üzere firmaların tanımlanması ve firmalar adına işlem yapacak kullanıcıların yetkilendirilmesine ilişkin usul ve esaslar 2010/41 sayılı Dış Ticaret Veri Sistemine İlişkin Dış Ticarete Standardizasyon (DTS) Tebliği'nde yer almıştır. DTVS üzerinden denetimi yapılacak ürünler ve denetimleri yapacak GrupBaşkanlıkları çeşitli DTS Tebliği ile belirlenmiştir.³⁸

Sistemin işleyişi şu şekildedir: 2011/41 sayılı Tebliğ uyarınca firmaların sisteme tanıtılması ve kullanıcıların yetkilendirilmesi yapılır. İnternet üzerinden bir firmaya ilişkin olarak yapılan ilk yetkilendirme başvurusunda; imza sirküleri, ticaret sicili gazetesi ve taahhütname dilekçe ekinde Grup Başkanlıklarından yalnız birine iletilir. Firma tarafından sunulan belgelerin usulüne uygun olup olmadığı kontrol edildikten sonra, Grup Başkanlıklarınca DTVS aracılığıyla onay işlemi başlatılır. Firmaya ilişkin bilgi güncellemeleri DTVS üzerinden yapılır. Adres, yetkili kişi gibi bilgi güncellemelerinde belge ibrazı gerekmez iken unvan, ticaret sicili no değişikliklerinde belge ibrazı gerekir. Firmalar DTVS üzerinden ön izin, ithalat denetimleri ve ihracat denetimlerine ilişkin başvuruları elektronik ortamda yapabilir, denetimlere yönelik başvuru, sorgulama, belge sunulması, risk analizi gibi süreçleri takip edebilirler. Denetim sonucunda ithal edilecek ürüne dair e-UygunlukBelgesi'nin oluşturulduğu durumlar için firmaya DTVS aracılığıyla bir referans numarası verilir. Referans numarasının gümrük beyannamesinin ilgili hanesine firma tarafından kaydedilmesi zorunludur. Aksi takdirde ürünün ithaline

³⁸İlgili DTS Tebliği: 2010/41, 2010/42, 2010/43, 2011/18, 2011/21, 2011/22, 2011/29, 2011/33, 2011/34, 2011/35, 2011/39, 2011/47, 2011/48, 2011/49, 2011/50 sayılı Tebliğler.

izin verilmez.

Ayrıca, atık pil ve akümülatörlerin elektronik ortamda ve risk esaslı olarak ithalatta denetlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenleyen 2011/29 sayılı DTS Tebliği uyarınca, tebliğ kapsamı ürünleri ithal etmek isteyen firmaların, Çevre Uyum Belgesi almış olmaları gerekmekte olup söz konusu belge başvurusu DTVS üzerinden yapılabilmektedir.

2.6.2.3 Şeker Kurumu Elektronik Veri İşleme Sistemi (EVIS)

İhracat Rejimi Kararı'nın 4 üncü maddesi uyarınca; kanun, kararname ve uluslararası anlaşmalarla ihracı yasaklanmış veya belli kamu kurum ve kuruluşlarının ön iznine bağlanmış olan mallar, İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ (İhracat 96/31) ekinde belirtilmiştir. Söz konusu Tebliğ uyarınca T.C Şeker Kurumu tarafından şeker ihracatında ön izin belgesi düzenlenmektedir. 03.06.2011 tarihli ve 27963 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan "Şeker İhracatındaİhracatçılara Ön İzin Verilmesi Şartları ve Uygulama Esaslarına Dair Karar"da, şeker ihracatının EVIS üzerinden yapılabilmesine ilişkin hususlar yer almaktadır.

Sistemin işleyişi şu şekildedir: Şeker Kurumu'ndan ön izin belgesi almak zorunda olan ihracatçıların EVIS üzerinden başvuru yapabilmelerini teminin, kullanıcıların sisteme tanıtılması ve yetkilendirilmesi gerekmektedir. İhracatçının sisteme tanıtılabilmesi için dilekçe ile ekindeki belgeler (ihracatçı firma bilgileri, imza sirküleri, Ticaret Sicili Gazetesi, vergi levhasının noter tasdikli sureti) Şeker Kurumu'na iletilir. İhracatçılar tarafından yetkilendirilen kullanıcılar EVIS üzerinden ön izin başvurusunda bulunabilirler. Kurum, ihracatçının başvurusu üzerine yaptığı inceleme ve değerlendirme neticesinde talebi uygun görmesi durumunda elektronik ortamda, elektronik imza ile onaylanmış, PDF formatındaki ihraç ön izin belgesi düzenler. İhracatçı EVIS üzerinden başvurusunun hangi aşamada olduğunu, kurum tarafından imzalanıp imzalanmadığını takip edebilir. Elektronik imza ile düzenlenen ihraç ön izin belgesinde bulunan Şeker Kurumu belge tarih ve numarası, ihracatçı firma tarafından gümrük beyannamesine işlenebilmekte ve gümrük müdürlüklerince gerekli görülen hallerde ihraç ön izin belgeleri ile ilgili Şeker Kurumundan teyit

alınabilmektedir.

DTVS ve EVIS uygulamaları dış ticaret işlemlerine taraf olan gümrük idareleri dışındaki diğer kamu kurumlarının yetki alanında bulunan izin ve onay süreçlerinin elektronik ortama aktarılmasına örnektir. Denetim ve izin talebi başvurularının sonuçlarının gümrük beyannamesine kaydedilip sonradan teyit edilmesi ticaret işlemlerini hızlandıran bir uygulama olmakla birlikte halihazırda teyit işlemleri manuel ortamda yapılmaktadır. Teyit işlemlerinin elektronik olarak yapılmasına imkan veren Tek Pencere, bilginin hızla ve kesin olarak doğrulanmasını sağlayarak ticarete rastlanabilecek usulsüzlükleri önlemede de etkin rol oynayacaktır.

2.7 TEK PENCERE UYGULAMASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ve ÖNERİLER

Ticaretin kolaylaştırılması kapsamında ülkemizde kurulacak bir Tek Pencere sistemi, şeffaf, öngörülebilir, etkin dış ticaret süreçleri neticesinde zaman ve kaynak tasarrufu sağlayan bir yatırım olarak değerlendirilebilir.

Tek Pencere'nin hayata geçirilmesi, bir ülkenin mevcut kurumsal, finansal, yasal ve sosyal sistemlerinde değişim gerektiren uzun soluklu bir süreç olduğundan sistemin kurulmasında sistematik bir yaklaşım çok önemlidir.

Bu çerçevede, öncelikle Tek Pencere projesini yürütecek lider bir kuruluşun belirlenmesi ve lider kuruluşun koordinatörlüğünde dış ticarete taraf olan diğer kamu kurum ve kuruluşlardan temsilcilerin katılımıyla bir çalışma grubunun oluşturulması önem arz etmektedir. Oluşturulacak çalışma grubunun Tek Pencere'nin uygulanabilirliğine ilişkin yapacağı fizibilite çalışması, Tek Pencere'nin hayata geçirilmesinde hangi sistemin (Tek Otomatik Sistem, Otomatik Bilgi İşlem Sistemi, vs.) kullanılması gerektiğini, hangi hizmetleri kapsayacağı, sistemin kuruluşunun nasıl gerçekleştirileceğine (aşamalı uygulama, tam uygulama) ilişkin hususları ortaya koymalıdır.

Tek Pencere'nin uygulanabilirliğine ve uygulamanın ne şekilde gerçekleştirileceğine ilişkin karar verildiği takdirde, Tek Pencere'ye tek bir seferde

sunulacak verinin belirlenmesi, standart hale getirilmesi için iş analizi ve modelleme çalışması yapılmalıdır. Bu şekilde ithalat, ihracat ve transit işlemlerinin tamamlanmasında sürece dahil olan; gümrük idareleri başta olmak üzere, diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen tüm prosedürleri kapsayan işlemler incelenmeli, bu işlemler için ticaret erbabından istenilen bilgilerin envanteri çıkarılmalıdır. Bilgi tekrarını engelleyecek şekilde yapılacak veri uyumlaştırılması çalışmaları bu aşamada katkı sağlayacaktır.

Verinin standartlaştırılması ve uyumlaştırılması çalışmaları ile birlikte Tek Pencere'nin uygulanmasına ilişkin mevzuat çalışmaları birlikte yürütülmelidir. Mevzuat çalışmaları, kurumlar arası elektronik veri değişimine ilişkin protokollerden, elektronik imza gibi hususlar ile bilgi değişiminin gizlilik ve güvenlik içerisinde yapılması için hukuki çerçevenin oluşturulmasına kadar birçok konuyu kapsayabilmektedir.

Tek Pencere'ye ilişkin iş akışlarının belirlenmesi, bu süreçte yükümlüden istenilecek verinin belirlenmesi, standart hale getirilmesi Tek Pencere'nin ICT altyapısının oluşturulmasında ve uygulanması aşamasında da yarar sağlayacaktır.

Diğer taraftan, dünyada manuel ortamda yürütülen Tek Pencere Sistemleri de mevcuttur. Bu anlamda, ICT altyapısı Tek Pencere sistemini destekleyen bir unsur dur. Tek Pencere Sistemi'nde asıl olan, ticaret erbabının ithalat/ihracat işlemlerine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirirken tek bir noktaya başvurmasıdır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Tek Pencere sisteminin temelini veri uyumlaştırılması, standartlaştırılması ve sadeleştirilmesi çalışmalarının oluşturduğu düşünülmektedir.

Bu bağlamda, ticaret erbabı tarafından tek noktaya verilecek bilginin dış ticaret süreçlerindeki tüm ihtiyacı karşılayacak nitelikte olması gerekmekte olup belirlenecek lider kuruluşun önderliğinde ticaret ile ilgili diğer kurum ve kuruluşların katılımıyla hangi bilginin hangi süreç için ne amaçla istendiğine ilişkin çalışmalar yapılması önem arz etmektedir. Bu süreçte aynı amaca hizmet eden bilgi tekrarını engellemek için veri standardizasyonu yapılmalıdır. Bu şekilde, farklı kurumlar tarafından istenilen ortak veri alanlarının belirlenmesini sağlayacak, Tek Pencere sisteminde tek bir noktaya sunulacak veri setinin içeriğinin belirlenmesi

mümkün olacaktır. Veri setinin hazırlanmasında, gümrük beyannamesinde yer alan bilgilerin esas alınarak, bu bilgilerin her seferinde yükümlüden tekrar istenmeyecek şekilde bir süreç tasarımı önemlidir. Bu süreçte, veri standardizasyonu çalışmaları için DGÖ veri modeli çalışmalarından yararlanabileceği düşünülmektedir.

Bununla birlikte, ülkemizde Tek Pencere sisteminin kurulması aşamasında, sistemin halihazırda etkin bir şekilde uygulandığı ülkelerin deneyimlerinden yararlanılabilir. Avrupa Birliği'nde e-Devlet ve e-Gümrük gibi elektronik gümrük uygulamaları ile birlikte geliştirilmeye çalışılan ve nihai hedef olarak birlik çapında uygulanması planlanan Tek Pencere Sistemi bugün itibariyle henüz tamamlanmamıştır. Zira, birlik düzeyinde Tek Pencere kurulması için öncelikle tüm üye devletlerin ulusal tek pencere sistemlerini kurmaları gerekmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada, mevcut durumda Tek Pencere Sistemini uygulayan Almanya, İsveç ve Finlandiya gibi üye ülkelere verilmiştir. Söz konusu ülke uygulamalarının ve Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) tarafından tek pencere sisteminin kurulmasına ilişkin referans niteliğinde yayınladıkları dökümanların³⁹ ülkemizde Tek Pencere kurulması aşamasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan, Tek Pencere Sisteminin kurulmasında belirtilen tüm aşamaların başarılı bir şekilde yürütülmesi için en önemli faktör, Tek Pencere projesini yürütecek lider bir kuruluşun varlığıdır. Lider kuruluş, gerekli siyasi desteğe, yasal otoriteye, mali ve beşeri kaynaklara ve ticaret ile ilgili kuruluşlarla bağlantılara sahip olmalıdır. Dünyadaki tek pencere uygulamalarına bakıldığında, gümrük idarelerinin lider kuruluş olarak belirlendiği görülmektedir.⁴⁰

Ülkemizde dış ticarete e-belge çalışmalarına bakıldığında, ilgili idarelerin BT altyapılarının yetersiz olması nedeniyle çalışmaların uzadığı görülmektedir. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ise 1999'dan beri Gümrük İdaresinin Modernizasyonu

³⁹ Recommendation No. 33: Recommendation and Guidelines on Establishing a Single Window, UNECE, 2005; Recommendation No. 34: Data Simplification and Standardization for International Trade, UNECE, 2011; Recommendation No. 35: Establishing a legal framework for international

trade Single Window, UNECE, 2010

⁴⁰ Recommendation No. 33: Recommendation and Guidelines on Establishing a Single Window, UNECE, 2005, s.10

Projesi (GİMOP) kapsamında yürütmekte olduğu projeleri ile ICT altyapısının gelişmişliğini kanıtlamış durumdadır. Bu nedenle, Türkiye'de Tek Pencere projesini üstlenecek nitelikteki kurum, gerek ICT alanındaki gelişmişliği gerekse dış ticaret süreçlerinin merkezinde yer alması nedeniyle Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'dır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2023 İHRACAT STRATEJİSİ ve TEK PENCERE

Türkiye'de ihracat stratejileri, dünyadaki ekonomik gelişmelere paralel olarak; çeşitli dönemlerde ihracatımızın yapısı, yükselen pazarlara ilişkin öngörüler, teknolojik değişimler gibi etkenler göz önünde bulundurularak farklı şekillerde uygulama alanı bulmuştur.

Bu kapsamda, Türkiye ekonomisinin serbest piyasa koşullarına göre işlenmesini sağlayarak dünya ekonomisi ile bütünleşmesini gerçekleştirmek amacıyla, 1980 yılında yürürlüğe konulan 24 Ocak Kararları ile dış ticarete ithal ikameci politikalar terkedilmiş, ihracata dayalı sanayileşme ve büyüme stratejisi uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikalar sonucunda, ihracatın yapısında büyük değişiklikler meydana gelmiş, tarım ürünleri ağırlıklı olarak gerçekleştirilen ihracattan, katma değeri yüksek sanayi ürünleri ağırlıklı ihracata geçilmiştir. Bu süreçte, ihracat teşvik politikası kapsamında ucuz maliyetli ihracat kredisi, vergi iade sistemi, destekleme fiyat istikrar fonundan yapılan ödemeler, ihracat karşılığı gümrük muafiyetli mal ithalatı imkanı, katma değer vergisi muafiyeti, döviz tahsisi, döviz kuru politikası, kurumlar vergisi muafiyeti, kaynak kullanımı, destekleme fonu, ihracat karşılığı dövizlerden mahsup, vergi, resim, harç istisnası ve geçici kabul rejimi ile ithalat gibi teşvik araçları kullanılmıştır.⁴¹

2000'li yıllara gelindiğinde sürdürülebilir ihracat anlayışı ön plana çıkmış, bu kapsamda ihracat artışının sürdürülebilir ve kalıcı bir hal almasını teminin 2004-2006 dönemlerini kapsayan "İhracat Stratejik Planı" yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu stratejik planda temel hedef, bölgesel ve sektörel bağımlılık, dünya trendlerine uymayan sektörel yapı ve istikrarsız artış şeklinde özetlenebilecek yapısal sorunlar dikkate alınarak sürdürülebilir ihracat artışını sağlayacak ihracat yapısını oluşturmaktır. Bu kapsamda, Dahilde İşleme Rejimi Otomasyon Projesi ve Turquality Projesi gibi projeler hayata geçirilmiştir.

⁴¹C. Erdem Hepaktan, Türkiye'nin Dönüşümünde Dış Ticaret Politikaları, 2.Ulusal İktisat Kongresi, 2008, s.4.

Sürdürülebilir ihracat artışına yönelik 2007-2009 yıllarını kapsayan Stratejik İhracat Planı ise, ihracat artışını sağlayacak rekabetçi yapıyı geliştirmeyi hedeflemektedir. Söz konusu planda, ihracatımızın ithalata bağımlılığının azaltılması, ihracata ilişkin üretim süreçlerinde rekabet gücüne sekte vuran maliyet kaynaklı sorunların giderilmesi ve katma değeri yüksek ürünler üretimine geçiş için Ar-Ge, inovasyon, bilişim alt yapısının güçlendirilmesi, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) desteklenmesi, makro ekonomik politikalarda ihracatın yeri ve var olan yetişmiş insan gücü potansiyelinin geliştirilmesi konuları ele alınmıştır.

Günümüze geldiğinde, Türkiye'nin ihracatının dünyada payı azalan ve düşük teknoloji sektörlere yoğunlaşması ihracata dönük üretim stratejisinin benimsenmesine yol açmış, ihracat-üretim-yatırım-istihdamı etkileyen politikaların birbirini destekleyecek şekilde etkileşimli olarak kullanılmasını içeren projeler hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda yer alan "Girdi Tedarik Stratejisi" çalışması ile sanayinin ihtiyaç duyduğu girdilerin tedarikinde sürekliliğin sağlanması ve etkinliğin, verimliliğin artırılması, ihracatta rekabet gücünün iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. İhracata dönük üretim teknolojilerinin geliştirilmesi ile yurt içinde üretilen katma değer artırılması, ara malı ithalat bağımlılığının azaltılması, tedarik sürekliliği ve güvenliği ile ihracatta sürdürülebilir küresel rekabet gücü artışının sağlanması hedeflenmektedir.

Yukarıda bahsedilen stratejik planlar ve ihracat stratejisine yönelik diğer çalışmalar tüm ithalat, ihracat ve taşımacılıkla ilgili düzenleyici gereksinimleri karşılamak üzere standart bilgi ve belgeleri tek bir giriş noktasına sunduğu projesinde bütünleştirilmiştir. Bu sayede, kurumlar arasında koordinasyon ve uyumun sağlanarak ihracata yönelik stratejinin netleştirilmesine çalışılmıştır. Ulaşılmaya çalışılan nihai hedef ise, ihracat performansının sürdürülebilir bir şekilde daha yüksek düzeylere taşınarak, ihracatın 2023 yılında 500 milyar dolara⁴² ve dünya ticaretinden alınan payın ise % 1,5 seviyesine çıkartılmasıdır.

Bu çalışmanın konusu olan Tek Pencere hayata geçirildiğinde ise 2023 İhracat Stratejisi'nde yer alan 500 milyar dolarlık ihracat hedefine ulaşılması amacıyla belirlenen temel stratejik hedeflerden "ihracatçıların küresel alanda

⁴²TİM tarafından bu hedef 545 milyar dolar olarak revize edilmiştir.

rekabetçiliklerinin sektörel liderlik, bilim-teknoloji ve inovasyon ile artırılması" ve "ihracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözüm sağlanması" hedeflerinin gerçekleştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmış olacaktır.

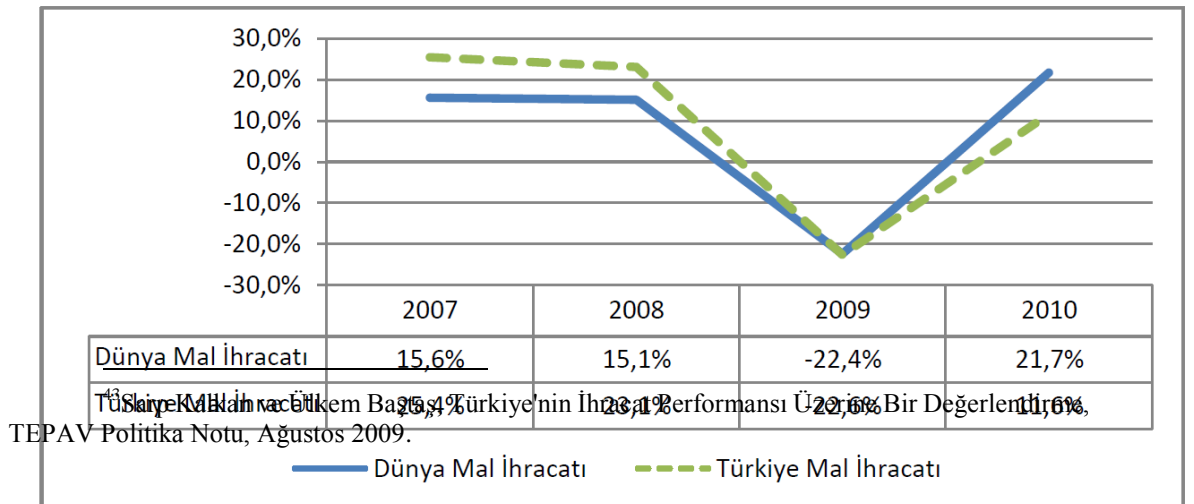
Konunun öneminin ortaya konması amacıyla, öncelikle ülkemizin ihracat profili ihracat performansımız ve ihracat süreçleri ekseninde incelenecek olup, daha sonra 2023 Türkiye İhracat Stratejisi Tek Pencere sistemi bağlamında değerlendirilecektir.

3.1 TÜRKİYE'NİN İHRACAT PROFİLİ

3.1.1 İhracat Performansı

Finans piyasalarında Ağustos 2007 tarihinden itibaren kendisini göstermeye başlayan küresel krizin, 2008 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren dünya ticareti üzerine etkileri gözlenmeye başlanmıştır. İhracat rakamlarına bakıldığında, dünya mal ihracatı 2009 yılında % 22,4'lük bir daralma ile 12,5 trilyon dolara düşmüştür. 2009 yılında yaşanan sert düşüşün ardından 2010 yılında hızlı bir toparlanma süreci yaşanmış, % 21,7'lik artış ile dünya mal ihracatı 15,2 trilyon dolara ulaşmıştır. Küresel kriz sürecinde dünya ticaretinin hızla daralmasında, talepteki düşüş beklentisiyle şirketlerin stoklarını hızla azaltmaları, GSYİH içinde ağırlığı yüksek olan hizmetler sektörünün mal piyasalarına göre daha az daralması, üretimin bir tedarik zinciri boyunca farklı ülkelerde gerçekleştirilmesi ve bu nedenle nihai tüketimdeki daralmanın ticarete katlanarak yansımaları muhtemel sebepler olarak sıralanmaktadır.⁴³

Şekil 8: 2007-2010 yılları Dünya ve Türkiye Mal İhracatı

Kaynak: DTÖ

Söz konusu dönemde Türkiye'nin ihracatı da paralel bir seyir izlemiştir. Mal ihracatı 2009 yılında % 22,6'lük bir düşüşün ardından 2010 yılında hızla toparlanmış ve % 11,6'lık artış ile 114 milyar dolara ulaşmıştır. 2011 yılı Ocak-Ekim döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre % 20,2'lik artış ile ihracatımız 111 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 10: 2008-2009 yıllarında İhracatımızın Sektörel Dağılımı

SEKTÖRLER	2008	2009	Değişim	Pay(09) (%)
I. TARIM	13,57	13,26	-2,3	13,05
A. BİTKİSEL ÜRÜNLER	10,10	9,93	-1,71	9,77
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	3,81	3,65	-4,15	3,59
Yağ Meyve ve Sebze	1,77	1,96	10,42	1,92
Meyve Sebze Mamulleri	1,10	1,03	-5,91	1,02
Kuru Meyve ve Mamulleri	1,08	1,11	2,81	1,09
Fındık ve Mamulleri	1,41	1,18	-16,23	1,16
Zeytin ve Zeytinyağı	0,19	0,21	12,17	0,21
Tütün	0,70	0,74	5,55	0,73
Kesme Çiçek	0,05	0,05	7,52	0,05
B. HAYVANSAL ÜRÜNLER	0,85	0,83	-2,96	0,82
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	0,85	0,83	-2,96	0,82
C. AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	2,62	2,50	-4,35	2,46
Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	2,62	2,50	-4,35	2,46
II. SANAYİ	110,88	81,31	-26,67	80
A. TARIMA DAYALI İŞLENMİŞ ÜRÜNLER	9,33	7,67	-17,81	7,54
Tekstil ve Hammaddeleri	6,82	5,51	-19,1	5,43
Deri ve Deri Mamulleri	1,34	1,06	-20,57	1,05
Hah	1,17	1,09	-7,16	1,07
B. KİMYEVİ MADDELER VE MAM.	13,65	9,66	-29,19	9,51
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	13,65	9,66	-29,19	9,51
C. SANAYİ MAMULLERİ	87,90	63,98	-27,22	62,95
Hazır giyim ve Konfeksiyon	15,74	13,30	-15,52	13,08
Taşıt Araçları ve Yan Sanayi	24,75	16,88	-31,81	16,61
Elektrik - Elektronik	9,83	8,56	-12,92	8,42
Makine ve Aksamları	6,93	5,61	-19,09	5,52
Demir ve Demir Dışı Metaller	6,18	4,49	-27,29	4,42
Demir Çelik Ürünleri	19,49	11,03	-43,4	10,85
Çimento ve Toprak Ürünleri	3,41	3,09	-9,45	3,04
Değerli Maden ve Mücevherat	1,51	0,98	-35,08	0,96
Diğer Sanayi Ürünleri	0,07	0,05	-31,38	0,04
Birlik Kaydı Zorunlu Olmayan Ürünler	4,32	4,55	5,48	4,48
III. MADENCİLİK	3,26	2,51	-23,1	2,47
Madencilik Ürünleri	3,26	2,51	-23,1	2,47
T O P L A M	132,03	101,63	-23,02	100

Kaynak: TİM

Tablo 10'da 2008-2009 yıllarında ihracatımız sektörler itibariyle verilmiştir. Buna göre, sanayi sektörü % 80'lik payla ihracatımızın lokomotif görevini üstlenmiş bulunmaktadır. Alt sektörler bakımından, 2008 ve 2009 yıllarında ihracatımızda en büyük paya sahip üç sektör, taşıt araçları ve yan sanayi, demir çelik ürünleri ve hazır giyim ve konfeksiyon sektörleridir. Söz konusu sektörlerin 2009 yılı ihracatımızdan aldığı toplam pay ise % 40'a ulaşmıştır.

İhracatta yaşanan daralmanın sektörel kompozisyonuna bakıldığında ise 2009 yılında ihracatımızın % 80'ini oluşturan sanayi sektöründe % 27'lik bir düşüş görülmektedir. Özellikle demir çelik ürünleri ve taşıt araçları ihracatındaki azalma dikkat çekmektedir. Küresel kriz döneminde ihracatımızda önemli paya sahip sektörlerde gözlenen daralma, küresel talepte azalış gibi dış faktörlerin ihracat performansımız üzerine etkilerinin detaylı analizi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu analizler ayrıca, ihracatın desteklenmesine yönelik politikaların belirlenmesine de katkı sağlayacaktır.

İhracatımızın sektörel ve pazar çeşitliliği de ihracat performansını belirleyen unsurlardandır. Bu nedenle, ihracat performansını sadece ihracat rakamlarına bakarak değerlendirmek yanıltıcı olabilir. Sektör ve pazar çeşitliliğine ilişkin TEPAV (Türkiye Ekonomi Projeleri Araştırma Vakfı)'ın ihracat performansı üzerine yapılan çalışmada, 66 sektör içinde en fazla ihracat yapan ilk 10 sektörün toplam ihracattaki payının 1996'da % 73,8 iken 2010'da % 65,6 seviyesine düştüğü, ihracat üzerinde küçük etkisi olan sektörleri dışarıda tutarak toplam ihracat üzerinde eşdeğer katkıya sahip ana sektörlerin sayısını gösteren eşdeğer sektör sayısına bakıldığında ise 2000'de 11 olan eşdeğer sektör sayısının 2009'da 18'e yükseldiği belirtilmiştir. İhracatımızda sektörel çeşitliliğin yanı sıra pazar çeşitliliğinin öneminin vurgulandığı çalışmada, toplam ihracatımız içinde büyük öneme sahip ülke sayısını gösteren eşdeğer ülke sayısının 2000-2009 yılları arasında 14'ten 29'a yükseldiği bulunmuştur. Söz konusu çalışmanın sonuç kısmında, Türkiye'nin ihracatta sektör ve ülke bazında çeşitliliğini arttırdığı, bu durumun dış talepte meydana gelebilecek olumsuzlukları azaltarak istikrarlı bir ihracat performansını ortaya koymada önemli olduğu belirtilmiştir.⁴⁴

⁴⁴Ümit Özlale ve Ekrem Cunedioğlu, Türkiye'nin İhracat Performansı 2: Sektörel Bazda

İhracat performansının yukarıda bahsedilen unsurları, 2023 İhracat Stratejisinde yer almış; istikrarlı ihracat artışı, yüksek büyüme potansiyeli olan hedef pazarlara ulaşmak ve pazar payını artırmak, mevcut pazar payını artırmak stratejik hedefler olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın konusu olan Tek Pencere ise, zaman maliyetini azalttığı göz önünde bulundurulduğunda 2023 İhracat Stratejisinde yer alan "ihracatçıların küresel alanda rekabetçiliklerinin sektörel liderlik, bilim-teknoloji ve inovasyon ile artırılması" ve "ihracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözüm sağlanması" hedefleri ile ilgilidir. Bu nedenle, ihracat performansını etkileyen diğer bir unsur olan rekabetçiliği incelemek yerinde olacaktır.

Rekabetçilik kavramı, ürünleri ve hizmetleri alıcıların istediği şekilde, istedikleri mekânda ve zamanda sunabilme yeteneği olduğu kadar, üretimde kullanılan kaynakların fırsat maliyetinin de karşılayabilme becerisini de içermektedir. Dolayısıyla rekabetçilik, bir yandan ürünün kalitesi, pazarı ve fiyatı üzerinden gerçekleşirken, öte yandan üretim girdilerinin etkin kullanımını da gerektirmektedir.⁴⁵

Kavram olarak birçok bileşeni bünyesinde toplayan rekabetçiliğin ölçülmesinde değişik yaklaşımlar benimsenmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'de rekabetçiliğin ölçülmesine yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.

TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF) tarafından hazırlanan Türkiye'nin İhracatta Rekabet Gücü-TİRG (Karşılaştırmalı Analiz) Veritabanı farklı ürün sınıflaması bazında Türkiye'nin rekabet gücünü gösteren çeşitli endeksleri kapsamaktadır. Bu endekslerden Görelî İhracat Avantajı Endeksi, bir ülkenin hangi sektör veya ürün grubunda ihracat avantajı ile dezavantajına sahip olduğunu göstermektedir. 2009 yılı endeks verilerine göre, Türkiye Motorlu Kara Taşıtları, Demir Çelik, Beton ve Kireç, Cam, Giyim, Tekstil gibi ürün gruplarında rekabetçi avantaja sahip iken; Kimyasal Maddeler, Eczacılık, Deri, Hammadde ürün

Çeşitlilik, Rekabetçilik ve Adaptasyon, TEPAV Politika Notu, Mayıs 2011.

⁴⁵Alpay Filiztekin ve Selçuk Karaata, Türkiye'nin Dış Ticarete Rekabet Gücü Seçilmiş Ülkeler, Sektörler-Mal Grupları ve Endeksler Bazında Karşılaştırmalı Bir Analiz, TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF) ve Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFED), Kasım 2010.

gruplarında rekabetçi dezavantaja sahiptir.⁴⁶

Rekabetçilik üzerine TEPAV tarafından yapılan diğer bir çalışmada ise, Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) tarafından üretilen Ticaret Performans Endeksi'nin alt kalemleri kullanılarak ihracat performansımız ayrıştırılıp 2000-2005 ve 2005-2009 arası dönemler karşılaştırılmıştır.⁴⁷ Çalışmada, Türkiye'nin rekabetçilikte 8. sıradan 18. sıraya gerilediği, bununla beraber yükselen pazarlara adapte olmada 14. sıradan 4. sıraya yükseldiği, özellikle küresel krizi kapsayan 2007-2009 yılları arasında rekabet gücünde düşüş, uyum sağlamada da çarpıcı bir iyileşme olduğu gözlenmiştir. Rekabetçilikte Türkiye'nin önünde yer alan ülkelerin doğal kaynağa dayalı ihracat yapan ülkeler olduğuna işaret edilen çalışmada, adaptasyondaki başarının ise özellikle Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya ülkelerine yapılan ihracat artışından kaynaklandığı ve bu artışın düşük teknoloji mal ihracatından kaynaklandığı belirtilmiştir.

Rekabetçilik ile ilgili uluslararası platformda göze çarpan çalışma, WEF tarafından geliştirilen Küresel Rekabetçilik Endeksi-KRE (Global Competitiveness Index)dir. KRE, uluslararası rakamsal göstergeler ile Yönetici Görüşü Anketi adı verilen anketten elde edilen verilere göre hesaplanmakta olup çok sayıda parametreyi dikkate alarak ülkeler arasında rekabetçilik sıralaması yapmaktadır. 2011 -2012 KRE Raporunda Türkiye 142 ülke arasında 59. sırada yer almıştır. Endeksin "Pazar Büyüklüğü" bileşeninde Türkiye oldukça yüksek bir performans sergilemiş ve 17. sırada yer almıştır.

Yukarıda bahsedilen çalışmalar rekabetçiliğin arttırılması için uygulanacak politikalarda rekabetçiliğin hangi bileşenlerine ağırlık verilmesi gerektiğini ortaya koymaları bakımından önemlidir. Örneğin, KRE endeksinde Türkiye'nin rekabetçilik endeksinin bileşenlerine bakıldığında "gümrük işlemlerinin sorumluluğu/maliyeti" ürün piyasaları etkinliği kategorisi içerisinde değerlendirilmiştir. "Gümrük işlemlerinin sorumluluğu/maliyeti"nin KRE endeksinde yer alması, ticaret işlem

⁴⁶Endeks, belli bir mal grubu ihracatının ülke ihracatı içindeki payının; o mal grubunun dünyadaki ihracatının dünya toplam ihracatındaki payına oranı olarak hesaplanmaktadır. Endeks değerinin 1'den

⁴⁷Ümit Özlale ve Ekrem Cunedioğlu, Türkiye'nin İhracat Performansı 1:Daha Az Rekabetçi, Daha Hızlı Adapte, TEPAV Politika Notu, Mayıs 2011.

maliyetleri ile rekabetçilik arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir. Uluslararası ticarete bekleme sürelerinin uzamasızaman maliyetine sebep olmakta, bu durum uluslararası alanda rekabet eden firmaların rekabet gücünü etkilemektedir.

3.1.2 İhracatta Aranılan Belgeler

Ticaret işlem maliyetlerini arttıran unsurlardan biri, ticaret ile ilgili kesimin ihracat veya ithalat işlemlerini gerçekleştirmek için ilgili kurumlara vermesi gereken bilgi ve belge sürecidir. Bu süreçte, ticaret kesiminin aynı bilgiyi değişik kurumlara defalarca sunması ticaret işlemlerinin etkin olması ile çelişmektedir. Bu nedenle, Tek Pencere'nin hayata geçirilmesi sonucu ihracat işlemlerinde zaman maliyetinin nasıl azalacağına dair fikir edinebilmek amacıyla çalışmanın bu kısmında ihracatta kullanılan belgelere ve ihracat işlem sürelerine değinilecektir.

İhracat işlemlerinin nasıl gerçekleştirileceği çeşitli mevzuat düzenlemeleri ile ortaya konmuştur. İhracat Yönetmeliği'nin 5. Maddesine göre, ihracat işleminin başlaması için ihracatçıların, İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğine onaylattıkları gümrük beyannamesi ile ihracatın yapılacağı gümrük idaresine başvurmaları gerekmektedir. Aynı Yönetmeliğin 17. Maddesinde, otomasyona geçmiş gümrük idarelerinin, ihracat işlemlerinde tescil onayı yapılmadan önce, gümrük beyannamesi üzerinde İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğinin elektronik ortamda oluşturdukları "Birlik Onay Kodu"nu arayacakları, "Birlik Onay Kodu" doğrulanmayan gümrük beyannamelerine istinaden mal çıkışının yapılamayacağı ifade edilmiştir.

Diğer taraftan, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 150/2. Maddesinde de, "Türkiye Gümrük Bölgesinden ihraç edilecek eşya, ihracata ilişkin gümrük beyannamesi ile yetkili gümrük idaresine beyan edilir." hükmü yer almaktadır. Anılan Kanun'un 150/3. maddesinde, Türkiye Gümrük Bölgesinden çıkacak eşyanın gümrük beyannamesine tabi olmayacağı hal ve şartların yönetmelikle belirleneceği hükmüne yer verilmiştir. Gümrük Yönetmeliği'nin 415. Maddesinin 3. Fıkrasında da gümrük beyannamesinin aranmayacağı durumlar belirtilmiştir.

Yukarıdaki Kanun ve Yönetmelik hükümleri yanında, ihracat işlemlerinin kısa sürede tamamlanmasına yönelik mevzuatımızda çeşitli düzenlemeler de yer almaktadır.

İhracat Rejim Kararı (95/7623)'nin 4. Maddesinde, ihracat işlemlerinde, ilgili mevzuatla belirlenmiş olanlar dışında hiçbir belge aranmayacağı, kamu kurum ve kuruluşlarının, ihracat işlemlerinin azami ölçüde süratle tamamlanmasını teminin gerekli düzenlemeleri yapacakları belirtilmiştir.

02/05/2007 tarihli ve 26510 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2007/10 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde ise, ihracatın arttırılmasının ülkemizin reel sektör politikasının en önemli hedeflerinden birini teşkil ettiği, bu doğrultuda hazırlanmış bulunan İhracat Stratejik Planı çerçevesinde ihracat artışının sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amacıyla bürokratik engellerin kaldırılarak işlemlerin hızlandırılması ve rekabetçi bir yapının oluşturulması için alınacak tedbirler belirlenmiştir.

Söz konusu mevzuat düzenlemeleri ile ihracat işlemlerinin asgari sürede tamamlanması için gerekli altyapı oluşturulmuştur. Ancak, ihracat işlemlerinin süresini belirleyen en önemli unsur, ihracat işlemlerinin tamamlanması için gerekli belgelerin hazırlanması ve temini prosedürüdür. Kurulacak Tek Pencere Sistemi ile bu prosedürlerin etkin hale getirileceği göz önünde bulundurulduğunda, ihracat beyannamelerinin ekinde ibraz edilen belgeleri incelemek Tek Pencere sisteminin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

İhraç eşyasının cinsine bağlı olarak gümrük beyannamesinin ekinde aranılan belgeler farklılaşmaktadır. İhracat beyannamesi ekinde yer alan belli başlı belgelerle bu belgelere ilişkin süreçleri 6 alt başlık altında incelemek mümkündür.⁴⁸

1. *Fatura*: Ticari fatura, proforma faturaya, siparişe veya alım satım sözleşmesine istinaden ihracatçı tarafından düzenlenen, malın cinsini, miktarını, birim fiyatını ve toplam tutarını içeren ve satışın yapılmış olduğunu gösteren kıymetli evrak özelliğine sahip bir belgedir. Bu belge, diğer vesaiik için de esas teşkil etmektedir. Örneğin; konşimento, ihracat beyannamesi, sigorta poliçesi, menşe şahadetnamesi ve dolaşım belgesi gibi belgeler ticari fatura esas alınarak ve ticari faturadaki bilgilere tam bir uyumluluk içerisinde hazırlanmaktadır. Gümrük Yönetmeliği'nin 114. Maddesine göre faturanın Bakanlıkça belirlenen haller hariç, gümrük beyannamesine eklenmesi zorunludur. Anılan Yönetmeliğin 115.

⁴⁸Alpay Filiztekin ve Selçuk Karaata, Türkiye'nin Dış Ticarete Rekabet Gücü Seçilmiş Ülkeler, Sektörler-Mal Grupları ve Endeksler Bazında Karşılaştırmalı Bir Analiz, TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF) ve Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFED), Kasım 2010.

Maddesinde, faturada yer alacak bilgiler belirtilmiştir. Buna göre, ticari fatura;

- a) Faturanın düzenleme yeri, tarihi ve sayısı,
- b) Kesin satışlarda satıcı firmanın, diğer hallerde ise satıcı veya eşyayı gönderen firmanın adı ve adresi,
- c) Eşyayı satın alanın veya kesin satış dışındaki hallerde gönderilenin adı ve adresi,
- d) Ödeme şartları (peşin veya vadeli gibi),
- e) Satış bedeli ve teslim şartı (CIF, FOB veya diğer bir bedel gibi),
- f) Eşyanın gümrük tarife istatistik pozisyonu ve satış birimine (kilo, metre, adet, düzine gibi) göre miktarı,
- g) Eşyanın birim fiyatı (bir metre, bir kilo ve bir adedinin fiyatı gibi),
- h) Eşyanın bulunduğu kapların cins ve nevi, marka ve numarası ve adedi, ğ) Eşyanın teslim ve bedelinin ödeme yeri,
- i) Eşyanın gönderilme şekli,
- j) İhracata ilişkin faturalar için ayrıca, seri ve sıra numarası, bağlı olunan vergi dairesi ve vergi kimlik numarası bilgilerini içermektedir.

2. *Kontrol Belgesi*: Kontrol Belgesi, ilgili mevzuat çerçevesinde, yetkili kamu kurum ve kuruluşunca düzenlenen ve ithalat ve/veya ihracat aşamasında bir ürünün ilgili teknik düzenlemesine veya standardına uygunluğunu gösteren belgedir. 31/12/2003 tarihli ve 25333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Yönetmeliği'nde; ihracatında, zorunlu standart vekalet kontrolleri Ekonomi Bakanlığı Bölge Müdürlükleri bünyesindeki Dış Ticarete Standardizasyon Denetmenleri tarafından yapılacak ürünler belirlenmiştir. Anılan Yönetmeliğin 9. Maddesinde, söz konusu maddelerin ihracatına, tüzük veya standardına uygunluğunu gösterir Kontrol Belgesi bulunmaması, Kontrol Belgesi'nin süresinin geçmiş olması, ambalajlarının üzerinde gereken parti numarası ve diğer resmî işaretleme bilgilerinin bulunmaması halinde ilgili gümrük idaresince izin verilmeyeceği hükmü yer almıştır. 2011/21 sayılı Bazı Tarım Ürünlerinin İhracat Denetimlerinin Dış Ticaret Veri Sistemi Üzerinden Yapılmasına Dair Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği'nde ise söz konusu ürünlerin ilgili standarda ticari kalite yönünden uygunluğunun risk esaslı olarak denetlenmesine ilişkin usul ve esaslar

düzenlenmiştir.

Bu düzenleme ile ürünleri ihraç etmek isteyen firmalar başvurularını, firma adına yetkilendirilen kullanıcılar tarafından Dış Ticaret Veri Sistemi (DTVS) üzerinden ihraç partisine ilişkin verileri girerek gerçekleştirmektedir. DTVS üzerinden gerçekleştirilen başvuru sonrasında ürünler risk analizine tabi tutulmaktadır. Risk analizi sonucunda fiili denetime tabi tutulmasına gerek görülmeyen ürünlerin ihraç edilebileceğine dair e-Kontrol Belgesi oluşturulmaktadır. Fiili denetim sonucunda ürünün ilgili mevzuatına uygun olduğunun belirlenmesi durumunda, DTVS aracılığıyla ürünün ihraç edilebileceğine dair e-Kontrol Belgesi oluşturulup firmaya bir referans numarası verilmektedir. Söz konusu referans numarasının gümrük beyannamesinin ilgili hanesine firma tarafından e-Kontrol Belgesinin geçerlik süresi içerisinde kaydedilmesi zorunludur. Aksi takdirde ürünün ihracatına izin verilmemektedir.

Söz konusu süreçte, DTVS'de firmanın tanımlaması yapılırken, firmanın vergi nosu, unvanı, tipi, kuruluş yılı, ticaret sicil nosu, üye olduğu ticaret sicil nosu, sanayi sicil nosu, firma iletişim bilgileri, firma yetkilisi irtibat bilgileri sisteme girilmektedir. Daha sonra DTVS'de işlem yapabilmek için ilk yetkilendirme başvurusunda firmalar tarafından imza sirküleri, taahhütname, ticaret sicili gazetesi Grup Başkanlıklarına iletilmekte ve Grup Başkanlıklarınca belgelerin kontrolünden sonra DTVS'de onay süreci başlatılmaktadır.

Diğer taraftan, varış ülkesinde kullanılacak olması ve/veya ihracatçının yazılı talebinin bulunması halinde, ürünün ilgili standarda uygunluğunu belirten Kontrol Belgesi kağıt ortamında ilgili Grup Başkanlığınca düzenlenmektedir. Kağıt ortamında düzenlenen ihracat kontrol belgesinde, ihracatçının unvanı, vergi no, menşe ülke ve şehir, gideceği ülke, ürünün türü ve çeşidi, kalite sınıfı, ambalaj çeşidi ve sayısı, partinin ağırlığı net/brüt, kontrol belgesinin ne kadar süre geçerli olduğu, kontrol tarihi, kontrolü yapanların imzası, mührü gibi bilgiler yer almaktadır.

3. *Menşe Şahadetnamesi*:İhracata konu eşyanın menşeyini, üretildiği, imal edildiği ülkeyi gösteren belgedir. Gümrük Yönetmeliği'nin 42. Maddesinde ithalatçı ülkenin talebi üzerine ihracatçının veya ihracatçının sorumluluğundaki yetkili temsilcisinin yazılı başvurusuna binaen menşe şahadetnamesinin düzenleneceği,

yetkili makamların, menşe şahadetnamesi düzenlenmesi için yapılan başvuru esnasında ihracatçıdan, eşyanın Türkiye menşeli olduğunu tevsik edici gerekli görülen her tür bilgiyi talep edebileceği belirtilmiştir. Menşe şahadetnameleri ihracatçılar veya kanuni yetkili temsilcileri tarafından düzenlenmekte olup ihracatçı firmanın üyesi bulunduğu Ticaret ve Sanayi Odası ve bazı ülkeler için (genellikle Arap ve Afrika Kıtası ülkeleri) ayrıca ithalatçı ülkenin konsoloslukları tarafından onaylanmaktadır.

Gümrük Yönetmeliği'nin 40. Maddesine göre, menşe şahadetnamelerinde aşağıda yazılı bilgilerin bulunması zorunludur:

- a) Eşyayı gönderenin adı, soyadı,
- b) Alıcının adı, soyadı,
- c) Kapların marka, numara ve sayıları,
- d) Eşyanın cinsi, nev'i, daralı ve net ağırlıkları veya diğer ölçüleri (litre, metreküp vb.),
- e) Şahadetnameyi veren makamın tasdik şerhi, (tarih, imza ile mührü veya kaşesi
- f) Menşe şahadetnamesi eşyanın o ülkede gördüğü değişiklik ve işlemlerden ötürü o ülke menşeli addedilerek verilmiş ise bu husustaki etraflı açıklamalar.⁴⁹

4. *A.TR Dolaşım Belgesi*: A.TR Dolaşım Belgesi, Türkiye veya Avrupa Topluluğu'nda serbest dolaşımında bulunan eşyanın Gümrük Birliği çerçevesinde tercihli rejimden yararlanabilmesini sağlamak üzere, ihracatçının veya gümrük beyannamesini imzalamakla yetkili kanuni temsilcisinin talebi üzerine gümrük idaresince ya da bu idare tarafından yetki verilmiş kişi ve kuruluşlarca düzenlenip gümrük idaresince vize edilen belgedir. İhracatçılar veya gümrük beyannamesini

⁴⁹ A.TR dolaşım belgelerinin basımı, dağıtımı, düzenlenmesi ve onaylanmasına ilişkin Gümrük ve İcarenet Bakanlığınca yetki verilecek kişi, kurum, kuruluşların belirlenmesi ile bunlar tarafından yapılacak işlemlere ilişkin usul ve esasların tespit edilmesi ile ilgili hususlar, 3/5/2009 tarih ve 27217 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 70 seri no'lu Gümrük Genel Tebliği'nde yer almıştır.

imzalamakla yetkili kanuni temsilcileri tarafından Karar⁵⁰ hükümlerine uygun olarak doldurulan ve imza edilen dolaşım belgeleri gümrük idaresi veya Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca yetkilendirilen kişi ve kuruluşlara verilir. A.TR dolaşım belgeleri Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine bağlı ticaret odaları, sanayi odaları veya ticaret ve sanayi odaları, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği veya Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri tarafından onaylanır. İhracatçılar tarafından düzenlenen A.TR dolaşım belgelerinin onaylanması sırasında, A.TR Dolaşım Belgesinde kayıtlı eşyanın serbest dolaşımında olup olmadığına ilişkin haklı sebebe dayanan herhangi bir tereddüt olması halinde; söz konusu eşyanın teminine ilişkin müstahsil makbuzu, borsa tescil beyannamesi, satış faturaları, ithalat beyannameleri, alış faturaları, A.TR Dolaşım Belgeleri veya EUR.1 Dolaşım Sertifikaları, DİİB, telafi edici verginin ödendiğine dair makbuz örnekleri veya telafi edici vergilerin ilgili eşyanın ihracat beyannamelerinin kapatılması esnasında ödeneceğine dair taahhütname, üretici firmaya ilişkin kapasite raporu gibi belgelerden bir veya birkaçı ya da varsa gerekli görülen başka belgeler olay bazında yapılacak değerlendirmeye göre talep edilebilir.

Belgelere ilişkin kontroller tamamlandıktan sonra, yeşil renkli ilk nüsha hariç diğer nüshalar imza ve mühürle tasdik edilir. Biri beyaz üzerine yeşil meneviş zeminli dördü beyaz olan beş nüshalık takım halindeki dolaşım belgesinin beyaz renkli nüshalarından biri alıkonarak diğerleri, ihraç işleminin yapılacağı gümrük idaresine vize ettirilmek üzere ihracatçıya ya da yetkili kanuni temsilcisine verilir.

Diğer taraftan, A.TR dolaşım belgeleri ve menşe ispat belgelerine ilişkin yapılacak işlemler hakkında yayımlanan 2011/13 sayılı Genelgede, ihraç eşyasının cins, nevi, nitelik ve miktar itibarıyla A.TR Dolaşım Belgeleri veya menşe ispat belgelerindeki kayıtlara uygun olup olmadığı; bu kayıtların ilgili gümrük beyannamesinde yer alan bilgiler ile uyumlu olup olmadığına ilişkin ihracat işleminin yapıldığı gümrük müdürlüğü tarafından kontrol edileceği belirtilmiştir.

A.TR belgesinde, ihracatçının adı, açık adresi, ülkesi, ihraç ülkesi, varış ülkesi, alıcının adı, açık adresi, ülkesi, taşımaya ilişkin bilgiler, kolilerin markaları, sayıları ve cinsi, brüt ağırlık gibi bilgiler yer almaktadır.

⁵⁰Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliğinin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında 2006/10895 sayılı Karar.

*5.Bitki Sağlık Sertifikası:*Bitki, bitkisel ürün ve diğer maddelerin, 3/12/2011 tarihli ve 28131 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bitki Karantinası Yönetmeliğinde öngörülen bitki sağlığı şartlarına uygun olduğunu gösteren belgedir.Söz konusu Yönetmelik hükümlerine göre, bitki, bitkisel ürün ve diğer maddelerin ihraç etmek isteyen gerçek veya tüzel kişiler veya bunların kanuni temsilcileri, ihracat başvuru formu ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğüne müracaat ederek ihraç edilecek bitki ve bitkisel ürünlerin resmî kontrolünü talep ederler. İhracı yasak bitki, bitkisel ürün ve diğer maddeler hariç olmak üzere; ürünün taşıması muhtemel zararlı organizma, bulunduğu yer gibi özellikleri dikkate alınarak resmî kontroller yapılır. Gerekliğinde ilave laboratuvar analizleri yapılır veya yaptırılır. Alıcı ülkenin bitki sağlığı şartlarını taşıyan bitki, bitkisel ürün ve diğer maddeler için Bitki Sağlık Sertifikası düzenlenip Gümrük Yönetmeliği'nin 114. Maddesi uyarınca gümrük beyannamesine eklenir.

Bitki Sağlık Sertifikasında, ihracatçının adı ve adresi, alıcının beyan edilen adı ve adresi, menşe, beyan edilen taşıma aracı, beyan edilen giriş yeri, beyan edilen miktar, ürünün adı, bitkinin botanik adı, analize ilişkin bilgiler, sertifikanın verildiği yer, tarih, onaylayan kurum bilgileri yer almaktadır.

6.İhracı Ön İzne Bağlı Eşyada İlgili Kurumca Verilen İzni Gösterir Belge:

06/06/2006 tarihli ve 26190 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İhracat Yönetmeliği'nin 6. Maddesinde, uluslararası anlaşma, kanun, kararname ve ilgili sair mevzuat uyarınca belli bir merciin ön iznine bağlı malların ihracatında, ilgili mercilerden ön izin alındıktan sonra ihracat mevzuatı hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ kapsamında yer alan ve ihracatında izin verilebilmesi için ilgili kurumun ön iznin alınmasını gerektiren eşyanın çıkış beyannamesine söz konusu izin verildiğini gösteren belge eklenir. İhraç edilecek eşyaya bağlı olarak Milli Savunma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı gibi birçok farklı kurum tarafından ön izin belgesi düzenlenebilmektedir. Bu çalışmada örnek olarak, T.C. Şeker Kurumu tarafından düzenlenen ön izin belgesi ele alınacak olup şeker ihracatının EVIS üzerinden yapılabilmesine ilişkin süreç ikinci bölümde detaylı olarak incelendiğinden burada ihracatçıların söz konusu ön izin belgesini temin

etmek için kuruma sundukları bilgilere yer verilecektir.

İhracatçının EVIS üzerinden başvuru yapabilmesi için sisteme tanıtılması gerekmektedir. Bu aşamada, firma adı, vergi no, vergi dairesi, ihracatçının bağlı bulunduğu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği adı, iletişim bilgileri gibi ihracatçı firmaya ait bilgiler ile imza sirküleri, ticaret sicili gazetesi, vergi levhasının noter tasdikli örneği Şeker Kurumuna iletilir. Ayrıca, şirketler dışındaki ihracatçılar, ihracatın tamamlanmasını müteakip en geç 30 gün içerisinde şekerin yurt dışı edildiğini belgeleyen gümrük çıkış beyannamesi, ihraç ön izin belgesi, ihraç edilen şekerin temin edildiği şirket/firma faturası, Maliye Bakanlığının VEDOP (Vergi Daireleri Otomasyon Projesi) Sisteminden alınmış beyannamenin kapandığını gösterir bilgisayar çıktısının birer suretini Kuruma ibraz etmekle yükümlüdür. Şirketin ihracatçı olması durumunda, yukarıda sayılan belgelerin yanında ilgili şirketler DİİB ve ilgili satış faturalarının onaylı suretlerini de kuruma aylık olarak gönderilen Aylık Üretim Satış Stok Formları ile birlikte göndermekle yükümlüdürler.⁵¹

Yukarıda ayrıntılarıyla ihracatta gümrük beyannamesi ekinde yer alan belli başlı belgelere ilişkin süreçler ile bu süreçlerde firmaların çeşitli kurumlara sundukları bilgilere yer verilmiştir. Belgelerin temininde sunulan bilgilere bakıldığında, ihracatçının adı, menşe ülke, ihraç ülkesi, alıcı adı, varış ülkesi bilgileri, eşya bilgileri gibi birçok ortak veri alanının mevcut olduğu görülmektedir. Söz konusu ortak veri alanları, ihracat süreçlerinde gerçekleşen bilgi tekrarını ortayakoymaktadır. Bu tekrarın ortadan kaldırılması, bilgilerin tek bir noktaya sunulmasına imkan veren Tek Pencere'nin hayata geçirilmesi ile mümkün olacaktır. Öte yandan, ortak veri alanlarının belirlenmesi Tek Pencere sisteminin kurulması aşamasında da yarar sağlayacaktır. Şöyle ki dış ticaret işlemlerine ilişkin başvuruların tek bir noktadan yapılabilmesi için; firmaların işlemlerin tamamlaması için sundukları bilgilerin tek bir veri setinde toplanması, bu veri setinin de tüm ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olması gerekmektedir. Tek Pencere sistemi bağlamında ticaretin etkinleştirilmesi amacına ulaşılması, söz konusu veri setinin,

⁵¹03/06/2011 tarihli ve 27953 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Şeker Kurulu Kararı Karar No : 230/2 (Şeker İhracatında İhracatçılara Ön İzin Verilmesi Şartları ve Uygulama Esaslarına Dair Karar)

minimize edilmesi ile sağlanabilecektir. Bu ise, çeşitli kurumların istedikleri bilgilerin karşılaştırılmasının yapılması ve ortak veri alanlarının belirlenmesi ile mümkün olacaktır.

3.1.3 İhracat İşlem Süreleri

İhracat işlemlerinin süresi, uluslararası ortamda rekabet eden ihracatçı firmaların ürünlerini en kısa zamanda alıcıya ulaştırması bakımından önem arz etmektedir. İhracat işlemlerinin süresini ise, gerekli belgelerin hazırlanması ve temini, belgelerin gümrük idarelerine verilmesi, belge kontrollerinin yapılması, gerektiğinde fiziki kontrollerin yapılması ve eşyanın yüklenmesi süreçlerinde geçen zaman belirler.

Söz konusu süreçlerden biri olan "gümrük işlem süreleri", gümrük beyannamelerinin kabul memuru tarafından yapılan "onay" işleminden, gümrük idaresindeki işlemlerinin sonuçlandırıldığı, yani yükümlünün eşyasının yurtdışına çıkarılmak üzere sahibince teslim alınabilir hale gelmesine kadar geçen süreyi göstermekte olup her ay Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca duyurulmaktadır.

Tablo 11 'de 2010 yılı içerisinde ihracat işlemlerine ilişkin gümrük işlem süreleri gösterilmiştir.

Tablo 11: 2010 yılı İhracat İşlemlerine İlişkin Gümrük İşlem Süreleri

Süre/Hat	Kırmızı Hat	%	Sarı Hat	%	Toplam	%
İlk yarım saat	39.315	15,98	1.722.325	75,96	1.761.640	70,09
İlk dört saat	150.352	61,11	2.109.510	93,03	2.259.862	89,91
İlk 24 Saat	196.670	79,92	2.181.952	96,24	2.378.622	94,64
24 -48 saat	25.170	10,23	19.342	0,85	44.512	1,77
48 -72 saat	8.352	3,39	11.351	0,50	19.703	0,78
72 -96 saat	4.710	1,91	7.976	0,35	12.686	0,50
96 -120 saat	2.535	1,03	5.318	0,23	7.853	0,31
120 -168 saat	3.031	1,23	7.982	0,35	11.013	0,44
168 -240 saat	1.949	0,79	5.993	0,26	7.942	0,32
240 saat ustü	3.653	1,48	15.829	0,70	19.482	0,78
Toplam	246.070	100	2.267.292	100	2.513.362	100

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

Tabloya bakıldığında, gümrük işlem sürecinin başladığı andan itibaren ihracat işlemlerinin %70'inin ilk yarım saatte, % 90'ının ise ilk dört saatte sonuçlandırılarak ihraç eşyasının ülkeyi terk edebilir duruma geldiği görülmektedir.

Toplamda ise, ihracat beyannamelerinin % 95'inin işlemleri ilk 24 saat içinde tamamlanmıştır.

Diğer taraftan, İş Yapabilme Raporu (Doing Business)'nda Türkiye için ihracat gerçekleşme süresi 14 gündür. Söz konusu raporda, ihracat gerçekleşme zamanı; belgelerin hazırlanması, eşyanın serbest bırakılması ve teknik kontroller, eşyanın liman/ terminallerde yüklenmesi, ülke içinde yapılan taşımacılık ve yükleme için gerekli süreleri de kapsamaktadır.

Tablo 12: Türkiye’de İhracat Gerçekleşme Zamanı

Belgelerin hazırlanması	6 gün
EĞyanın serbest bırakılması ve teknik kontroller	3 gün
EĞyanın liman/ terminallerde yüklenmesi	3 gün
Ülke içinde yapılan taşımacılık ve yükleme	2 gün
İhracatgerçekleşme zamanı	14 gün

Kaynak: Doing Business Report, Turkey

İhracat beyannamelerinin % 95'inin işlemlerinin ilk 24 saat içinde tamamlandığı göz önünde bulundurulduğunda, ihracat işlemlerinin süresinin uzunluğunun gümrük idarelerinde gerçekleşen süreçten kaynaklanmadığı, özellikle ilgili belgelerin hazırlanması ve teminindeki süreçten kaynaklandığı görülmektedir. Bu durum, diğer kurumları da kapsayan ihracat ile ilgili belge başvurusu ve onay süreçlerinin tek bir noktada toplanmasının önemini ortaya koymaktadır.

3.2 2023 TÜRKİYE İHRACAT STRATEJİSİ⁵²

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), ihracatımızın 2023 yılında 500 milyar dolar seviyesine ulaşması vizyonu çerçevesinde, Mart 2009'da "Türkiye'nin 2023 İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Performans Yönetimi" projesini başlatmıştır. TİM'in liderliğinde ve Ekonomi Bakanlığı ile eşgüdüm içinde yürütülen

⁵²TİM, 2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Sektörel Kınımlı Projesi'nden derlenmiştir.

projede, sürdürülebilir büyümeyi temin etmek ve ihracatçıların küresel piyasada rekabetçiliklerinin artırılması için stratejik odaklanma, uyumlanma ve koordinasyonu sağlamak hedeflenmiştir. Proje iki adımlı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk adımı, Nisan-Ağustos 2009 arasında makro ölçekte yürütülen "Türkiye'nin 2023 İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Performans Programı" projesi, ikinci adımı ise Eylül 2009-Mart 2010 arasında gerçekleştirilen "2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Sektörel Kırılım Projesi" oluşturmaktadır.

Projenin birinci adımında, öncelikli olarak Türkiye'nin ihracat atılımına yönelik bütünsel bir stratejinin uygulamaya aktarılması ele alınmıştır. Bu kapsamda, çeşitli kurum ve kuruluşların yapmış olduğu mevcut çalışmalar derlenmiş, kamu, özel sektör, sivil toplum ve üniversite temsilcilerinden oluşan katılımcılar ile kapsamlı çalıştaylar yürütülmüştür. Çalışmalar sonucunda, ülke ölçeğinde 18 stratejik hedef ve 74 başarı kriterinden oluşan "2009-2013 Türkiye İhracatı Strateji Haritası ve Performans Programı" oluşturulmuştur.

İkinci adımda ise, makro ölçekte gerçekleştirilen çalışmalar sektörel boyutta incelenmiştir. Dünya ticareti ve dünya sektörel büyüklüklerine ilişkin analitik tahminler doğrultusunda, sektör liderleri her bir sektörün ve alt-sektörlerin 2023 rakamsal ihracat büyüklüklerini belirlemiştir. Bu kapsamda, sektörlerin en kritik alt sektörleri ele alınmak suretiyle, ihracat odaklı 23 adet "İhracat Sektörü Strateji Haritası" ve "İhracat Sektörü Performans Karnesi" oluşturulmuştur.

Projenin yürütülmesinde metodolojik olarak Balanced Scorecard yaklaşımı benimsenmiş, ülke ve sektör şartlarına adapte edilerek uygulanmıştır.

2023 yılına kadar olan döneme ilişkin dünya ekonomisi, dünya ticareti, dünya ihracat pazarları ve sektörler için sayısal öngörüler, Dr. Can Fuat Gürlesel tarafından yapılan "Türkiye'nin İhracat Stratejisi İçin Küresel ve Sektörel Öngörüler 2023" çalışmasından elde edilmiştir. Söz konusu çalışmada, geçmiş dönemde oluşan eğilimler ve sayısal veriler ile 2023 yılına kadar oluşacak ana eğilimler kullanılmış, bu eğilimler ve varsayımlara dayalı yaklaşımlar yöntemi ile sayısal öngörüler hazırlanmıştır. Küresel ölçekte gerçekleşmesi tahmin edilen ekonomik, ticari ve sektörel eğilimler, projenin ikinci adımında yer alan sektör analizleri için zemin oluşturmuştur.

Gelecek 15 yıl içerisinde dünya ticaretine ilişkin gelişmeler de, dünya ticaretinin artış oranının geçmiş dönem ortalamasının altında olacağı, büyüme potansiyeli olan pazarların gelişmekte olan ülkelere kayacağı, Türkiye'nin gelişmekte olan ülkelerin artan rekabeti ile karşılaşacaktır. Dünya ticaretinde sektörel olarak tarımın payında düşüş, sanayinin payında ise otomotiv, elektrik-elektronik ve makina sektörlerinin etkisi ile artış olacağı öngörülmektedir. Ayrıca, varlık ve emtia fiyatlarında istikrarlı bir artışın ve dolar ile diğer para birimleri arasında istikrarlı bir dalgalanmanın gözleneceği, finansman olanaklarının daha sınırlı olacağı, piyasalarda düzenleme ve gözetim otoritelerinin güçleneceği, gelişmiş ülkelerde tasarruf, gelişen ülkelerde tüketim eğiliminde artış yaşanacağı bir dünya ekonomisi öngörülmüştür.

Tablo 13, TİM Strateji Ofisi tarafından geliştirilen senaryolardan TİM yönetimi tarafından kabul edilen Referans Senaryoyu göstermektedir. Senaryoya göre, dünya ekonomisi 2009-2013 yılları arasında yıllık ortalama % 2,1, 2014-2018 yılları arasında % 3,5, 2019-2023 yılları arasında % 3,4 oranında büyüme gerçekleştirecektir. Söz konusu dönemlerde gelişmiş ülkelerde büyüme oranı % 0,8, % 2,3 ve % 2,2 oranında gerçekleşirken, gelişen ülkelerde bu oranlar % 4,7, % 5,8 ve % 5,3 olarak öngörülmektedir.

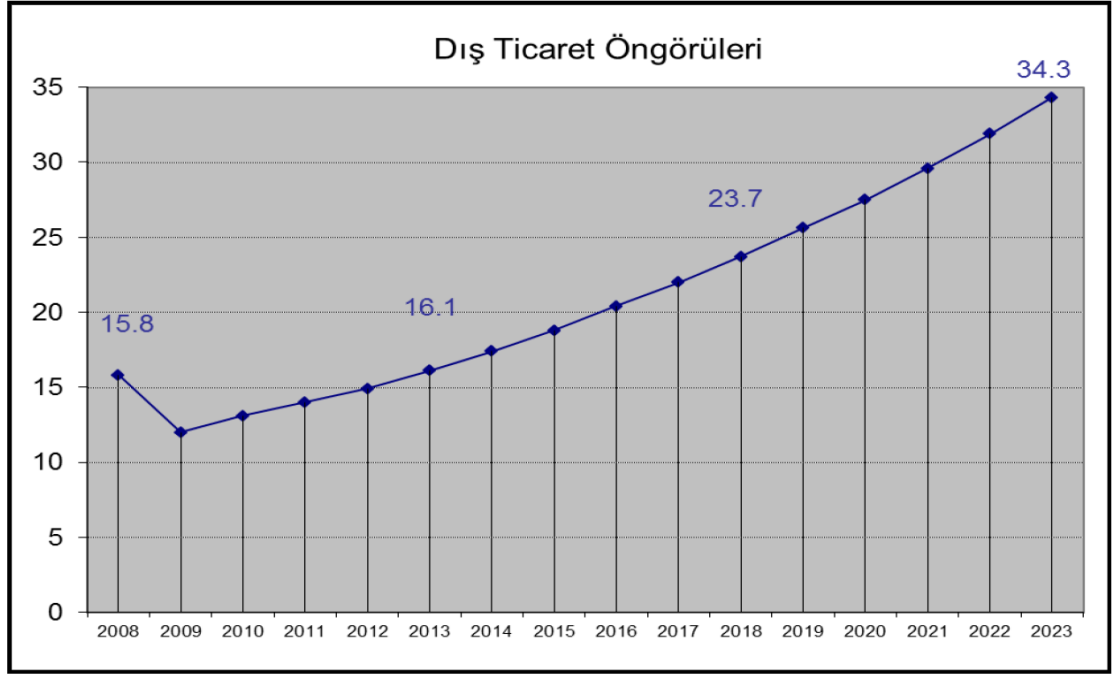
Tablo 13: TİM Yönetimi tarafından kabul edilen Referans Senaryo

REFERANS SENARYO	2009-2013 YILLIK ORTALAMA BÜYÜME %	2014-2018 YILLIK ORTALAMA BÜYÜME %	2019-2023 YILLIK ORTALAMA BÜYÜME %
DÜNYA	2.1 (2010-2013: 3.0)	3.5	3.4
GELİŞMİŞ ÜLKELER	0.8 (2010-2013: 2.0)	2.3	2.2
GELİŞEN ÜLKELER	4.7 (2010-2013: 5.0)	5.8	5.3

Kaynak: TİM

Küresel kriz sonucunda daralan dünya ticaretinin ise 2008 yılı seviyesine 2013 yılı itibariyle ulaşması beklenirken dünya ticaretinin 2023 yılında 34,3 trilyon dolar olacağı öngörülmüştür.

Şekil 9: İhracat Stratejisinde Yer Alan Dünya Ticareti Öngörülleri*

* Dünya ticaretine ilişkin değerler trilyon dolar olarak verilmiştir.

Referans Senaryo çerçevesinde, Türkiye'nin 2023 yılında 500 milyar dolar ihracat hedefine ulaşması; dünya ticaretinden 2013 yılında % 1, 2018 yılında % 1,25, 2023 yılında % 1,46 pay alması ve yıllık ortalama ihracat artışının % 12,2 olması anlamına gelmektedir.

3.2.1 I.AŞAMA: Türkiye'nin 2023 İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Performans Programı

"Türkiye'nin 2023 İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Performans Yönetimi" projesinin birinci adımı, ulusal ölçekte stratejik hedeflerin, ölçütlerin, uzun vadeli başarı seviyelerinin, ilgili girişim projelerinin ve sorumlu kurum ve kuruluşların belirlenmesini içermektedir.

"Türkiye İhracat Strateji Haritası ve Performans Programı'nın oluşturulması aşamasında çeşitli kurumların ihracat stratejisine yönelik yapılan ilgili çalışmaları (IX.Kalkınma Planı, Dış Ticaret Özel İhtisas Komisyon Raporu, DTM Stratejik Planı ve DTM tarafından hazırlanan İhracat Stratejik Planı) bir araya getirilmiş, düşünce önderleri ile görüşmeler yapılmış, kamu yönetimi ve özel sektör katılımcıları ile

kapsamlı çalıştaylar yürütülmüştür.

Çalıştaylardan alınan geri bildirimler, üretimde inovasyonun ve modernizasyonun ihracatta katma değer yaratılmasındaki önemini ortaya koymuştur. Bu çalışmalar kapsamında yapılan SWOT analizi, ihracatımızın güçlü ve zayıf olduğu yönlerin tespit edilmesini, önümüzdeki dönemde avantaja dönüştürebilecek fırsatları ve karşılaşılabileceğimiz tehditlerin belirlenmesini sağlamıştır.

Çalışmalar sonucunda 2023 yılında "500 milyar dolar" ihracat hedefine ulaşımın büyük bir değişimi sembolize ettiği ve bu değişimin aşamalı olarak gerçekleşeceği ortaya konmuştur. Değişim, öncelikleri farklı, birbiri ile bütünlük içerisinde üç dönemde gerçekleştirilecektir.

Tablo 14 : SWOT analizi sonuçları

Güçlü yanlar	Zayıf yanlar
<ul style="list-style-type: none"> Pazarın büyüklüğü Genç, girişimci, gelişime açık insan kaynağı Ekonomik İşbirliği Teşkilatları (GB, EGT, GKÖ, D-8, KEG, STA) Girişimci ve dinamik özel sektörün varlığı Esnek üretim yapısı Politik istikrar ve demokratik olgunluk Coğrafi konum ve iklim avantajı Lojistik (Tedarik Zinciri Yönetim) Bölgesel güç olma Kaliteli üretim yapabilme kabiliyeti GÇ süreçlerine hızlı adaptasyon Geleneksel sektörlerde sahip olduğumuz know-how 	<ul style="list-style-type: none"> Katma değeri düşük ürün karması Enerjide dışa bağımlılık ve yetersiz üretim Devlet ve özel sektörün düşük AR-GE yatırımı Patent ve endüstriyel tasarım yetersizliği Nitelikli, yetişmiş, mesleki işgücü ve meslek eğitimleri Doğru bilgiye hızla erişim konusundaki yetersizlikler Altyapı yetersizliği Finansal enstrümanların eksikliği ve mevcutların yeterli kullanılmaması Bürokrasideki çok başlılık ve koordinasyon eksikliği Coğrafi yoğunlaşma ve sektörel bağımlılık Yeni ürün geliştirmedeki eksiklik Pazarlama elemanı eksikliği İşgücüne yüksek vergi ve sigorta yükü Yüksek girdi fiyatları ihracatta teknik engeller Rekabetçi avantajımız olan ürünlerin AB ithalatında düşen payı Seçici teşvik politikalarının olmaması Piyasa denetim ve gözetiminin çok zayıf olması Dolaylı vergiler Serbest dolaşım Rekabetçiliğe uygun olmayan kanuni altyapı İthal teknoloji kullanımı Dış Ticarete ilişkin mevzuatın karışık olması Kayıtdışı – haksız rekabet Yaratıcı GK GÇ yasaları ve uygulama Sistem ve süreçlere bağlı yönetim anlayışının eksikliği Yabancı ortaklık geliştirmede güven sorunu Türk malı imajı yetersizliği Tanıtım yetersizliği İhracatın ithalata bağımlılığı Hizmet sektörü zayıflığı Yabancı sermaye girişindeki yetersizlik Gümrük sorunları Girişimci kalitesi
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> Komşu ve çevre ülkelerdeki büyüme ve artan tüketim AB'ye üyelik İktisadi sistemin yeniden inşası Yeni pazarlara açılım Teknolojik dönüşüm Geleneksel sektörlerde sahip olduğumuz birikimi dönüştürebilmek Mevcut pazar potansiyelimizi artırmak Dağıtım kanallarının ve markaların ani el değiştirmesi Artan ülke imajı Türkiye'ye yabancı sermayenin ilgisindeki artış Kullanılmamış kümelenme potansiyeli Küreselleşme Teknik Mevzuat uyumu 	<ul style="list-style-type: none"> Dünyadaki korumacı eğilimler Dış talepte gerileme Artan küresel rekabet Kur riski Teknolojik dönüşümün dışında kalma riski Dünya çevre standartlarına uyumsuzluk Ucuz işgücü rekabeti Doğal kaynakların azalması İklim değişikliği AB'nin yaptığı STA'ların dışında kalmaması Dış finansman teminindeki yetersizlik Rakiplerin AR-GE atılımı Bölgesel istikrarsızlık

Kaynak: TİM

İlk beş yıllık dönem olan 2009-2013 döneminin öncelikleri:

- Eldeki mevcut sektörlerin potansiyelini azami düzeyde kullanmak, hızla kaynak yaratmak ve dönüşümü yaratacak sektörlerle yatırım için planlama
- Dışarıya bağımlı olmadığımız, hammadde üstünlüğümüz olan ürünlerin işlenmiş ihracatını artırmak
- Mevcut üstün ve know-how'a sahip olduğumuz sektörlerde modernizasyon ve inovasyon ile dönüşüm (örneğin tekstil, otomotiv, vb.)
- Hızla hedef pazarlara açılım (Pazar çeşitliliği)
- İhracatın önündeki teknik engellerin kaldırılması
- AR&GE yatırımları ve kapasitesi - orta ve ileri teknoloji üreten firmaların satın alınması
- Finansman olanaklarının güçlendirilmesi Yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi ve Alt-yapı ihtiyaçlarının tamamlanması

İkinci beş yıllık 2013-2018 döneminin öncelikleri:

- Dönüşümü yaratacak sektörlerle odaklanma ve yatırım
- İleri teknoloji ürünlerin ihracat içindeki paylarını artıracak yeni sektör karmalarına odaklanma
- Sektör çeşitliliği
- Yenilenebilir ve alternatif enerji kaynakları

Üçüncü beş yıllık 2018-2023 döneminin öncelikleri:

- Belirlenmiş alanlarda liderlik ve yeni zorluklara hazırlanmak
- Kendi teknolojimize sahiplik Yeni ürün, yeni sektör karmasına geçiş olarak tespit edilmiştir.

Bu süreç sonunda, 2023 yılında ihracat gelirinin 500 milyar \$'a ulaşması hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda, ihracatımızın vizyoner (bir adım önde), yüksek katma değer elde eden, ArGe yapan, tasarım yetkinliklerini geliştirmiş, ileri teknoloji üreten ve fikri hakları koruyan, sanayileşmiş, verimli, üretken ve etkin olmaya odaklanan, yenilenebilir ve alternatif enerji kaynakları geliştirmiş, çevresel unsurları fırsat ve kaldıraç olarak değerlendirmiş, pazar odaklı, global markalar

çıkarmıştır. Tüm süreçlerde inovasyonu içselleştirmiş bir yapıya kavuşması gerekmektedir.

Tablo 15: Türkiye İhracat Strateji Haritası ve Performans Programı'nda yer alan Stratejik Hedefler

Perspektif		Stratejik Hedef
İhracat Sonuçları		İhracatın Ekonomik Kalkınma içindeki yeri ve Ekonomiye katma değer
		İstikrarlı ihracat artışı sağla
		Mevcut pazar paylarını artır
		Yüksek büyüme potansiyeli olan hedef pazarlara ulaş ve pazar payını artır
		İhracatçı sayısını ve ihracat kapasitesini geliştir
İhracatçılar		İhracatçıların küresel alanda rekabetçiliklerini Sektörel Liderlik, Bilim-Teknoloji ve İnovasyon ile artır
		<i>İhracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözüm sağla</i>
Süreçler	Türkiye'nin Konumlanması	Türk markalarının bilinirliğini artır
		İhracata yönelik yabancı sermayeyi ve yatırımcıyı ülkeye çek
	Teknolojik Gelişim ve Altyapı	İnovasyon - ARGE yatırımlarını ve uygulamalarını özendir
		İhracat için altyapı açığını dengele ve çevreye ilişkin yükümlülüklerle uyumlan
	Mevzuat ve Düzenlemeler	İkili ve çoklu ticaret işbirliklerini güçlendir
		Mevzuat ve yasal düzenlemeleri etkinleştir
	Finansal enstrümanların ve ticaret destek araçlarının etkin ve verimli kullanımını temin et	
Temel Yetkinlikler		Düşük nitelikliden yüksek verimli, nitelikli insan sermayesine geç
		Doğru bilgiye ve pazar istihbaratına hızlı ulaşımı temin et
		Kamu – Özel sektör – STK'lar – Üniversite ilişkilerini uyumlandır
		Etkin strateji yönetimini temin et

Kaynak: TİM

Türkiye'nin 2023 ihracat hedefi, stratejik değişimi içeren uzun soluklu bir süreçtir. Bu sürecin ilk beş yıllık kısmını oluşturan 2009-2013 dönemi, bu sürecin başarılı ve istikrarlı bir şekilde yürütülmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu dönem, tüm süreçlerinde yenilikçilik (inovasyon) ile rekabet ederek, mevcut ve hedef

pazarlarda istikrarlı pazar payı artışı sağlama ve asıl değişimi sağlayacak alanlara yatırım yapmak için hızla gerekli kaynak yaratma süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, 18 Stratejik Hedef içeren 2009-2013 dönemi "Türkiye İhracat Strateji Haritası ve Performans Programı" oluşturulmuştur. Stratejik hedefler dört ana başlıkta toplanmıştır: İhracat sonuçları, İhracatçılar, Süreçler ve Temel Yetkinlikler. Stratejik hedefler için 74 adet başarı ölçütü belirlenmiştir. Her bir ölçüt için de 5 yıllık başarı seviyeleri ve ilgili girişim projeleri belirlenmiştir.

3.2.2 II.AŞAMA:2023 Türkiye İhracat Stratejisinin SektörelKırılım Projesi

Projenin ikinci adımı olan "2023 Türkiye İhracat Stratejisinin SektörelKırılım Projesi", ağırlıklı olarak özel sektör olmak üzere, kamu ve özel sektörü temsilen birçok kurum, kuruluş ve düşünce önderlerinin katılımıyla Eylül 2009-Mart 2010 tarihleri arasında yapılan çalışmalar ile ortaya konmuştur. İkinci adımda, ülke ölçeğinde yapılan 2023 İhracat Stratejisini sektörler düzeyine yansıtmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda, sektör genelinde ve alt-sektörler bazında uzun vadede ulaşılmak istenen ihracat sonuçlarının, öncelikli/hedef pazarların, başarı için gerekli kritik faktörlerin belirlenmesini içeren çalıştaylar yürütülmüştür.

Çalıştaylarda, geçmiş 15 yılda dünya ticaretinin ve sektörel büyümenin nasıl geliştiği, önümüzdeki dönemde sektörel büyüme projeksiyonlarının nasıl olacağı araştırılmıştır. 2023 ihracat öngörüsünün belirlenmesinde, Türkiye'nin sektörelbazda dünya ticaretinden aldığı pay göz önünde bulundurulmuştur. Sektörel ihracat gelir hedefleri, sektörün dünya ticaretinden alacağı pazar payı öngörüsüne dayandırılarak tespit edilmiştir.

Hedef pazarların belirlenmesinde ise, hızlı büyüme potansiyeline sahip ülkeler ve yakın ve komşu ülke pazarlarına ilişkin veriler üzerinden seçili 45 ülke bazında 2013-2018-2023 yılları sektörel ithalat öngörülerini incelenmiştir. Türkiye'nin ihracatı ve dünya ithalatı ele alınmak suretiyle Sektör Liderlik ekiplerince hedef pazarlar belirlenmiştir.

Hedeflenen ihracat öngörüsüne ulaşılmasını sağlayacak kritik başarı faktörleri,

- Üretim / Girdi Tedarik
- Pazarlama / Satış
- Ürün Geliştirme
- Lojistik
- Hizmetler
- Mevzuat
- Finansman
- İnsan Kaynakları
- Bilgi Teknolojileri
- Organizasyon / Kurumlararası işbirliği başlıkları altında irdelenmiştir.

Çalıştaylar, 13 ana sektör gruplamasına göre organize edilmiştir. Çalışmalarda kullanılan tüm veriler uluslararası standartlara uyum sağlanması ve Pazar paylarının ortaya konabilmesi için STIC (Standard International TradeClassification) temel alınmıştır. Çalışmalar sonucunda, her bir sektör için stratejik hedefleri gösteren, Sektör Strateji Haritası ve Performans Göstergeleri oluşturulmuştur.

2023 yılına kadar olan dönemde dünya mal ticaretine yeni sektörlerin ve ürünlerinin katılması beklenmektedir. Teknolojik gelişmelerin belirleyici olacağı yeni sektörler arasında; uzay havacılık, savunma sanayi, bilgi ve iletişim teknolojileri, tıbbi hassas optik aletler, hastane donanımları ve sarf malzemeleri, yenilenebilir enerji (güneş, rüzgar, hidrojen, pil, elektrikli otomobil, vs.), çevre teknolojileri ve malzeme teknolojileri (nanoteknoloji, atık, madencilik, daha az enerji tüketimi, daha uzun ömürlü ve dayanıklı malzemeler) sektörlerinin yer alacağı düşünülmektedir.

Tablo 16: İhracat Stratejisinde Yer Alan Türkiye İhracatının Sektörel Öngörülleri*

	İhracat Geliri (Milyar \$)		Dünya Pazar Payı (%)		Yıllık Ort. Artış Oranı(%)		Türkiye İhracatı Payı (%)	
	2008	2023	2008	2023	2008	2023	2008	2023
Tekstil ve Hammaddeleri Sektörü	8,5	20	3,26	3,6	11,5	5,9	6,86	3,67
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Sektörü	13,2	52	3,12	4,19	10	10,3	13	9,54
Deri ve Deri Mamulleri Sektörü	1,1	4,5	0,6	1,5	5,6	10,1	0,85	0,83
Halı Sektörü	1,2	3,5	8,5	14	18,7	7,6	0,93	0,64
Değerli Maden ve Mücevherat	1,8	12	0,7	1,8	20,7	13,5	1,44	2,2
Demir ve demir dışı metaller sektörü	5,6	25	0,98	2,3	26	10,5	4,49	4,59
Demir ve çelik sektörü	18,8	55	2,75	4,07	32,3	7,4	15,09	10,09
Kara Taşıtları ve Yan Sanayi Sektörü	17,9	75	1,56	2,4	36,4	10	14,44	13,76
Kimyevi Maddeler Sektörü	14,6	50	0,44	0,79	30,9	8,5	11,75	9,17
Elektrik ve Elektronik Sektörü	10	45	0,37	0,64	20,9	10,4	8,03	8,25
Makina ve Aksamları Sektörü	8,6	100	0,58	2,63	27,4	17,8	6,9	18,34
Çimento ve toprak ürünleri sektörü	3,1	7,3	2,6	2,7	17	6	2,45	1,34
Gemi ve Suda Yüzen Taşıtlar Sektörü	2,6	10	1,92	2,9	47,1	9,3	2,12	1,83
Su ürünleri ve hayvancılık mamülleri sektörü	0,8	2,4	0,27	0,7	25,7	7,6	0,62	0,43
Ağaç ve Orman Ürünleri Sektörü	3	16	0,67	1,60	28,2	11,9	2,37	2,93
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Sektörü	4	13,7	0,75	1,8	14,9	8,5	3,21	2,51
Yaş Meyve ve Sebze Sektörü	1,7	9,8	1,9	8,2	20,3	12,4	1,36	1,80
Kuru Meyve ve Sebze Sektörü	1	3	11	25	12,2	7,7	0,8	0,55
Meyve ve Sebze Mamulleri Sektörü	1,1	4	0,79	2,1	7,8	9	1,44	0,73
Fındık ve Mamulleri Sektörü	1,3	2	81	80	11,9	2,9	1,44	0,37
Zeytin ve Zeytinyağı Sektörü	0,2	3,8	2,1	32	15,3	23,7	0,13	0,7
Tütün ve tütün mamulleri sektörü	0,7	0,7	2,2	1,94	4,6	0	0,57	0,13
Süs Bitkileri Sektörü	0,05	0,5	0,2	2,1	16,8	17,4	0,04	0,09
Madencilik Sektörü	3	15	0,9	1,67	25,2	11,2	2,44	2,75

Kaynak: TİM

2023 yılı yeni sektörlerin ihracat geliri öngörüsü, Türkiye'nin söz konusu dönemde 1,5 Trilyon \$ olması beklenen dünya yeni sektörler ticaretinden % 1 pay alacağı varsayımına dayandırılmıştır. Buna göre, yeni sektörlerin ihracat gelirinin 2023 yılında 15 Milyar \$'a ulaşması beklenilmektedir.

Sektörlerin liderlik ekiplerinin ayrı ayrı belirledikleri 2023 ihracat büyüklükleri toplamı ve yeni sektörler tahmini ile birlikte Türkiye'nin ihracat büyüklüğünün 545 Milyar \$ mertebesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir. Bu ihracat hedefi, Türkiye'nin dünya ticaretinden % 1,58 pay alması ve yıllık ortalama % 13,3 büyüme oranına sahip olması anlamına gelmektedir.

3.3 İHRACAT STRATEJİSİ ve TEK PENCERE

2023 İhracat Stratejisinin birinci ayağında 2009-2013 dönemi "Türkiye İhracat Strateji Haritası ve Performans Programı" oluşturulmuş, bu kapsamda 18 Stratejik Hedef belirlenmiştir. Bu stratejik hedeflerin arasında yer alan "İhracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözüm sağla" ve "İhracatçıların küresel alanda rekabetçiliklerini Sektörel Liderlik, Bilim-Teknoloji ve inovasyon ile artır" başlıklı iki hedefin gerçekleştirilmesinde, Tek Pencere'nin katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın bu kısmında, tek pencere sisteminin belirtilen hedeflere ulaşılmasında nasıl katkı sağlayacağına ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Tablo 17: Tek Pencere ile İlgili İhracat Stratejisinde Yer Alan Hedefler

"İhracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözüm sağla" Stratejik Hedefi							
ÖLÇÜT	İLGİLİ RULUŞ	REFERANS GER	BAŞARI SEVİYELERİ				
			2009	2010	2011	2012	2013
İhracat ekleşme zamanı	Ekonomi Bakanlığı	14	14	13	13	12	11
"İhracatçıların küresel alanda rekabetçiliklerini Sektörel Liderlik, Bilim-Teknoloji ve İnovasyon ile artır" Stratejik Hedefi							
ÖLÇÜT	İLGİLİ RULUŞ	REFERANS GER	BAŞARI SEVİYELERİ				
			2009	2010	2011	2012	2013
Küresel abetçilik sıralaması	Ekonomi Bakanlığı BGTAK - TTGV	63. sıra	61.	58.	55.	53.	50.

"İhracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözüm sağla" stratejik hedefi ile ihracatçıların ihtiyaçlarının planlı bir şekilde takip edilmesi ile ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve ihracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözümler sağlanması amaçlanmaktadır. Söz konusu stratejik hedef için ihracatçı memnuniyetinin yanı sıra ihracat ve ithalat gerçekleşme süreleri başarı ölçütü olarak tespit edilmiştir. İş Yapabilme (Doing Business) kriterlerine göre mevcut durumda 14 gün olan ithalat ve ihracat işlem sürelerinin 2013 yılında 11 günlük bir süreye indirilmesi planlanmıştır.

Çalışmanın önceki bölümlerinde de ifade edildiği üzere, ihracat işlemleri için gerekli belgelerin hazırlanması ve temini süreci 14 günlük sürenin 6 gününü oluşturmakta, bu ise ihracatın gerçekleşmesi için harcanan zamanın % 43'üne denk gelmektedir.

İhracat süreçlerini incelediğimizde, ihracat işlemlerinin süratle tamamlanmasına ilişkin mevzuat düzenlemeleri ve uygulamaları mevcut olmasına rağmen, çeşitli kurum ve kuruluşlarca yürütülen başvuru ve onay süreçlerinin henüz tamamen elektronik ortama aktarılmamış olması, kurumlararası elektronik veri değişiminin kısmen kurulmuş olması, belge hazırlanması ve temini sürecinin uzamasına sebep olmaktadır. Diğer taraftan, ticaret erbabının gerekli belgeleri almak için farklı kurumlara aynı bilgiyi defalarca sunması, ticaret erbabı için zaman maliyetine yol açtığı gibi süreçlerde yer alan idareler için de gereksiz iş yükü oluşturmaktadır.

Tüm bu faktörler birlikte değerlendirildiğinde, dış ticaret ile ilgili tüm başvuruların tek bir noktaya yapılmasına imkan sağlayacak, kurumlararası koordinasyonun en etkin şekilde kullanılacağı Tek Pencere Sistemi; belge hazırlanması ve temini sürecini hızlandıracak ve basitleştirecek bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Tek Pencere Sisteminin etkin bir şekilde uygulandığı Singapur'da 4 saat-2 gün arasında değişen onay sürelerinin 10 dakikaya indiği göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizde de Tek Pencere hayata geçirildiğinde ihracat işlemlerinde ihracat gerçekleşme zamanının azalacağı düşünülmektedir.

"İhracatçıların küresel alanda rekabetçiliklerini Sektörel Liderlik, Bilim-Teknoloji ve inovasyon ile artır" stratejik hedefinde ise, geleneksel sektörlerde sahip olunan bilgi ve birikimin, teknoloji ve yetkinliklerin geliştirilmesi, sektörel yenilikçilik ve önderlik ile birleştirilerek Türk ihracatçılarının küresel alanda rekabetçiliklerinin artırılması amaçlanmıştır. Söz konusu stratejik hedef için belirlenen başarı ölçütlerinden biri, KRE'de Türkiye'nin sıralamasıdır. 2013 yılında KRE sıralamasında Türkiye'nin 50. sırada yer alması öngörülmektedir.

2011-2012 Küresel Rekabetçilik Raporu'nda Türkiye 142 ülke arasında 59.sırada yer almıştır. KRE sıralamasını belirleyen birçok bileşen vardır.⁵³ Söz konusu bileşenlerden "Ürün Piyasası Etkinliği" bileşeninin "Gümrük işlemlerinin sorumluluğu/maliyeti" alt bileşeninde Türkiye 142 ülke arasında 94. sırada yer

⁵³Kurumlar, Altyapı, Makroekonomik Ortam, Yenilik, Sağlık ve İlköğretim, Yüksek Eğitim, Ürün Piyasası Etkinliği, İşgücü Piyasası Etkinliği, Finans Piyasalarının Gelişmişliği, Teknolojik Hazırlık, Pazar Büyüklüğü, İş Dünyasının Çokyönlülüğü alanlarında ülkelerin sergiledikleri performans KRE sıralamalarını etkilemektedir.

alırken, Tek Pencere'yi uygulamakta olan Singapur, Hong-Kong, Finlandiya, İsveç sıralamada ilk dörtte yer almıştır.

Gümrük işlemlerinin sorumluluğu/maliyetinin KRE'de sıralamayı belirleyen bileşenlerden olması, etkin dış ticaret işlemleri ile rekabetçilik arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir. Etkin olmayan dış ticaret süreçlerinden kaynaklanan maliyet, firmaların küresel alandaki rekabetçiliklerini etkileyen bir unsurdur. Kamu otoritelerinin denetimlerinin ve işlemlerinin etkin olmaması, bekleme süresinin artmasına, bekleme süresinin artması ise teslimatın gecikmesine ve sonuç olarak maliyetlerin artmasına yol açmaktadır. Bu ise, daha iyiyi daha hızlı bir şekilde daha ucuza sağlamak zorunda olan ticaret erbabının rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çeşitli ülkelerdeki uygulamalarına bakıldığında, Tek Pencere sistemi ticaret işlem maliyetlerini azaltan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnek olarak, Kore' de uygulanan tek pencere sistemi ile belgelerin elektronik olarak iletilmesi sonucunda işlem maliyetleri azalmış, idari işlerin otomasyona geçmesi neticesinde üretkenlik artmış, iş dünyasına \$ 1819 milyar dolar tasarruf sağlanmıştır.⁵⁴

Türkiye'de tek pencere sisteminin hayata geçirilmesi ile Kore örneğinde olduğu gibi firmaların dış ticaret işlem maliyetlerinin azalacağı, özellikle zaman maliyetinin azalması ile ürünlerini alıcıya kısa sürede ulaştırabilecek firmaların rekabetçiliğinin artacağı düşünülmektedir.

⁵⁴ Single Window Implementation Framework, United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), Geneva and New York, 2011

SONUÇ

TİM tarafından Nisan 2011'de kamuoyuna duyurulan ve Türkiye'nin gündeminde önemli yer teşkil eden "2023 yılında 500 milyar ihracat hedefi", iki yıl boyunca çeşitli kurum ve kuruluşların temsilcileriyle yürütülen çalışmalar neticesinde ortaya konan, ihracat yapısında köklü değişiklikler öngören dönüşüm projesinin nihai çıktısıdır.

İhracat Stratejisinde, ihracatımızın 2023 yılında yüksek katma değer elde eden, ARGE yapan, ileri teknoloji üreten, rekabetçi, sanayileşmiş, üretken ve tüm süreçlerde inovasyonu içselleştirmiş bir yapıya kavuşması planlanmaktadır. İhracatın yapısal dönüşümü; 2023 İhracat Stratejisinde yer alan istikrarlı ihracat artışının sağlanmasını, mevcut pazar payının artırılmasını ve ihracatçıların rekabetçiliğinin artırılmasını içeren 18 stratejik hedefin gerçekleştirilmesi ile mümkün olacaktır. Belirtilen stratejik hedeflere ulaşmak, mevzuat düzenlemelerinden teknolojik altyapının geliştirilmesine, üretim tekniklerinden pazarlama stratejilerine kadar birçok farklı alanda yaşanacak gelişmelere bağlıdır. Bu bağlamda, dış ticaret süreçlerinin iyileştirilmesine ve ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmaların ve uygulamaların belirtilen stratejik hedeflere ulaşılmasında katkı sağlayacağı açıktır.

Bu çalışmada, 2023 İhracat Stratejisinde yer alan "İhracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözüm sağla" ve "İhracatçıların küresel alanda rekabetçiliklerini Sektörel Liderlik, Bilim-Teknoloji ve inovasyon ile artır" başlıklı iki hedefin gerçekleştirilmesinde katkı sağlayacağı düşünülen, ticareti kolaylaştıran uygulamalardan biri olan Tek Pencere incelenmiştir.

Tek Pencere, ticaret ve taşımacılık ile uğraşan tarafların standart bilgi ve belgeleri tek bir giriş noktasından sunarak ihracat, ithalat ve transit ile ilgili tüm yasal gereklilikleri yerine getirmelerine ve ilgili tüm yanıtları yine aynı tek noktadan almalarına olanak sağlayan bir uygulamadır.

Tek Pencere Sisteminin uygulandığı ülkelere bakıldığında, sistemin yararları arasında zaman ve kaynak tasarrufu sağlamanın ön plana çıktığını gözlemlemek mümkündür. Örneğin, Singapur'da 4 saat-2 gün arasında değişen onay süreleri Tek Pencere'nin uygulanmasından sonra 10 dakikaya düşmüş; Kore'de ise tek pencere ile

belgelerin elektronik olarak iletilmesi sonucunda işlem maliyetleri azalmış, idari işlerin otomasyona geçmesi neticesinde üretkenlik artmış olup neticede iş dünyası 1819 milyar dolar tasarruf sağlamıştır.

Bu çerçevede, Tek Pencere sisteminin hayata geçirilmesi ile sağlanacak zaman tasarrufunu irdelemek amacıyla ihracat süreçlerimiz incelenmiştir. İş Yapabilme Raporu'na göre, mevcut durumda 14 gün olan ihracat gerçekleşme zamanının % 43'ünü belge hazırlama ve temini süreci oluşturmaktadır. Gümrük idarelerinde ihracat beyannamelerinin % 95'inin işlemlerinin ilk 24 saat içinde tamamlandığı da göz önünde bulundurulduğunda, ihracat sürelerinin uzamasına farklı kurum ve kuruluşların içinde yer aldığı belge hazırlığı ve temini süreci sebep olmaktadır. Bu süreçler incelendiğinde; ticaret erbabının ihracat işlemlerini tamamlamak için farklı kurum ve kuruluşlara aynı bilgiyi defalarca sunduğu, gerekli belgeler için başvuru ve onay prosedürlerinin kısmen elektronik ortamda yapıldığı, kurumlararası elektronik veri değişiminin sınırlı ölçüde tamamlandığı görülmektedir.

Diğer taraftan, Küresel Rekabetçilik Endeksinin bileşenlerinde gümrük işlemlerinin sorumluluğu/maliyetinin alt bileşen olarak yer alması, ticaret işlem maliyetlerinin rekabetçilik üzerine etkisini ortaya koyması açısından önemlidir. Uluslararası ticarete bekleme sürelerinin uzaması ve süreçlerin öngörülebilir olmaması, iş fırsatlarının kaçırılmasına yol açtığı gibi yatırımlar için de olumsuz bir ortam oluşturmaktadır. Bu durum, daha iyiyi daha hızlı bir şekilde daha ucuza sağlamak zorunda olan ticaret erbabının rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, dış ticaret süreçlerinde ticaret işlem maliyetlerini, özellikle "gizli maliyet" olarak tanımlanan zaman maliyetini azaltan uygulamalar, firmaların rekabetçiliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Diğer taraftan, ticaret işlem maliyetlerinin % 5 oranında azaltılmasının gayri safi yurtiçi hasılayı % 0,9 oranında arttırdığını öngören uluslararası çalışmalar ise, ticaret işlem maliyetlerinin ekonominin geneline etkisini göstermesi açısından önemlidir.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, zaman ve kaynak tasarrufu sağlayacak olan Tek Pencere sisteminin Türkiye'de uygulamaya konmasının; 2023 İhracat Stratejisinde yer alan hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olacağı açıktır.

Ülkemizde Tek Pencere'nin kurulması aşamasında sistematik bir yaklaşım benimsenmelidir. Tek Pencere'yi başarı ile uygulayan Singapur ve İsveç gibi ülkelere bakıldığında dış ticaret süreçlerinin Tek Pencere'ye aktarılmasında eşya gruplarına veya işlem türlerine (ihracat, ithalat, transit) göre kademeli geçiş görülmektedir. Ülkemizde kurulacak Tek Pencere'nin uygulama aşamasında da ihracat süreçlerinden başlayarak kademeli bir geçiş gerçekleştirilebilir. Tek Pencere'nin uygulanabilirliğine ilişkin yapılacak fizibilite çalışmasında, kademeli geçişin ne şekilde olacağına ilişkin analizlerin yapılması uygun seçeneğin belirlenmesine yardımcı olacaktır.

Diğer taraftan, Tek Pencere'nin kurulmasında en önemli unsur, iş ve süreç analizidir. Sürecin; farklı kurum ve kuruluşların dahil olduğu dış ticaret süreçlerinin tek bir çatı altına toplanması için mevcut durumun tespit edilmesi, ticaret erbabı tarafından tek bir noktaya sunulacak verinin bilgi tekrarına yer vermeyecek şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bu nedenle, sürece dahil olacak kurum ve kuruluşlardan temsilcilerle hangi bilginin hangi süreç için ne amaçla istendiğine ilişkin çalışmalar yapılmalı, bu çalışmalar süresince verinin sadeleştirilmesine, standartlaştırılmasına ve uyumlaştırılmasına önem verilmelidir. Ayrıca, bilgi ve iletişim teknolojilerinde uzman kişilerin çalışmalarda yer almasının sürecin elektronik ortama aktarılması aşamasına kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Tüm bu aşamaların başarıya ulaşabilmesi için, projeyi yürütecek bir lider kuruluş başlangıç aşamasında belirlenmelidir. Bu lider kuruluş, dış ticaret süreçlerinin merkezinde yer alması, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmişliği, yürütülen tüm işlemlerin içinde fiilen yer almanın kazandırdığı bilgi birikimi ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı olması gerektiği değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak; 2023 İhracat Stratejisinde yer alan "İhracatçıların ihtiyaçlarına zamanında ve etkin çözüm sağla" ve "İhracatçıların küresel alanda rekabetçiliklerini Sektörel Liderlik, Bilim-Teknoloji ve inovasyon ile artır" başlıklı hedeflere ulaşılmasında, Tek Pencere'nin hayata geçirilmesi ve Tek Pencere'ye ilişkin yürütülecek çalışmaların Gümrük ve Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde ilgili diğer kurum ve kuruluşların katılımıyla gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

APEC, "APEC Economies: Realizing the benefits of trade facilitation", a report prepared for the APEC Ministerial Meeting, 2002.

Filiztekin, Alpay ve Karaata, Selçuk. "Türkiye'nin Dış Ticarete Rekabet Gücü Seçilmiş Ülkeler, Sektörler-Mal Grupları ve Endeksler Bazında Karşılaştırmalı Bir Analiz", TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF) ve Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFED), 2010.

Hepaktan, C. Erdem. "Türkiye'nin Dönüşümünde Dış Ticaret Politikaları", 2. Ulusal İktisat Kongresi, 2008.

IMF, "World Economic Outlook: Tensions from Two Speed Recovery", 2011.

Kalkan, Sarp ve Baştaş, Ülkem. "Türkiye'nin İhracat Performansı Üzerine Bir Değerlendirme", Politika Notu, TEPAV, 2009.

Lawrence, Robert Z. et. al, "The Global Enabling Trade Report 2010", World Economic Forum, 2010.

OECD, "Quantitative Assessment of the Benefits of Trade Facilitation", TD/TC/WP(2003)31/FINAL, 2003.

OECD, "The Costs and Benefits of Trade Facilitation.", Policy Brief, October 2005.

Özlale, Ümit ve Cunedioğlu, Ekrem. "Türkiye'nin İhracat Performansı 2: Sektörel Bazda Çeşitlilik, Rekabetçilik ve Adaptasyon" Politika Notu, TEPAV, 2011.

Özlale, Ümit ve Cunedioğlu, Ekrem. "Türkiye'nin İhracat Performansı 1: Daha Az

Rekabetçi, Daha Hızlı Adapte, Politika Notu, TEPAV, 2011.

Portugal-Perez, A., Wilson, J. S. "Export Performance and Trade Facilitation Reform", Policy Research Working Paper, World Bank, 2010.

Single Window Report: International Trade Single Window and Potential Benefits to

UK Business, SITPRO, Londra, 2005.

Single Window System, [http://en.wikipedia.org/wiki/Single Window System](http://en.wikipedia.org/wiki/Single_Window_System)

T.C. Ekonomi Bakanlığı, "E-İmza Uygulamaları: DİR Otomasyon, Dış Ticaret Veri Sistemi", <http://eortak.dtm.gov.tr/eortak/login/listApplications.htm>

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, "E-Uygulamalar: GİMOP I, GİMOP II, BİLGE,

E-Belge,NCTS",<http://www.gumrxik.gov.tr/tr-TR/euygulamal ar/Sayfal ar/ebelge. aspx>

T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bilgi Toplumu Dairesi, "Strateji ve Eylem Planları: e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı, 2005 Eylem Planı, Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı", <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/>

T.C. Şeker Kurumu, "EVIS Uygulamaları", <http://www.sekerkurumu.gov.tr/evis.htm>

TheSingleWindowConcept: The World CustomsOrganization'sPerspective, <http://www.wcoomd.org>

TİM, "2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve SektörelKırılımı", <http://www.tim.org.tr>

UNECE, "List of TradeFacilitationRecommendations, SingleWindowRepository: Finland, Sweden, Germany, Republic of Korea, theformer Yugoslav Republic of Macedonia, Singapore, Ghana, Japan, Guatemala ", http://www.unece.org/cefact/single_window/welcome.html

UNECE, "Recommendation No. 33: RecommendationandGuidelines on Establishing a SingleWindow", ECE/TRADE/352, 2005.

UNECE, "Recommendation No. 33: RecommendationandGuidelines on Establishing a SingleWindow", ECE/TRADE/C/CEFACT/2010/23/Rev. 2,2010.

UNECE, "Recommendation No. 34: Data SimplificationandStandardizationfor International Trade", ECE/TRADE/C/CEFACT/2010/13/Rev. 1, 2011.

UNESCAP, "TradeFacilitation in SelectedLandlockedCountries in Asia", studies in TradeandInvestment No. 58, TradeandInvestmentDivision (TID) UNESCAP Reference No. ST/ESCAP/2437, 2007.

Ünsal, S.Sevinç. "Ticaretin Kolaylaştırılması Bağlamında Tek Pencere Uygulaması." Uzmanlık Tezi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2007.

WEF, "Global Enabling Report 2010", İsviçre, 2011.

WEF, "The Global Competitiveness Report 2011-2012", İsviçre, 2011.

WORLD BANK, IFC, "Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs", 2010.

WORLD BANK, IFC, "Doing Business 2012: Doing Business in a More Transparent World", 2011.

WTO, "World Trade Report 2011-The WTO and preferential trade agreements: From co-existence to coherence", 2011.

Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu, "Eylem Planları", <http://www.yoikk.gov.tr/yoikk/277>

Yeni, Evren. "Tek Pencere (Single Window), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) ve Merkezi Gümrükleme (Centralized Clearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler." Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2009.